

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์แบ่งออกเป็นข้อมูล 2 ประเภท ประเภทแรก เป็นข้อมูลเชิงสำรวจจากภาคสนามซึ่งวิเคราะห์ด้วยอัตราส่วนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลด้านความคาดหวังของสมาชิกชุมชนในพื้นที่วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและข้อมูลการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว ประเภทที่สอง เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพซึ่งเป็นการสัมภาษณ์เจาะลึกจะนำมาวิเคราะห์ด้วยการจัดหมวดหมู่ อธิบาย บรรยายและการตีความ ได้แก่ ข้อมูลลักษณะสำคัญของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ข้อมูลด้านความคาดหวังและความต้องการของสมาชิกชุมชน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 10 แห่ง ข้อมูลจากการสังเกตสิ่งต่าง ๆ ในพื้นที่ของผู้ประกอบการวิสาหกิจ ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อยและการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้ประกอบการเกษตรเชิงท่องเที่ยวและเกษตรธรรมชาติ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำกระบวนการสืบเพื่อผลกระทบทางสังคมมาประยุกต์ในขั้นตอนการวิเคราะห์ โดยในขั้นแรก จะนำสมมติฐานที่ได้กำหนดจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่ชุมชนมาใช้เป็นแนวทางค้นหาพฤติกรรมความต้องการของสมาชิกชุมชนที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเด็นความคิดเห็นด้านความคาดหวัง (ทั้งข้อมูลในเชิงสำรวจและเจาะลึก) ต่อวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสมาชิกในชุมชน เพื่อนำไปกำหนดข้อเสนอเชิงค่านิยมเพื่อสร้างผลผลิตของกิจกรรมขั้นต่ำ แล้วจึงนำไปทดสอบพฤติกรรมความต้องการจำเป็นของสมาชิกชุมชนและข้อมูลด้านลักษณะสำคัญของกิจกรรมการเกษตรที่เชื่อมโยงกับวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการทดสอบจะนำเข้าสู่ขั้นตอนของสิ้น ซึ่งก็คือการนำผลดังกล่าวไปวิเคราะห์และพิจารณาร่วมกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ประกอบการทั้ง 10 วิสาหกิจ ข้อมูลการประชุมกลุ่มย่อยและข้อมูลสะท้อนกลับของนักท่องเที่ยว เพื่อให้ได้ตัวแบบของเครื่องมือในการพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยผลการศึกษาจากกระบวนการดังกล่าวสามารถนำไปจัดทำเครื่องมือหรือเป็นคู่มือในการพัฒนาชุมชนต่อไป

4.1 ข้อมูลทั่วไปของสมาชิกชุมชนและสมาชิกวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อมูลจากสมาชิกชุมชนและสมาชิกวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นข้อมูลในเชิงสำรวจ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์สมาชิกชุมชนและสมาชิกวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าววิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ร้อยละและค่าเฉลี่ย

1) ข้อมูลทั่วไปของสมาชิกชุมชนซึ่งแสดงจำนวนสมาชิกชุมชนผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีการประกอบการวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครนายกในอำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลจำนวนสมาชิกชุมชนผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่หมู่บ้านและตำบลในอำเภอเมืองนครนายก

ตำบล	หมู่บ้าน										รวม			
พื้นที่	บ้านท่าด่าน						บ้านวังยายฉิม							
	จำนวน		ร้อยละ		จำนวน		ร้อยละ							
	6		2.4		11		4.4		17	6.8				
ศรีนาวา	ศรีวัน										รวม			
	จำนวน				ร้อยละ				จำนวน	ร้อยละ				
	13				5.2				13	5.2				
ดงละคร	บ้านกลางดง				บ้านหนองทองทราย				รวม					
	จำนวน		ร้อยละ		จำนวน		ร้อยละ		จำนวน	ร้อยละ				
	14		5.6		14		5.6		28	11.2				
สาริกา	บ้านเขาแดง		บ้านกุดรัง		เขานางบวช		บ้านสาริกา		รวม					
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ				
	11	4.4	10	4.0	11	4.4	23	9.2	55	22.0				
ดอนยอ	บ้านคลองตัน										รวม			
	จำนวน				ร้อยละ				จำนวน	ร้อยละ				
	8				3.2				8	3.2				
ท่าช้าง	เจดีย์ทอง		บ้านท่าช้าง		บ้านทาร์ทิศ		บ้านพะเนียด		บ้านวังไผ่		บ้านย่านซื่อ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
	10	4.0	10	4.0	10	4.0	10	4.0	5	2.0	9	3.6	54	21.6
รวมทั้งสิ้น										175	70			

จากตารางที่ 4.1 จำนวนประชากรตัวอย่างในพื้นที่วิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอำเภอเมืองนครนายกซึ่งมี 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลหินตั้ง ตำบลศรีนาวา ตำบลดงละคร ตำบลสาริกา ตำบลดอนยอและตำบลท่าช้าง พบว่า พื้นที่ทั้ง 6 ตำบลของอำเภอเมืองนครนายกมีจำนวนประชากรตัวอย่างในพื้นที่รวมกันเท่ากับร้อยละ 70 ซึ่งมีจำนวนมากกว่าจำนวนประชากรตัวอย่างจากอำเภออื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องมาจากเหตุผลที่ว่า สมาชิกชุมชนจำนวนหนึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรเชิงท่องเที่ยว สาริกาและสมาชิกสมาคมมะปรางจังหวัดนครนายก โดยสมาชิกของกลุ่มและสมาคมดังกล่าว

กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ข้างต้น และแม้ว่าจะมีประชากรผู้ให้สัมภาษณ์ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มและสมาคมอยู่เป็นจำนวนมากแต่ประชากรตัวอย่างจำนวนนี้มีกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งนี้แบ่งเป็นจำนวนประชากรตัวอย่างในตำบลหินตั้งร้อยละ 6.8 แบ่งเป็นหมู่บ้านท่าด่านร้อยละ 2.4 และหมู่บ้านวังยายฉิมร้อยละ 4.4 ตำบลศรีนาวา หมู่บ้านศิริวัน จำนวนร้อยละ 5.2 ตำบลดงละครร้อยละ 11.2 แบ่งเป็นหมู่บ้านกลางดงจำนวนร้อยละ 5.6 และหมู่บ้านหนองทองทรายจำนวนร้อยละ 5.6 ตำบลสาริการ้อยละ 22.0 แบ่งเป็นหมู่บ้านเขาแดงร้อยละ 4.4 หมู่บ้านกุดรังร้อยละ 4.0 หมู่บ้านเขานางบวรร้อยละ 4.4 และหมู่บ้านสาริการ้อยละ 9.2 ตำบลดอนยอ หมู่บ้านคลองตันจำนวนร้อยละ 3.2 ตำบลท่าช้างจำนวนร้อยละ 21.6 แบ่งเป็นหมู่บ้านเจดีย์ทอง หมู่บ้านท่าช้าง บ้านท่าระหัดและบ้านพะเนียด จำนวนร้อยละ 4.0 เท่า ๆ กัน หมู่บ้านวังไผ่ ร้อยละ 2.0 และหมู่บ้านย่านซื่อร้อยละ 3.6 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.2 ข้อมูลจำนวนสมาชิกชุมชนผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่หมู่บ้านและตำบลในอำเภอองครักษ์

ตำบล	หมู่บ้าน						รวม	
โพธิ์แทน	บ้านคลองตันตาล		บ้านมหาวงศ์		บ้านลาดสะเอ็ด		จำนวน	ร้อยละ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
	14	5.6	7	2.8	10	4.0	31	12.4
รวมทั้งสิ้น							31	12.4

จากตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนประชากรตัวอย่างซึ่งเป็นสมาชิกชุมชนไม้ดอกไม้ประดับ ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดของอำเภอองครักษ์ ตำบลโพธิ์แทนจำนวนร้อยละ 12.4 แบ่งเป็น หมู่บ้านคลองตันตาลจำนวนร้อยละ 5.6 หมู่บ้านมหาวงศ์ร้อยละ 2.8 หมู่บ้านลาดสะเอ็ดร้อยละ 4.0 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 ข้อมูลจำนวนสมาชิกชุมชนผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่หมู่บ้านและตำบลในอำเภอบ้านนา

ตำบล	หมู่บ้าน		รวม	
ป่าชะ	บ้านทุ่งกระโปรง		จำนวน	ร้อยละ
	จำนวน	ร้อยละ		
	12	4.8	12	4.8
รวมทั้งสิ้น			12	4.8

จากตารางที่ 4.3 จำนวนประชากรตัวอย่างของอำเภอบ้านนาตำบลป่าชะหมู่บ้านทุ่งกระโปรงมีจำนวนทั้งสิ้นร้อยละ 4.8 สมาชิกชุมชนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดเป็นผู้ประกอบอาชีพเกษตรผสมผสานโดยได้รับอิทธิพลแนวคิดเกษตรผสมผสานจากศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านทุ่งกระโปรงซึ่งนอกจากจะเป็นศูนย์ให้ข้อมูลการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์แก่ชุมชนแล้ว ยังมีการประกอบการด้านเกษตรเชิงท่องเที่ยวอีกด้วย

ตารางที่ 4.4 ข้อมูลจำนวนสมาชิกชุมชนผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่หมู่บ้านและตำบลในอำเภอปากพลี

ตำบล	หมู่บ้าน		รวม	
	บ้านหัวถนน			
เกาะโพธิ์	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
	9	3.6	9	3.6
หนองแสง	บ้านบึงเข้			
	23	9.2	23	9.2
	รวมทั้งสิ้น		32	12.8

จากตารางที่ 4.4 จำนวนประชากรตัวอย่างของอำเภอปากพลีมีร้อยละ 12.8 แบ่งเป็นตำบลเกาะโพธิ์หมู่บ้านหัวถนนจำนวนร้อยละ 3.6 ทั้งนี้ จำนวนประชากรตัวอย่างดังกล่าวเป็นสมาชิกชุมชนในพื้นที่ของศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีอาชีพประกอบกิจกรรมทางการเกษตร สำหรับตำบลหนองแสงหมู่บ้านบึงเข้มีจำนวนประชากรตัวอย่างร้อยละ 9.2 ซึ่งทั้งหมดเป็นผู้ประกอบการโฮมสเตย์และเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในชุมชน

จากตารางข้อมูลจำนวนสมาชิกชุมชนผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่หมู่บ้าน ตำบลและอำเภอบพบว่ามีสมาชิกชุมชนส่วนใหญ่เป็นสมาชิกชุมชนในอำเภอเมืองนครนายกซึ่งมีร้อยละ 70 รองลงไปเป็นสมาชิกชุมชนของอำเภอปากพลีร้อยละ 12.8 อำเภอองครักษ์ร้อยละ 12.4 และอำเภอบ้านนาร้อยละ 4.8 ตามลำดับ

2) ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของประชากรตัวอย่างในประเด็นข้อมูลการประกอบอาชีพและข้อมูลสถานภาพด้านเพศ ข้อมูลสถานภาพในครอบครัวและข้อมูลด้านสถานภาพในครอบครัวและเพศ ข้อมูลด้านรายได้และค่าเฉลี่ยด้านรายได้ รวมถึงข้อมูลด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งได้แสดงไว้ในตารางที่ 4.5 – 4.10

ตารางที่ 4.5 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปด้านประเภทของการประกอบอาชีพ

ประเภทของการประกอบอาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ประกอบอาชีพทำการเกษตร	193	77.2
ประกอบอาชีพทำการเกษตรและปศุสัตว์	6	2.4
ประกอบอาชีพเกษตรและวิสาหกิจครอบครัว/ชุมชน	41	16.4
ผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	10	4.0
รวม	250	100

จากตารางที่ 4.5 เป็นข้อมูลด้านประเภทของการประกอบอาชีพซึ่งพบว่า ร้อยละ 77.2 ประกอบอาชีพการเกษตร ร้อยละ 16.4 ประกอบวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจของครอบครัวควบคู่ไปกับการทำการเกษตร ร้อยละ 4.0 เป็นผู้ประกอบวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและร้อยละ 2.4 ทำปศุสัตว์ควบคู่กับการเกษตร อย่างไรก็ตาม ประเภทของการประกอบกิจการดังกล่าวเป็นเพียงการประกอบอาชีพหลักซึ่งแต่ละอาชีพจะมีการเชื่อมโยงไปสู่วิสาหกิจการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตารางที่ 4.6 สถานภาพด้านเพศและครอบครัว

สถานภาพภายในครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
หัวหน้าครอบครัว	171	68.4
สมาชิกในครัวเรือน	79	31.6
รวม	250	100
สถานภาพด้านเพศ	จำนวน	ร้อยละ
เพศชาย	136	54.4
เพศหญิง	114	45.6
รวม	250	100
สถานภาพด้านเพศและสถานภาพภายในครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
หัวหน้าครอบครัวที่เป็นเพศชาย	107	42.8
หัวหน้าครอบครัวที่เป็นเพศหญิง	64	25.6
สมาชิกครอบครัวที่เป็นเพศชาย	29	11.6
สมาชิกครอบครัวที่เป็นเพศหญิง	50	20.0
รวม	250	100

จากตารางที่ 4.6 ข้อมูลด้านสถานในครอบครัวและสถานภาพทางเพศ พบว่า ร้อยละ 68.4 ของผู้ให้สัมภาษณ์เป็นหัวหน้าครอบครัว และร้อยละ 31.6 เป็นสมาชิกครอบครัว แบ่งเป็นเพศชาย ร้อยละ 54.4 เพศหญิง 45.6 โดยหัวหน้าครอบครัวที่เป็นเพศชายร้อยละ 42.8 เพศหญิงร้อยละ 25.6 สมาชิกครอบครัวเพศชายร้อยละ 11.6 สมาชิกครอบครัวที่เป็นเพศหญิงร้อยละ 20.0

ตารางที่ 4.7 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนและจำนวนเฉลี่ย

จำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
ไม่ตอบ	10	4
1 - 3	78	31.2

ตารางที่ 4.7

จำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน	จำนวนครัวเรือน		ร้อยละ	
4 - 6	149		59.6	
7	13		5.2	
รวม	250		100	
ค่าเฉลี่ยของจำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน	Min.	Max.	ค่าเฉลี่ย	Std.
ค่าเฉลี่ยของจำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน	0	7	3.95	1.68

จากตารางที่ 4.7 พบว่า จำนวนสมาชิกภายในครัวเรือนของประชากรตัวอย่างซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน 4 - 6 คน ร้อยละ 59.6 กลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน 7 คนร้อยละ 5.2 โดยมีผู้ที่ประสงค์ตอบร้อยละ 4 ทั้งนี้ ค่าเฉลี่ยของจำนวนสมาชิกภายในครัวเรือนมีประมาณร้อยละ 3.5 หรือ 4 คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.68

ตารางที่ 4.8 จำนวนรายได้ของครัวเรือนและรายได้เฉลี่ย/ปี

จำนวนรายได้ของครัวเรือน/ปี:บาท	จำนวน	ร้อยละ		
(1) 30,000 – 80,000	40	16.0		
(2) 80,001 – 150,000	108	43.2		
(3) 150,001 – 240,000	73	29.2		
(4) 240,001 – 400,000	29	11.6		
รวม	250	100		
รายได้ของครัวเรือนโดยเฉลี่ยตามกลุ่มของระดับรายได้				
Min.	Max.	ค่าเฉลี่ย	Std.	จำนวนประชากรตัวอย่าง
30,000	400,000	142,856	0.76	250

จากตารางที่ 4.8 พบว่าระดับรายได้ครัวเรือน/ปีระหว่าง 80,001 – 150,000 บาท มีจำนวนมากกว่ารายได้ครัวเรือนระดับอื่น ๆ คือร้อยละ 43.2 โดยมีระดับรายได้ครัวเรือน/ปีระหว่าง 150,001 – 240,000 บาท ร้อยละ 29.2 และระดับรายได้ครัวเรือน/ปีระหว่าง 30,000 – 80,000 บาท ร้อยละ 16.0 ตามลำดับ โดยค่าเฉลี่ยของระดับรายได้ครัวเรือน/ปีของทุกกลุ่มรายได้เท่ากับ 142,856 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.76

ตารางที่ 4.9 ประเภทอาชีพเกษตรกรกับความเพียงพอของรายได้

ความเพียงพอของ รายได้	ไม่เพียงพอ		เพียงพอ		รวม	
ประเภทของอาชีพ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ประกอบอาชีพทำ การเกษตร	41	15.6	152	60.8	193	77.2
ประกอบอาชีพ การเกษตรและปศุสัตว์	2	3.6	4	1.6	6	2.4
ประกอบอาชีพการ เกษตรและวิสาหกิจ ครอบครัวชุมชน	4	1.2	37	14.8	41	16.4
ผู้ประกอบการวิสาหกิจ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	8	0.8	2	3.2	10	4.0
รวม	55	22.0	195	78.0	250	100
Min.	Max.		ค่าเฉลี่ย		S.D.	
1	2		1.800		0.26	

จากตารางที่ 4.9 พบว่าการประกอบอาชีพการเกษตรประเภทต่าง ๆ มีความเพียงพอของรายได้นี้ ผู้ประกอบอาชีพด้านการเกษตรมีความเพียงพอด้านรายได้ร้อยละ 60.8 ผู้ประกอบอาชีพเกษตรและวิสาหกิจครอบครัวและชุมชนมีความเพียงพอของรายได้ ร้อยละ 14.8 ผู้ที่ประกอบอาชีพการเกษตรและปศุสัตว์มีความเพียงพอของรายได้ร้อยละ 1.6 และเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศร้อยละ 3.2 จะสังเกตได้ว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กระจายตัวในพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ ซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก ยังปรากฏจำนวนของผู้ที่มีรายได้ไม่เพียงพออยู่จำนวนหนึ่ง และผู้ประกอบอาชีพการเกษตรและปศุสัตว์ไม่มีจำนวนของผู้ที่มีรายได้ไม่เพียงพอเลย

ทั้งนี้ ในภาพรวมของสมาชิกชุมชนในพื้นที่ที่มีวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวนผู้มีระดับรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตมีร้อยละ 78.0 ค่าเฉลี่ยของความเพียงพอของรายได้เท่ากับ 1.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.26 ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของรายได้ที่เพียงพออยู่ที่ปีละ 142,856 บาท

ตารางที่ 4.10 ประเภทอาชีพและความเพียงพอของรายได้ในแต่ละกลุ่มระดับรายได้

ระดับรายได้	30,000 – 80,000		80,001- 150,000		150,001- 240,000		240,001- 400,000		รวม	
ความเพียงพอของรายได้	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ประกอบอาชีพทำการเกษตร										
เพียงพอ	26	10.4	76	30.0	41	16.4	9	3.6	152	60.8
ไม่เพียงพอ	4	1.6	15	6.0	19	7.6	1	0.4	39	15.6
ไม่ตอบ	1	0.4	1	0.4	0	0.0	0	0.0	2	0.8
ประกอบอาชีพทำการเกษตรและปศุสัตว์										
เพียงพอ	1	0.4	1	0.4	0	0.0	2	0.8	4	1.6
ไม่เพียงพอ	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
ไม่ตอบ	0.0	0.0	2	0.8	0	0.0	0	0.0	2	0.8
ประกอบอาชีพเกษตรและวิสาหกิจครอบครัว/ชุมชน										
เพียงพอ	9	3.6	18	7.2	7	2.8	3	1.2	37	14.8
ไม่เพียงพอ	0	0.0	3	1.2	0	0.0	0	0.0	3	1.2
ไม่ตอบ	0	0.0	1	0.4	0	0.0	0	0.0	1	0.4
ผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ										
เพียงพอ	0	0.0	4	1.6	4	1.6	0	0.0	8	3.2
ไม่เพียงพอ	0	0.0	2	0.8	4	1.6	0	0.0	2	0.8
ไม่ตอบ	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
รวม	41	16.4	123	49.2	71	28.4	15	6.0	250	100

จากตารางที่ 4.10 พบว่าผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตรที่มีจำนวนผู้มีรายได้ที่เพียงพอในระดับรายได้ระหว่าง 80,001 – 150,000 บาทร้อยละ 30.0 รองลงมาคือระดับรายได้ระหว่าง 150,001 – 240,000 บาท ร้อยละ 16.4 ระดับรายได้ 30,000 – 80,000 บาทร้อยละ 10.4 และระดับรายได้ระหว่าง 240,001 – 400,000 บาท ร้อยละ 3.6 ตามลำดับ ทั้งนี้ มีผู้ไม่ประสงค์จะตอบร้อยละ 0.8

ผู้ประกอบอาชีพเกษตรและปศุสัตว์ มีจำนวนผู้มีรายได้เพียงพอในระดับรายได้ระหว่าง 30,000 – 80,000 และระหว่าง 80,001 – 150,000 บาท จำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 0.4 ไม่มีจำนวนผู้มีรายได้ไม่เพียงพอและมีผู้ไม่ประสงค์จะตอบร้อยละ 0.8

ผู้ประกอบการอาชีพเกษตรและวิสาหกิจครอบครัวและวิสาหกิจชุมชน มีจำนวนผู้มีรายได้เพียงพอโดยระดับรายได้ระหว่าง 80,001 – 150,000 บาท จำนวนร้อยละ 7.2 ระดับรายได้ระหว่าง 30,000 – 80,000 บาท จำนวนร้อยละ 3.6 ระดับรายได้ระหว่าง 150,001 – 240,000 บาท ร้อยละ 2.8 และระดับรายได้ระหว่าง 240,001 – 400,000 บาท ร้อยละ 1.2 ตามลำดับ นอกจากนี้ ผู้ที่มีรายได้ไม่เพียงพอในระดับรายได้ระหว่าง 80,001 – 150,000 บาทร้อยละ 1.2 โดยมีผู้ไม่ประสงค์ที่จะตอบร้อยละ 0.4

สำหรับการประกอบอาชีพวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้มีจำนวนรายได้เพียงพอซึ่งมีรายได้ระหว่าง 80,001 – 150,000 บาท และรายได้ระหว่าง 150,001 – 240,000 บาท มีจำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 1.6 จำนวนผู้มีรายได้ไม่เพียงพอ อยู่ระหว่างระดับรายได้ 150,001 – 240,000 บาท ร้อยละ 1.6 และระดับรายได้ 80,001 – 150,000 บาท ร้อยละ 0.8 ตามลำดับ

ประเด็นความเพียงพอของรายได้โดยสรุป พบว่า ผู้ประกอบการอาชีพทางการเกษตรประเภทต่าง ๆ รวมทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีจำนวนผู้ที่มีรายได้เพียงพอในการดำรงชีวิตสูงกว่าจำนวนของผู้ที่มีรายได้ไม่เพียงพอในทุกประเภทอาชีพและระดับรายได้ที่เพียงพอเฉลี่ยต่อปีอยู่ที่ 142,856 บาท อย่างไรก็ตาม จากการสังเกตข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความเพียงพอของรายได้ต่อการดำรงชีวิตคือ ประการแรก กลุ่มอาชีพต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในวัยกลางคนถึงวัยกลางคนค่อนข้างสูง (ช่วงอายุ 45 - 55 ปี) กอรปกับสมาชิกในครัวเรือนเติบโตอยู่ในวัยแรงงานและมีอาชีพเป็นของตัวเอง (งานประจำ) และผู้ประกอบการอีกจำนวนหนึ่งอยู่ในวัยผู้สูงอายุตอนต้น (60 - 65 ปี) จึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อ ภาระค่าใช้จ่ายและลักษณะดังกล่าวยังสะท้อนถึงความสนใจของคนรุ่นใหม่ที่มีน้อยมากต่อการประกอบการเกษตรที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังกล่าว

ภาพรวมของข้อมูลทั่วไป ได้แสดงถึงลักษณะต่าง ๆ ของสมาชิกชุมชนในพื้นที่วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงได้พอสมควร โดยเฉพาะระดับรายได้ที่เพียงพอสามารถสะท้อนให้เห็นลักษณะบางประการดังที่กล่าวข้างต้น โดยจะเห็นว่าความต้องการให้คนรุ่นใหม่เข้ามาสืบทอดการประกอบการต่าง ๆ ยังมีอุปสรรคปัญหาด้านรายได้ที่คนรุ่นใหม่มีความเห็นว่าเป็นจำนวนที่น้อยมาก อย่างไรก็ตาม การสร้างความชัดเจนแก่คนรุ่นใหม่ให้เกิดความเข้าใจในลักษณะอาชีพและวิถีชุมชนเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

การศึกษาในขั้นต่อไป จะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่าง ๆ ตามกรอบสมมติฐานที่ได้กำหนดจากภาพรวมที่ได้จากการสำรวจเบื้องต้น ข้อมูลดังกล่าว ได้แก่ ข้อมูลความคิดเห็นด้านความคาดหวังซึ่งจะมีการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในระดับกว้างและข้อมูลเชิงลึก รวมทั้งการวิเคราะห์รายละเอียดของกิจกรรมและการเชื่อมโยงกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้เกิดการค้นพบพฤติกรรมส่วนหนึ่งของสมาชิกชุมชนที่มีการเชื่อมโยงกับวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศและสามารถนำไปกำหนดข้อเสนอเชิงค่านิยมในการสร้างผลผลิตของความต้องการขั้นต่ำเพื่อตรวจสอบข้อเสนอและทดสอบพฤติกรรมความต้องการจำเป็นของสมาชิกชุมชนต่อไป

สำหรับการวิเคราะห์ในประเด็นความคาดหวังของสมาชิกชุมชนซึ่งแบ่งออกเป็นข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลในระดับกว้างจะวิเคราะห์ด้วยอัตราส่วนร้อยละ ค่าเฉลี่ยและการพรรณนาตามข้อมูลดังกล่าว สำหรับข้อมูลในระดับเจาะลึกจะทำการวิเคราะห์ด้วยการอธิบายและการแปรความซึ่งการนำเสนอข้อมูลในระดับกว้างได้นำเสนอไว้ในตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 ความคาดหวังของสมาชิกชุมชนในพื้นที่วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ประเด็นข้อมูล	ไม่มีเลย		มีน้อย		ไม่มากและไม่น้อย		มาก		มากที่สุด		ไม่ประสงค์แสดง ความเห็น		รวม		ค่าเฉลี่ย	S.D.
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
1. ความคาดหวังจากวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อประโยชน์ในเชิงสาธารณะ	145	58.0	63	25.2	18	7.2	3	1.2	7	2.8	14	5.6	250	100.0	1.58	0.91
2. ความคาดหวังต่อประโยชน์ที่เกิดแก่ครอบครัว	40	16.0	30	12.0	71	28.4	40	16.0	54	21.6	15	6.0	250	100.0	3.12	1.41
3. ความคาดหวังต่อประโยชน์ที่เกิดแก่สังคม	117	46.8	18	7.2	64	25.6	23	9.2	0	0.0	28	11.2	250	100.0	1.92	1.14
4. ความคาดหวังต่อวิสาหกิจหรือวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ที่สามารถเชื่อมโยงกับวิสาหกิจการท่องเที่ยว	177	70.8	7	2.8	32	12.8	11	4.4	0	0.0	23	9.2	250	100.0	1.39	0.94
5. ความรู้สึกและความภาคภูมิใจต่อวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	94	37.6	19	7.6	47	18.8	44	17.6	8	3.2	38	15.2	250	100.0	2.31	1.32
6. ความเห็นและความคาดหวังต่อผู้นำชุมชนกับแนวความคิดในการพัฒนาชุมชน	120	48.0	32	12.8	51	20.4	33	13.2	2	0.8	12	4.8	250	100.0	2.01	1.16
7. ความคาดหวังต่อรายได้และประโยชน์ที่ได้จากวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	129	51.6	36	14.4	64	25.6	12	4.8	4	1.6	5	2.0	250	100.0	1.89	1.06
8. ความคาดหวังต่อการกระจายรายได้จากการประกอบวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	220	88.0	6	2.4	1	0.4	3	1.2	2	0.8	18	7.2	250	100.0	1.12	0.54
9. ความคาดหวังต่อความสามารถในการแก้ไขปัญหาการแก้ไขอุปสรรคปัญหาในการพัฒนาวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ	191	76.4	23	9.2	21	8.4	2	0.8	0	0.0	13	5.2	250	100.0	1.30	0.86

จากตารางที่ 4.11 พบว่า จำนวนผู้ที่ไม่มีความคาดหวังของสมาชิกชุมชนจากวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อการให้ประโยชน์ในเชิงสาธารณะร้อยละ 58.0 จำนวนผู้ที่มีความคาดหวังน้อยร้อยละ 25.2 จำนวนผู้ที่มีความคาดหวังไม่มากไม่น้อย มีความคาดหวังมากและมีความคาดหวังมากที่สุดร้อยละ 7.2 ร้อยละ 1.2 และร้อยละ 2.8 ตามลำดับและจำนวนผู้ที่ไม่แสดงความเห็นร้อยละ 5.6 ค่าเฉลี่ยของความคาดหวังเท่ากับ 1.58 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.91

ประเด็นความคาดหวังต่อประโยชน์ที่เกิดแก่ครอบครัว มีดังนี้ จำนวนผู้ที่มีความคาดหวังไม่มากและไม่น้อยร้อยละ 28.4 จำนวนผู้ที่มีความคาดหวังมากที่สุดร้อยละ 21.6 จำนวนผู้ที่มีความคาดหวังมากและไม่มีความคาดหวังเลยมีเท่ากันคือร้อยละ 16.0 จำนวนผู้ที่มีความคาดหวังน้อยร้อยละ 12.0 และจำนวนผู้ที่ไม่ประสงค์จะแสดงความคิดเห็นร้อยละ 6.0 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.12 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.41

ในประเด็นความคาดหวังต่อประโยชน์ที่เกิดแก่สังคม จำนวนผู้ที่ไม่มีความคาดหวังเลยร้อยละ 46.8 จำนวนผู้ที่มีความคาดหวังไม่มากไม่น้อยร้อยละ 25.6 จำนวนผู้ที่มีความคาดหวังมากและมีความคาดหวังน้อยร้อยละ 9.2 ร้อยละ 7.2 ตามลำดับ จำนวนผู้ที่ไม่แสดงความเห็นร้อยละ 11.2 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.92 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.14

ประเด็นความคาดหวังต่อวิสาหกิจหรือวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ที่สามารถเชื่อมโยงกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวจำนวนผู้ที่ไม่มีความคาดหวังร้อยละ 70.8 จำนวนผู้ที่มีความคาดหวังน้อยร้อยละ 2.8 จำนวนผู้ที่มีความคาดหวังไม่มากไม่น้อยร้อยละ 12.8 จำนวนผู้ที่มีความคาดหวังมากร้อยละ 4.4 และจำนวนผู้ที่ไม่แสดงความเห็นร้อยละ 9.2 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.39 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.94

ประเด็นความรู้สึกและความภาคภูมิใจต่อวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวนผู้ที่ไม่มีความรู้สึกภาคภูมิใจร้อยละ 37.6 จำนวนผู้ที่มีความรู้สึกภาคภูมิใจมากที่สุดมีความภูมิใจมาก มีความภูมิใจไม่มากไม่น้อยและมีความภาคภูมิใจน้อยร้อยละ 3.2 17.6 18.8 และ 7.6 ตามลำดับ จำนวนผู้ที่ไม่แสดงความเห็นร้อยละ 15.2 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.31 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.32

ประเด็นความเห็นและความคาดหวังต่อผู้นำชุมชนกับแนวความคิดในการพัฒนาชุมชน จำนวนผู้ที่ไม่มีความคาดหวังในตัวผู้นำชุมชนในแนวความคิดการพัฒนาชุมชนร้อยละ 48.0 จำนวนผู้ที่มีความคาดหวังมากที่สุด มีความคาดหวังมาก มีความคาดหวังไม่มากนักน้อย และมีความคาดหวังน้อย

ร้อยละ 0.8 13.2 20.4 12.8 ตามลำดับ จำนวนผู้ไม่แสดงความเห็นร้อยละ 4.8 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.01 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.16

ประเด็นความคาดหวังต่อรายได้และประโยชน์ที่ได้จากวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่มีความคาดหวังต่อรายได้และประโยชน์ที่ได้จากวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศร้อยละ 51.6 จำนวนผู้ที่มีความคาดหวังมากที่สุด มีความคาดหวังมาก มีความคาดหวังไม่มากนักน้อยและมีความคาดหวังน้อยร้อยละ 1.6 4.8 25.6 และ 14.4 ตามลำดับจำนวนผู้ไม่แสดงความคาดหวังร้อยละ 2.0 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.89 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.06

ประเด็นความคาดหวังต่อการกระจายรายได้จากการประกอบวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวนผู้ที่ไม่คาดหวังต่อการกระจายรายได้จากการประกอบการวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีร้อยละ 88.0 จำนวนผู้ที่มีความคาดหวังมากที่สุด มีความคาดหวังมากไม่มากนักน้อยและมีความคาดหวังน้อยร้อยละ 0.8 1.2 0.4 และ 2.4 ตามลำดับจำนวนผู้ไม่แสดงความเห็นร้อยละ 7.2 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.12 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.54

ประเด็นความคาดหวังต่อความสามารถในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคปัญหาในการพัฒนาวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ จำนวนผู้ที่ไม่ได้คาดหวังเลยร้อยละ 76.4 จำนวนผู้ที่มีความคาดหวังมาก มีความคาดหวังไม่มากนักน้อยและมีความคาดหวังน้อยร้อยละ 0.8 8.4 9.2 ตามลำดับ จำนวนผู้ไม่แสดงความคิดเห็นจำนวนร้อยละ 5.2 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.30 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.86

ข้อมูลลักษณะกว้างในประเด็นความคาดหวังพบว่าโดยส่วนใหญ่ สมาชิกชุมชนมีความคาดหวังค่อนข้างน้อยถึงไม่มีเลยในเกือบทุกประเด็น ยกเว้นใน 2 ประเด็น ได้แก่ ความคาดหวังต่อประโยชน์ที่เกิดแก่ครอบครัวและความคาดหวังความรู้สึกละและความภาคภูมิใจต่อวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีจำนวนของสมาชิกชุมชนซึ่งไม่ได้แสดงความคาดหวังเลยต่ำกว่าจำนวนที่แสดงความคาดหวังตั้งแต่ไม่มากนักน้อยขึ้นไปจนถึงมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ยของความคาดหวังในระดับไม่มากนักน้อย (3.12) ปัจจัยสำคัญต่อผลการแสดงความไม่คาดหวังของสมาชิกชุมชนน่าจะมาจาก ประการแรก ความไม่เข้าใจต่อผลกระทบต่าง ๆ ของวิสาหกิจดังกล่าว เนื่องจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มต่าง ๆ นั้นมีเจตนาเพื่อให้กิจกรรมในการประกอบอาชีพของตนดำเนินไปได้ จึงไม่ได้คิดถึงผลกระทบด้านบวกซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อภาคสาธารณะและภาคสังคม ประการที่สอง การเข้าร่วมกลุ่มอาชีพเป็นการรวมตัวเพื่อผลประโยชน์อย่างหลวม ๆ ในลักษณะ

ต่างคนต่างทำและมีการนำผลผลิตมารวมเป็นส่วนกลางในรูปแบบสหกรณ์แล้วจึงแบ่งผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกภายในกลุ่ม ทำให้เกิดความเห็นที่ว่า การรวมกลุ่มดังกล่าวเป็นการทำเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวไม่ใช่ผลประโยชน์ส่วนรวม ประการที่สาม ผู้ประกอบการที่มีประสบการณ์จนสามารถแก้ไขปัญหได้ด้วยตนเองจะไม่คาดหวังในการได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลหรือองค์กรใด ๆ เนื่องจากสามารถพึ่งพาตนเองได้

เมื่อมีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกซ้ำในประเด็นความคาดหวังในสิ่งต่าง ๆ ของสมาชิกชุมชนต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนเพื่อจะนำไปวิเคราะห์ตามขั้นตอนของเส้นเพื่อผลกระทบทางสังคมพบว่า ผู้ที่แสดงความคิดเห็นในระดับกว้างก่อนหน้านี้ในประเด็นความคาดหวังค่อนข้างน้อยถึงไม่มีความคาดหวังเลยได้นำเสนอความคิดเห็นที่น่าสนใจอยู่มาก

4.2 ข้อมูลด้านความคาดหวังและความเห็นต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสมาชิกในชุมชน

ข้อมูลความคิดเห็นต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการเชื่อมโยงกิจกรรมของตนเองกับวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรธรรมชาติ โดยมีประเด็นข้อมูลความคาดหวังด้านต่าง ๆ คือ ความเห็นต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนที่ปรากฏอยู่ในชุมชนปัจจุบันและมีประโยชน์ในเชิงสาธารณะ ประโยชน์ที่เกิดแก่ครอบครัวและประโยชน์ในเชิงสังคม ความเห็นต่อวิสาหกิจหรือวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ที่สามารถเชื่อมโยงกับวิสาหกิจการท่องเที่ยว ความรู้สึกและความภาคภูมิใจต่อวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความเห็นและความคาดหวังต่อผู้นำชุมชนกับแนวความคิดในการพัฒนาชุมชน ความคาดหวังต่อรายได้และประโยชน์ที่ได้จากวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความคาดหวังต่อการกระจายรายได้จากการประกอบวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศและความคาดหวังต่อความสามารถในการแก้ไขปัญหาในการพัฒนาวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ทั้งนี้ สมาชิกชุมชนในพื้นที่ประกอบการวิสาหกิจชุมชนวิสาหกิจชุมชนและศูนย์การเรียนรู้การเกษตรธรรมชาติผสมผสานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ด้านความคาดหวัง ดังนี้

1) ความคาดหวังและความเห็นต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ปรากฏในปัจจุบันและมีประโยชน์ในเชิงสาธารณะ ได้แก่

1.1) วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมีประโยชน์อย่างมาก หากเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมได้ตลอดเวลา การเข้ามาเที่ยวชมของนักท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดการแบ่งปันความรู้กับคนในชุมชน ทำให้สามารถนำสิ่งที่นักท่องเที่ยวแนะนำมาปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ เช่น สถานที่พักอาศัย สิ่งที่สามารถเพิ่มความสะอาดสบายแก่นักท่องเที่ยว

1.2) สมาชิกของชุมชนสามารถนำผลผลิตที่ผลิตในชุมชนออกสู่ตลาดและจำหน่ายสู่สาธารณะได้ นอกจากนั้น ยังสามารถใช้ประโยชน์จากผลผลิตร่วมกันและแบ่งปันกันภายในชุมชน

1.3) ผลผลิตที่มีคุณภาพของชุมชน เช่น ไม้กวาด คุกกี้ พืชผักสวนครัว ผลผลิตปุยหมักชีวภาพและพืชผักสวนครัวที่สมาชิกภายในชุมชนทำร่วมกัน นอกจากจะได้ใช้ได้บริโภคร่วมกันแล้วยังสามารถนำผลผลิตส่งไปจำหน่ายยังชุมชนอื่นได้

นอกจากความคิดเห็นต่อคาดหวังข้างต้น สมาชิกของชุมชนในพื้นที่วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังมีความเห็นอีกว่า ควรจะมีสถานที่ท่องเที่ยวมากกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งหมายถึงการเปิดหรือแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ทั้งในและภายนอกชุมชนเพิ่มขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ ๆ เกิดขึ้น

2) ความคาดหวังและความเห็นต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ปรากฏในปัจจุบันและมีประโยชน์แก่ครอบครัว ได้แก่

2.1) วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรวมทั้งการเชื่อมโยงกับวิสาหกิจดังกล่าวให้ประโยชน์ด้านการสร้างรายได้หลักให้กับครอบครัวทำให้ครอบครัวมีรายได้ที่เพียงพอกับการดำรงชีพ

2.2) เป็นอาชีพที่ทำให้เกิดรายได้หมุนเวียนภายในครอบครัว ทำให้ครอบครัวไม่ลำบากสามารถดูแลบุตรหลานและตนเองได้ตามสมควร

2.3) สมาชิกของครอบครัวทุกคนมีงานอาชีพเป็นของตนเอง ไม่ต้องรับผิดชอบคนอื่น ทำให้ไม่เกิดการค่าใช้จ่าย และเกิดรายได้กับรายจ่ายที่สม่ำเสมอ เศรษฐกิจในครัวเรือนมีความมั่นคง

2.4) ผลผลิตที่สม่ำเสมอโดยเฉพาะการประกอบการเกษตรผลิตไม้ดอกไม้ประดับเป็นรายได้ที่เป็นหลักของครอบครัว

3) ความคาดหวังและความเห็นต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ปรากฏในปัจจุบันและความคาดหวังต่อประโยชน์แก่สังคม ได้แก่

3.1) ความสามารถในการผลิตผลผลิตทำให้ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากผลผลิตของชุมชนเอง เช่น ไม้กวาด หน่อไม้ พรหมเช็ดเท้า สบู่ น้ำยาล้างจาน เป็นต้น นอกจากนั้น ยังสามารถกระจายผลผลิตสู่ตลาดชุมชนได้อีกด้วย

3.2) ความสามารถทำตามหน้าที่ในการสนองตอบความต้องการของสังคม เช่น การบริการด้านผลผลิตแก่นักท่องเที่ยว การทำหน้าที่ของ อสม. (อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน) เพื่อดูแลสุขภาพนักท่องเที่ยวในด้านสุขภาพ อนามัย การรักษาพยาบาลเบื้องต้นและการส่งต่อสถานพยาบาล

3.3) การแบ่งปันความรู้และข้อมูลระหว่างกัน การแลกเปลี่ยนระหว่างคนในชุมชน คนต่างชุมชนและระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว

3.4) การเผยแพร่ความรู้ที่ก่อประโยชน์ต่อสังคม เช่น การสอนวิธีการนวดแผนโบราณ การแบ่งปันและการให้ความรู้เรื่องสมุนไพร การสาธิตวิธีการปลูกต้นไม้และการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

3.5) การรวมกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อสร้างรายได้เสริมและทำให้เกิดการมีส่วนร่วมกับสมาชิกชุมชนอื่น ๆ เพื่อผลิตผลผลิตร่วมกัน

4) ความคาดหวังและความเห็นต่อวิสาหกิจหรือวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ที่สามารถเชื่อมโยงกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ซึ่งสมาชิกของชุมชนได้ให้ความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

4.1) ต้องมีการสำรวจโสมสเคยในชุมชนต่าง ๆ เพื่อเรียนรู้การดำเนินการที่ดีแล้วนำมาใช้ปฏิบัติกับการท่องเที่ยวในชุมชนของตน ต้องมีการเปิดการอบรมสัมมนาให้แก่สมาชิกของชุมชนเพื่อเผยแพร่ความรู้

4.2) เปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ รวมทั้งการถ่ายทอดค่านิยมต่าง ๆ ด้านสังคมวัฒนธรรม ความรู้ในเชิงประวัติศาสตร์ ความรู้ของชุมชนให้กับคนรุ่นใหม่

4.3) ควรมีการจัดทำแผนเพื่อให้ชุมชนอื่น ๆ ได้เข้ามาเรียนรู้แลกเปลี่ยนประจุมร่วมกัน จะทำให้ชุมชนต่าง ๆ สามารถนำความรู้มาแบ่งปันโดยจะสามารถเรียนรู้ในสิ่งที่ยังไม่รู้และยังไม่เข้าใจ อย่างไรก็ตาม ยังมีสมาชิกจำนวนหนึ่งที่ไม่ได้คาดหวังในสิ่งใด ๆ เนื่องจากประกอบกิจกรรมการผลิตผลผลิตและกิจกรรมการบริการตอบสนองภายในชุมชนของตนเพียงอย่างเดียว

5) การแสดงความรู้สึกรักและความภาคภูมิใจต่อวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสมาชิกภายในชุมชน

5.1) ชุมชนมีความภูมิใจในสิ่งดังกล่าวเนื่องจากสมาชิกในชุมชนต่างลงมือทำด้วยตนเองและมีความสุขในสิ่งที่ทำอยู่โดยเฉพาะการไม่มีภาระหนี้สิน

5.2) ความภาคภูมิใจต่อการที่นักท่องเที่ยวหรือผู้บริโภคมักมีความสุขที่ได้บริโภคผลผลิตที่มีคุณภาพ

5.3) ความรู้สึกมีความสุขที่ได้มีส่วนร่วมคิดร่วมทำกับคนในชุมชนและภูมิใจในความสามัคคีของคนในชุมชนและเป็นชุมชนที่อบอุ่น

5.4) ความภาคภูมิใจต่ออาชีพที่ทำให้ชุมชนของตนเองมีความเจริญรุ่งเรือง

6) ความคาดหวังและความเห็นต่อผู้นำชุมชนกับแนวความคิดในการพัฒนาชุมชนซึ่งสมาชิกในชุมชนต่างมีความเห็นและแสดงความคาดหวังในด้านต่าง ๆ ได้แก่

6.1) ความคาดหวังให้ผู้นำชุมชนเข้าถึงพื้นที่ที่จะพัฒนาหรือพื้นที่ที่จะส่งเสริมวิสาหกิจด้านต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (การส่งขาย) การประชาสัมพันธ์ผลผลิต การพัฒนาคุณภาพของผลผลิตทางการเกษตร

6.2) ความคาดหวังในการให้ความรู้และคำแนะนำจากผู้นำชุมชน หรือหน่วยงานราชการในด้านการพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร เช่น การเพาะชำพืชที่ปลูกขึ้นยาก การพัฒนาพื้นที่ดินและการพัฒนาแหล่งน้ำที่สะอาดสำหรับรองรับวิสาหกิจการท่องเที่ยวและการประกอบกิจกรรมการผลิตผลผลิตด้านการเกษตร การออกระเบียบควบคุมการใช้สารเคมีและความรู้เรื่องสารเคมี

7) ความคาดหวังและความเห็นต่อรูปแบบผลผลิตในอนาคต สมาชิกชุมชนแสดงความเห็นต่อการที่จะต้องพัฒนาผืนดินให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ และการแปรรูปผลผลิตไม้ผล เช่น มะยงชิด กระท้อน มะนาว กล้วย ให้ดูน่าสนใจเพื่อทำให้เกิดการสะท้อนถึงวิถีชีวิตที่แท้จริงของชุมชน

ทั้งนี้ ความคิดเห็นในด้านการกระจายรายได้นั้นสมาชิกของชุมชนต่าง ๆ ไม่ค่อยได้ให้ความสำคัญมากนักเนื่องจากมีรายได้หลักที่เพียงพออยู่แล้ว

8) สมาชิกชุมชนมีความคาดหวังในความร่วมมือแบบเครือข่ายและมีความคาดหวังว่าหน่วยงานภาครัฐจะสามารถให้คำแนะนำในลักษณะภาคีเพื่อให้กลุ่มมีกิจกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ลักษณะของการรวมกลุ่มมีการแบ่งแยกการทำหน้าที่ต่าง ๆ ของกลุ่มภายในชุมชน รวมทั้งมีการขยายกลุ่มให้มีความหลากหลาย เพื่อทำหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือแนะนำแก่สมาชิกชุมชน เช่น กลุ่มมะยงชิดหรือกลุ่มชาวนาจะทำหน้าที่เกื้อกูลสมาชิกของกลุ่ม อย่างไรก็ตามกลุ่มต่าง ๆ ที่มีการรวมตัวในลักษณะเครือข่ายยังขาดแคลนเงินทุนในการดำเนินการอยู่มาก

9) ความคาดหวังต่อความสามารถในการแก้ไขปัญหาอุปสรรค ปัญหาในการพัฒนาวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ได้แก่

9.1) การพัฒนาเส้นทางคมนาคมที่ชำรุดทรุดโทรมรวมทั้งการพัฒนาระบบไฟฟ้าเพื่อให้ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางสัญจรได้สะดวกขึ้น

9.2) การประชาสัมพันธ์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวซึ่งมักจะท่องเที่ยวในสวนเกษตรและ สถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ทั้งนี้ สมาชิกชุมชนมีความเห็นว่าชุมชนของตนมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ดังนั้น จึงอยากมีการพัฒนาสถานที่ที่มีอยู่ในชุมชนให้มีความน่าสนใจเพื่อให้ นักท่องเที่ยวหันมาสนใจแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชน

9.3) การแก้ไขปัญหาพื้นที่ในการเพาะปลูกและการผลิตผลผลิต นอกจากนั้น มีความคาดหวังว่าจะได้ความรู้เรื่องการจัดแมลงเพิ่มมากขึ้น โดยอยากให้องค์กรภาครัฐเข้ามามีส่วน ร่วมมากกว่าที่เป็นอยู่

อย่างไรก็ตาม ในบางชุมชนมีผู้แสดงความคิดเห็นต่อความคาดหวังว่า ไม่ได้คาดหวังสิ่งใด เนื่องจากไม่พบอุปสรรคปัญหาเพราะมีประสบการณ์ในการประกอบการอยู่มาจึงมักใช้ ประสบการณ์ของตนในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น กอปรกับการมีส่วนร่วมกับผู้ประกอบการวิสาหกิจ ชุมชน และผู้ประกอบการด้านการเกษตรในลักษณะการพึ่งพา ลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน ซึ่งในประเด็นนี้จะได้พิจารณาถึงลักษณะสำคัญในการเชื่อมโยง ระหว่างการเกษตรกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป

4.3 ข้อมูลด้านลักษณะสำคัญของกิจกรรมการเกษตรที่เชื่อมโยงกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การพิจารณาลักษณะสำคัญของกิจกรรมการเกษตรที่เชื่อมโยงกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถพิจารณาจากกิจกรรมของวิสาหกิจของชุมชนและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรโดยเฉพาะ เกษตรธรรมชาติ จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกตพฤติกรรมของสมาชิกชุมชน พื้นที่ชุมชน ทำให้สามารถพิจารณาลักษณะดังกล่าวได้ดังนี้

1) ลักษณะกิจกรรมที่ใช้การเกษตรนำและเชื่อมโยงกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดย ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การเปิดโฮมสเตย์ในชุมชน โดยกิจกรรมของอาชีพหลักเป็น การปลูกหน่อไม้ การทำนาปลูกข้าว การปลูกพืชผักสวนครัว พืชสมุนไพร การปลูกฟักข้าว การปลูก เสาวรส การทำปศุสัตว์ และมีการจัดตั้งกลุ่มผลิตภัณฑ์ทำไม้กวาด เสื่อกก กลุ่มแปรรูปหน่อไม้ดอง กลุ่มทำขนมคุกกี้น้ำ กลุ่มพืชผักสวนครัว กลุ่มจักรสานและกลุ่มน้ำหมักชีวภาพ มีการแปรรูปผลผลิตทาง การเกษตร โดยจัดตั้งเป็นสหกรณ์ของชุมชนเพื่อแบ่งปันเมล็ดพันธุ์ แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์

และเพื่อรองรับผลผลิตออกจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวที่เข้าพักในโฮมสเตย์ของชุมชน นอกจากนี้ชุมชนต้องผลิตกิจกรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น กิจกรรมท่องเที่ยวชมธรรมชาติในเขตติดต่อกับป่าธรรมชาติรอบ ๆ ชุมชนและเป็นเขตติดต่อกับวนอุทยานด้วยกิจกรรมการวิ่ง การปั่นจักรยาน และการเที่ยวชมธรรมชาติโดยอิสระ ภายใต้คำแนะนำของมัคคุเทศก์ชุมชน กิจกรรมการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน การศึกษาเที่ยวชมสถานที่สำคัญของชุมชน เช่น วัด สถานที่ทางประวัติศาสตร์ การศึกษาเรียนรู้ประเพณีและวัฒนธรรม รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวของชุมชน การเที่ยวชมวัดและการปฏิบัติธรรม ฯลฯ

การประกอบวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบการเปิดโฮมสเตย์ เป็นสิ่งที่ชุมชนเพิ่งเริ่มต้น โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน ภาครัฐทั้งหน่วยงานภาครัฐ มหาวิทยาลัย และภาคเอกชนเพื่อสนับสนุนวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เกิดการเชื่อมโยงกับวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ เพื่อที่จะทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับจังหวัดมีความยั่งยืน ดังนั้น วิสาหกิจที่สำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนโดยตรง ได้แก่ ประการแรก วิสาหกิจการทำอาหารทั้งอาหารหวานและอาหารคาว จากทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติของชุมชน ตัวอย่างเช่น หน่อไม้และเถาวัลย์เครือหมาน้อย ซึ่งชุมชนร่วมกันปลูกและสามารถแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชุมชนบ่งชี้ได้ ประการที่สอง การทำการเกษตรและการประกอบวิสาหกิจขายสินค้าจำเป็นในชีวิตประจำวันที่เป็นในลักษณะร้านขายของชำ โดยรับสินค้าจากร้านขายส่งมาจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวและสมาชิกชุมชน นอกจากนี้ ยังมีการประกอบวิชาชีพที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวันของสมาชิกในชุมชนรวมทั้งนักท่องเที่ยว เช่น ช่างตัดผม เป็นต้น

2. การเกษตรธรรมชาติและเกษตรผสมผสาน ประกอบด้วยกิจกรรมการทำเกษตรและเกษตรผสมผสาน เกษตรเชิงนิเวศหรือการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียงหรือวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น สวนผสมปลอดสารพิษหรือศูนย์การเรียนรู้เกษตรพอเพียงบ้านทุ่งกระโปรง มีการปลูกพืชสวนพืชไร่ ได้แก่ มะละกอ พริก ถั่วฝักยาว ถั่วเขียว ถั่วลิสง มะม่วง กระท้อน ขนุน ทูเรียน มังคุด ส้มโอ ฝรั่ง พัก ทั้งนี้ กิจกรรมดังกล่าว เป็นกิจกรรมซึ่งมีทั้งการจ้างแรงงานเข้ามาช่วย และการทำด้วยตนเองโดยใช้สมาชิกในครอบครัว รูปแบบของเกษตรธรรมชาติและเกษตรผสมผสานในบางพื้นที่ชุมชน มีการทำปุ๋ยสัตว์และ/หรือประมงน้ำจืดร่วมด้วย เช่น การทำบ่อปลา เลี้ยงกบและเลี้ยงหอยทาก เป็นต้น

การเกษตรธรรมชาติดังกล่าวอาจมีวัตถุประสงค์ที่ต่างกันไป เช่น ทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศผสมผสานการเรียนรู้วิถีการเกษตร เช่น พุ่่งน้ามุ่ย ภูกะเหวียง โดยมีการผสมผสานความร่วมมือจากวิสาหกิจชุมชน ภาครัฐ และเกษตรธรรมชาติจากชุมชนเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่เข้าชื่นชมธรรมชาติและตั้งใจเข้ามาเรียนรู้วิถีการเกษตร การเกษตรธรรมชาติที่มีวัตถุประสงค์ในการเป็นศูนย์การเรียนรู้แก่ภาคสังคม เช่น ศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ โดยศูนย์ดังกล่าวจะมีนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งให้ความสนใจและเข้าร่วมเข้าเรียนรู้และเที่ยวชมธรรมชาติของระบบนิเวศที่มีอยู่ภายในศูนย์ โดยเฉพาะศูนย์การเรียนรู้บ้านทุ่งกระโปรงจะมีนักท่องเที่ยวเข้าไปซื้อผลผลิตการเกษตรถึงสวนเกษตรของศูนย์การเรียนรู้กิจกรรมการเกษตรธรรมชาติในรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาคี เช่น หน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) เป็นต้น

3. การเชื่อมโยงกิจกรรมไปยังวิสาหกิจอื่น ๆ เช่น วิสาหกิจการท่องเที่ยวซึ่งมีรูปแบบสวนเกษตรเชิงท่องเที่ยว มีการเปิดรับนักท่องเที่ยวเข้ามาชมสวนเกษตรแล้วนำผลผลิตกลับไปบริโภคในราคาที่เหมาะสม ผู้ประกอบการมีการประกอบเกษตรธรรมชาติเชิงท่องเที่ยวหรือเกษตรผสมผสานโดยอาจเป็นผู้ประสานกลุ่มกิจกรรมการผลิตผลผลิตทางการเกษตรในลักษณะการรวมกลุ่มแบบหลวม ๆ เช่น กลุ่มเกษตรเชิงท่องเที่ยวตำบลสาริกา กลุ่มเกษตรส้มโอแปลงใหญ่ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะมีการเชื่อมโยงเพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ในการดูแลสวน และเชื่อมโยงผลผลิตการเกษตรและวิสาหกิจชุมชนสู่นักท่องเที่ยว ทั้งนี้ เกษตรเชิงท่องเที่ยวจะมีการเปิดที่พักในสวนเกษตรซึ่งไม่ใช่ลักษณะโฮมสเตย์ให้นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบสวนเกษตรเข้าพักด้วย

4. วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยตรงและเป็นวิสาหกิจในสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งไม่ได้มีลักษณะของเกษตรธรรมชาติและไม่ได้มีประชาชนเป็นฐาน มีลักษณะของกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมการล่องแก่งชมธรรมชาติทางน้ำ กิจกรรมการเที่ยวชมเหมืองเก่าของชุมชน การท่องเที่ยวโบราณสถาน การร่วมปฏิบัติธรรมทำบุญกับวัดสำคัญในชุมชน ทั้งนี้ วิสาหกิจดังกล่าวเป็นวิสาหกิจที่จัดทำขึ้นจากคนในชุมชน มีลักษณะเป็นวิสาหกิจขนาดย่อม โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนเข้าร่วมโดยเข้ามาเป็นแรงงานรับจ้างและมีการนำผลผลิตของชุมชน ได้แก่ ผลผลิตของชุมชนทั้งผลผลิตเกษตรแปรรูป ผลผลิตด้านหัตถกรรม มาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลักษณะดังกล่าว เช่น โฮมสเตย์บ้านครุฑน้อย อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อถกเถียงกันถึงลักษณะ

วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยตรงที่เปิดขึ้นในจังหวัดนครนายกกว่า มีลักษณะตามนิยามของคำว่า โฮมสเตย์หรือไม่

5. วิสาหกิจขนาดเล็กของคนในชุมชนอื่น ๆ ที่มีอยู่ในสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ แม้แต่ในชุมชนของตน เช่น วิสาหกิจเสื้อผ้าและวิสาหกิจขายของชำ โดยเฉพาะวิสาหกิจกาแฟสดซึ่งเป็นที่นิยมจากนักท่องเที่ยว วิสาหกิจดังกล่าวมีการรับสินค้ามาจากร้านขายส่ง หรือตลาดในเมืองหรือกรุงเทพฯ มาจำหน่ายให้แก่ทั้งคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว

6. วิสาหกิจและการเกษตรไม้ดอกและไม้ประดับ เป็นกิจกรรมการผลิตในรูปแบบครอบครัว กิจกรรมประกอบด้วยการเพาะเลี้ยงต้นอ่อนของไม้ดอกและไม้ประดับสำหรับการจัดทำสวน โดยนำต้นอ่อนมาปักชำ มีการเตรียมดินด้วยวิธีการทำเถาดินโดยการใส่แกลบที่ผ่านกระบวนการเผาให้เป็นแกลบสีดำเพื่อให้เกิดจุลินทรีย์ในอากาศไหลผ่านได้ดี แล้วนำมาผสมดินเพื่อเพาะชำต้นกล้าและรากไม้ดอกไม้ประดับ อบแสงแดดเป็นเวลา 1-2 เดือน แล้วจึงนำส่งจำหน่ายให้ร้านค้าที่ตลาดไม้ดอกไม้ประดับหรือตลาดพันธุ์พืชไม้ดอกไม้ประดับคลอง 15 ดังนั้น วิสาหกิจผลิตไม้ดอกไม้ประดับจึงเป็นแหล่งผลิตเพื่อการส่งสู่ตลาดพันธุ์พืชไม้ดอกไม้ประดับเพื่อจำหน่ายนักท่องเที่ยวจากจังหวัดอื่น ๆ ที่มีความต้องการไม้ดอกไม้ประดับ

กลุ่มเกษตรไม้ดอกไม้ประดับมีปราชญ์ชาวบ้านคอยให้การแนะนำด้านวิธีการผลิตและวิธีการดำรงวิถีชีวิตแบบพอเพียง แต่ยังมีอุปสรรคด้านการเชื่อมโยงของวิสาหกิจและการเกษตรไม้ดอกไม้ประดับกับหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากชุมชนได้รับอิทธิพลทางความคิดจากผู้นำชุมชน จนทำให้เกิดลักษณะความขัดแย้งทางความคิดกับหน่วยงานภาครัฐ จึงทำให้การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะระบบประปา ดำเนินการได้ไม่ดีเท่าที่ควร ชุมชนจึงขาดแคลนน้ำสะอาดสำหรับบริโภคเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชุมชนไปสู่ชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งที่ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้ออำนวย ตลอดจนกระบวนการและขั้นตอนผลิตไม้ดอกไม้ประดับเป็นสิ่งที่น่าสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยวได้พอสมควรอย่างไรก็ตาม วิสาหกิจการเกษตรไม้ดอกไม้ประดับยังมีการเชื่อมโยงกับวิสาหกิจท่องเที่ยวประเภทที่พักอาศัยเช่น รีสอร์ท โดยมีการจำหน่ายผลผลิตและการออกแบบจัดสวนให้กับรีสอร์ทที่มีความต้องการผลผลิตดังกล่าว

7. การเกษตรและวิสาหกิจเพื่อการท่องเที่ยวกลุ่มมะยงชิดและมะปราง เป็นกลุ่มเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวที่มีการพัฒนาผลผลิตจนทำให้เกิดความคิดที่จะทำให้เป็นอัตลักษณ์ผลผลิตของจังหวัดนครนายก มีการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งสมาชิกสมาคมชาวสวนมะปรางขึ้น ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน

50 ราย ด้วยเหตุที่ผลผลิตมะปรางและมะยงชิดเป็นไม้ผลที่ออกตามฤดูกาล จึงมีผลผลิตที่ออกสู่ตลาดผู้บริโภคโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวเพียงปีละครั้งเท่านั้น นอกจากนั้น กลุ่มเกษตรดังกล่าวยังมีความคิดที่จะพัฒนาให้เกิดการสร้างมาตรฐานผลผลิตที่เพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิต (Premium Grad) ดังนั้น กลุ่มสมาชิกสมาคมชาวสวนมะปรางจึงพยายามที่สร้างให้ผลผลิตมะปรางได้รับมาตรฐานในฐานะเป็นผลผลิตที่มีลักษณะเฉพาะตัวเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดนครนายก จนได้รับเครื่องหมายสัญลักษณ์ตัวบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นตัวบ่งชี้ถึงคุณภาพของรสชาติมะยงชิดและมะปรางที่มีรสหวานอร่อยและไม่มีพื้นที่ใดที่ผลผลิตมะปรางและมะยงชิดที่มีรสชาติเหมือนกับผลผลิตมะปรางมะยงชิดในพื้นที่จังหวัดนครนายก

8. ลักษณะความร่วมมือและการได้รับการสนับสนุน ได้แก่ ความร่วมมือระหว่างสมาคมชาวสวนมะปรางและหน่วยงานของจังหวัดนครนายกในการจัดงานในลักษณะเทศกาลเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวในฤดูกาลที่มะยงชิดและมะปรางออกผลผลิต แต่ด้วยเหตุที่มะยงชิดและมะปรางออกผลผลิตเป็นฤดูกาลและในบางปีไม่มีผลผลิตออกเลยเนื่องจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง ชาวสวนมะปรางซึ่งเป็นสมาชิกสมาคมฯ ได้จัดทำผลผลิตต้นกล้าจากการทาบกิ่งออกจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวและได้เปลี่ยนแปลงสวนมะยงชิดและสวนมะปรางให้เป็นสวนผสมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าเที่ยวชมและเข้ามาซื้อผลผลิตที่สวนผสมของตน อีกทั้งยังมีการเพิ่มกิจกรรมการเลี้ยงหอยทากเพื่อนำเมือกหอยทากจำหน่ายแก่บริษัทผู้รับซื้อไปทำผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางค์อีกด้วย

9. การเชื่อมโยงกับวิสาหกิจอื่น โดยเฉพาะวิสาหกิจของกลุ่มเกษตรท่องเที่ยวตำบลสาริกาและกลุ่มอื่น ๆ เพื่อทำข้อตกลงด้านมาตรฐานผลผลิต เช่น กระท้อน ทุเรียน มังคุด ให้มีคุณภาพที่ดีและมีราคาที่เหมาะสม มีการแปรรูปมะยงชิดเป็นมะยงชิดลอยแก้ว แล้วส่งไปยังร้านค้าวิสาหกิจชุมชนทำให้นักท่องเที่ยวสามารถบริโภคมะยงชิดได้ตลอดฤดูกาล แต่อุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้นคือการแอบอ้างมาตรฐานผลผลิตและสัญลักษณ์ที่แสดงมาตรฐานผลผลิตของผลผลิตที่มาจากพื้นที่ของจังหวัดอื่น ๆ สร้างความเสียหายและเป็นการทำลายชื่อเสียงและคุณค่าของมาตรฐานของผลผลิตภายในจังหวัดนครนายก

4.4 การค้นหาพฤติกรรมความคาดหวังและความต้องการของสมาชิกชุมชนจากสมมติฐาน

การค้นหาพฤติกรรมของสมาชิกชุมชนที่กำหนดไว้ในประเด็นความคาดหวังของสมาชิกในชุมชน โดยมีการพิจารณาสมมติฐานที่ 1 พบว่าประเด็นพฤติกรรมความคาดหวังของสมาชิกชุมชนมีความสอดคล้องและเป็นไปตามแนวทางที่ได้กำหนดเป็นสมมติฐานซึ่งได้มีการพิจารณาดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ประเด็นความคาดหวังของสมาชิกในชุมชน

1.1) การพิจารณาพฤติกรรมของสมาชิกชุมชน

1) **สิ่งที่ชุมชนคิดว่าควรจะเป็นและพร้อมที่จะแก้ไข:** สมาชิกชุมชนคำนึงถึงสิ่งที่จะต้องนำมาปรับปรุงและแก้ไขในด้านผลผลิตและการบริการซึ่งชุมชนเห็นว่ายังเป็นปัญหา เช่น ความรู้และประสบการณ์ ระบบสาธารณูปโภค ไฟฟ้า น้ำสะอาดและถนนหรือเส้นทางคมนาคมรวมทั้งปัญหาอื่น ๆ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น ปัญหาของการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ชุมชนเป็นที่รู้จักของสาธารณะและเพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวภายในชุมชน

2) **สิ่งที่ชุมชนคิดว่ามีผลกระทบต่อชีวิตและวิถีชีวิตของชุมชน:** การที่ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากผลผลิตของชุมชนเอง เกิดการรวมกลุ่มเพื่อสร้างรายได้ มีการแบ่งแยกหน้าที่และการทำงานกิจกรรมของผลผลิตร่วมกัน ทั้งนี้ รวมถึงความสามารถในการจัดทำแผนชุมชนร่วมกัน

3) **ความต้องการความเป็นผู้นำในผลผลิตวิสาหกิจเชิงนิเวศ:** ชุมชนได้แสดงถึงฐานคติต่อความเป็นผู้นำในผลผลิตโดยการแสดงให้เห็นถึงความคาดหวังต่อการพัฒนาความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ทั้งการประกอบการเกษตรและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน ภายในชุมชนและเรียนรู้สิ่งที่ได้จากข้อสังเกตจากนักท่องเที่ยว

4) **ความต้องการเครือข่ายและความร่วมมือ:** ความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มองค์กรชุมชนและภาคีต่าง ๆ เพื่อเกื้อกูลสมาชิกของกลุ่มในลักษณะการพึ่งพาอาศัยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการมีความร่วมมือในลักษณะภาคี

5) **ความต้องการพัฒนารูปแบบและคุณภาพของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจอื่น ๆ:** มีการนำข้อดีข้อเสียมาปรับปรุง เช่น การนำข้อดีของการดำเนินงานและความรู้จากชุมชนอื่น ๆ มาปรับปรุงและประยุกต์ในกิจกรรมวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตน

6) **ความต้องการในการปรับปรุงและพัฒนาทรัพยากรเพื่อผลิตผลผลิตต่าง ๆ ในชุมชน:** ทรัพยากร เช่น แหล่งน้ำและผืนดินให้มีศักยภาพในการผลิตผลผลิตด้านการเกษตร และการนำทรัพยากรหรือสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนมาพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

7) **ความต้องการศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจชุมชนที่เชื่อมโยงกันได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม:** มีการแสวงหาศักยภาพ

เช่น การแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการประกอบวิสาหกิจชุมชน การเกษตรธรรมชาติ และวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.2 ดังนั้น เมื่อพิจารณาพฤติกรรมความคาดหวังข้างต้น พฤติกรรมความต้องการจำเป็นของสมาชิกในชุมชนจึงมีประเด็นต่าง ๆ ซึ่งพิจารณา ดังนี้

1) **ความต้องการค่านิยมในความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจและกิจกรรมเชิงนิเวศ** ซึ่งพิจารณาจากความต้องการขั้นต่ำ (อย่างน้อยที่ควรจะเป็น): ได้แก่ ความภาคภูมิใจและความสุขที่ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการประกอบการเกษตรวิสาหกิจชุมชน โฮมสเตย์และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2) **การตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างความสามารถของคนในชุมชน** รวมทั้งการตอบสนองด้านกลไกการสนับสนุน การเข้าถึงทรัพยากรของชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพวิสาหกิจ รูปแบบผลผลิต คุณภาพผลผลิตและการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนรวมทั้งองค์กรภาคีต่าง ๆ: ได้แก่ แผนชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน แหล่งน้ำ ระบบสาธารณูปโภค และการพัฒนาความรู้ความสามารถในการพัฒนากิจกรรมและผลผลิต รวมทั้ง การสร้างความร่วมมือในลักษณะกลุ่มและภาคี เพื่อพัฒนาและสร้างผลผลิตร่วมกัน

3) **ความเข้าใจในการสร้างคุณค่าของผลผลิตที่เชื่อมโยงระหว่างวิสาหกิจชุมชน อื่น ๆ กับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ** เพื่อเพิ่มคุณค่าแก่ผู้บริโภคและสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลผลิตจากวิสาหกิจชุมชนที่สอดคล้องต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ได้แก่ การแสวงหาสิ่งสนับสนุนในการพัฒนารูปแบบและคุณภาพผลผลิตและกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนและผลผลิตทางการเกษตรเพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงกิจกรรมจากวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น สัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของผลผลิต ข้อตกลงของคุณภาพและมาตรฐานผลผลิตของกลุ่มเกษตร

4) **การพัฒนาความรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมทางการตลาด** ได้แก่

4.1) **วิธีการทางการสร้างมาตรฐานผลผลิต:** เช่น การแสวงหาแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพด้วยวิธีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ในการแลกเปลี่ยนและการรวมกลุ่มและเครือข่ายเพื่อสร้างความสามารถในการผลิตกิจกรรมและการผลิตผลผลิต

4.2) **ความร่วมมือของชุมชน:** เช่น กลุ่มและองค์กรชุมชนผลิตผลผลิตร่วมกันมีการเชื่อมโยงวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการประกอบการเกษตรเข้าด้วยกัน

4.3) การให้ความสำคัญต่อแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวและผู้บริโภค: เช่น การเปิด รับฟังข้อคิดเห็น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยวเพื่อนำมาปรับปรุงกิจกรรมให้มีคุณภาพที่ดี

จากประเด็นสมมติฐานที่ 1 ทั้งข้อพิจารณาพฤติกรรมด้านความคาดหวังและข้อสรุปของการพิจารณาพฤติกรรมความต้องการมีความสอดคล้องตามผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากประเด็นความคาดหวังและความเห็นต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสมาชิกในชุมชนและประเด็นลักษณะสำคัญของกิจกรรมการเกษตรที่เชื่อมโยงกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การค้นหาพฤติกรรมของสมาชิกชุมชนในการจัดการกิจกรรมวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน โดยมีการพิจารณาจากสมมติฐานที่ 2 พบว่าประเด็นการจัดการกิจกรรมของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนมีความสอดคล้องตามแนวทางที่กำหนดเป็นสมมติฐานซึ่งได้มีการพิจารณาดังนี้

สมมติฐานที่ 2 ประเด็นการจัดการกิจกรรมของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

2.1) หากชุมชนมีระบบคิดในการจัดการกิจกรรมวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เติบโตอย่างยั่งยืน: ซึ่งชุมชนเริ่มมีการนำผลผลิตและบริการจากกลุ่มต่าง ๆ มาจัดทำให้เกิดระเบียบและระบบในการดำเนินงาน เช่น กิจกรรมการท่องเที่ยวชมธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ชุมชน มาเชื่อมโยงเข้ากับกิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมการเรียนรู้ประเพณีของชุมชน วิถีธรรมชาติของชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้ พิจารณาได้จากลักษณะในประเด็นย่อยต่าง ๆ ได้แก่

1) การพัฒนาแนวทางการเชื่อมโยงกิจกรรมที่สอดคล้องกันระหว่างผลผลิตและบริการของวิสาหกิจชุมชนและกิจกรรมวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: มีการนำผลผลิตของชุมชน กิจกรรมที่มาจากทรัพยากรภายในชุมชน กิจกรรมสุขภาพ มาทำให้เกิดการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชน โดยการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มเกษตรธรรมชาติ ได้แก่ กลุ่มทำอาหาร กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มถักทอ กลุ่มพืชผักสวนครัวและกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น ช่างตัดผม กลุ่ม อสม. ซึ่งมีการเชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2) การจัดการความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาคส่วนต่าง ๆ: มีความพยายามของกลุ่มและหน่วยงานภาคีภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน มหาวิทยาลัยและกลุ่มองค์กรชุมชน เข้าร่วมภาคีเพื่อช่วยเหลือแลกเปลี่ยนความรู้และให้ความรู้แก่ชุมชน โดยที่ชุมชนเองพบว่า ความขัดแย้ง

ระหว่างองค์กรชุมชนกับภาครัฐทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในด้านการพัฒนาสาธารณูปโภคซึ่งมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3) การกระจายผลประโยชน์กลับสู่สมาชิกภายในชุมชน: พิจารณาจากปรากฏการณ์ที่เกิดกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน เช่น กลุ่มถักทอ กลุ่มเสื่อกก กลุ่มทำขนม กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มกิจกรรมทางประวัติศาสตร์ชุมชน ต่างบูรณาการความร่วมมือทำให้เกิดการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชนซึ่งชุมชนเองอาจจะยังอาจไม่ได้คำนึงถึง

4) การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนโดยนำข้อมูลต่าง ๆ ดังกล่าวมาวางแผนพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจในชุมชนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง: ชุมชนคำนึงถึงควมมีอัตลักษณ์ของผลผลิตทางการเกษตรซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะและพิจารณาถึงวิถีชุมชน ประเพณีและทรัพยากรภายในชุมชน โดยผสมผสานเข้ากับการจัดกิจกรรมของชุมชน เช่น การท่องเที่ยว เล่นน้ำ การเที่ยวชมธรรมชาติ การเที่ยวชมแหล่งประวัติศาสตร์ของชุมชน ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ยังมีจุดอ่อน เช่น การขาดการพัฒนา ระบบสาธารณูปโภค เนื่องจากความไม่เข้าใจกันระหว่างชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชน กับหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาครัฐ การเข้าถึงแหล่งน้ำสะอาดของบางชุมชนเป็นจุดอ่อนในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.2 ดังนั้น การจัดการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนจึงมีความต้องการที่จะให้เกิดผลในด้านต่าง ๆ ได้แก่

1) การเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมชุมชนและวิสาหกิจชุมชนได้อย่างสอดคล้อง
เหมาะสม: ความต้องการพัฒนาแนวทางการเชื่อมโยงที่สอดคล้องระหว่างผลผลิตของวิสาหกิจชุมชน และกิจกรรมวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ เกิดความร่วมมือในลักษณะการรวมกลุ่มผลิตภัณฑ์ กลุ่มองค์กรชุมชนภายในชุมชน เช่น กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มเกษตรเชิงท่องเที่ยว กลุ่มหัตถกรรม

2) การเชื่อมโยงในเชิงพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวและเชื่อมโยงในเชิงกิจกรรมทั้งด้านการอนุรักษ์ ด้านระบบนิเวศ สุขภาพและวัฒนธรรม: ความต้องการพัฒนาการเชื่อมโยงในเชิงพื้นที่ เช่น การเชื่อมโยงกิจกรรมทั้งในพื้นที่ชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรมชุมชนกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งสำคัญ ๆ ของชุมชน ได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งเกษตรเชิงท่องเที่ยวในพื้นที่ต่างชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เช่น น้ำตก วนอุทยาน เป็นต้น

3) การสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและองค์กรภาคีในภาคส่วนต่าง ๆ: ความต้องการสร้างความเข้าใจระหว่างชุมชนและองค์กรภาคี การรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาความสามารถในการจัดอุปสรรคปัญหาและการจัดข้อขัดแย้งเพื่อพัฒนาสิ่งที่มีผลต่อการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ

4) ความสามารถในการแก้ไขอุปสรรคปัญหาในการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ: ความต้องการความร่วมมือโดยการรวมกลุ่มเพื่อการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนากิจกรรมและสร้างความสามารถในการแก้ไขปัญหา การทำกิจกรรมและผลผลิตร่วมกัน การทำข้อตกลงด้านมาตรฐานคุณภาพและการแก้ไขปัญหาความไม่เพียงพอของผลผลิตการเกษตร

เมื่อพิจารณาตามประเด็นของสมมติฐานข้างต้น ซึ่งได้นำไปค้นหาพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชนในพื้นที่ประกอบการวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยง ในประเด็นด้านความคาดหวังของสมาชิกในชุมชนและประเด็นการจัดการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนพบว่า มีความสอดคล้องต่อพฤติกรรมความต้องการจำเป็นในระดับหนึ่ง ดังนั้น ข้อเสนอเชิงค่านิยม (Value Proposition) คือ การพัฒนาการมีส่วนร่วมและการพัฒนาความสามารถในการแก้ไขอุปสรรคและปัญหาในด้านการบริหารจัดการเพื่อการดำเนินการด้านกิจกรรมรวมทั้ง การพัฒนาความสามารถและศักยภาพในการผลิตผลผลิตและบริการของวิสาหกิจชุมชนร่วมกัน ดังนั้น ผลผลิตขั้นต้น (Minimum Viable Product) ของกิจกรรมที่สามารถสนองความต้องการแก่สมาชิกชุมชนเท่าที่จะทำได้เพื่อการพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ดังนี้

1) กลไกเพื่อเข้าถึงแหล่งทรัพยากรน้ำที่สะอาดและทรัพยากรดิน เช่น ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อตกลงร่วมกันระหว่างชุมชนกับชุมชน ระหว่างภาครัฐกับชุมชน มาตรการด้านการใช้สารเคมี ทั้งนี้ เพื่อความสามารถในการเข้าใช้ให้เกิดประโยชน์แก่กิจกรรมการเกษตรที่เชื่อมโยงวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2) การซ่อมบำรุงระบบสาธารณูปโภคหรือ เช่น ถนน ไฟฟ้า เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ทั้งนี้ ชุมชนสามารถมีความคิดริเริ่มในการนำพลังงานธรรมชาติมาใช้ได้โดยชุมชนเอง

3) สร้างความเข้มแข็งของการเชื่อมโยงกลุ่มวิสาหกิจต่าง ๆ ด้วยกิจกรรมการมีส่วนร่วมในวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการจัดสรรหน้าที่รับผิดชอบในกิจกรรมตามความถนัดของแต่ละกลุ่ม

4) กิจกรรมระหว่างหน่วยงานภาคีกับชุมชนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5) กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพ ด้วยวิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ทั้งภายในและภายนอกชุมชน กิจกรรมการฝึกอบรม การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาการแปรรูปผลผลิตอย่างสร้างสรรค์ กิจกรรมการพัฒนามาตรฐานผลผลิตและบริการ ความรู้ด้านบรรจุภัณฑ์และความรู้ด้านการตลาด

6) การจัดการระบบคิดของชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถแสวงหาวิธีการจัดกิจกรรมการวางแผนกิจกรรมเพื่อการผลิตและการบริการที่ดีขึ้นกว่าเดิม

7) กิจกรรมของกลุ่มและองค์กรชุมชนเพื่อร่วมกำหนดมาตรฐานคุณภาพของผลผลิตทางการเกษตร มาตรฐานการให้บริการและวิสาหกิจชุมชน

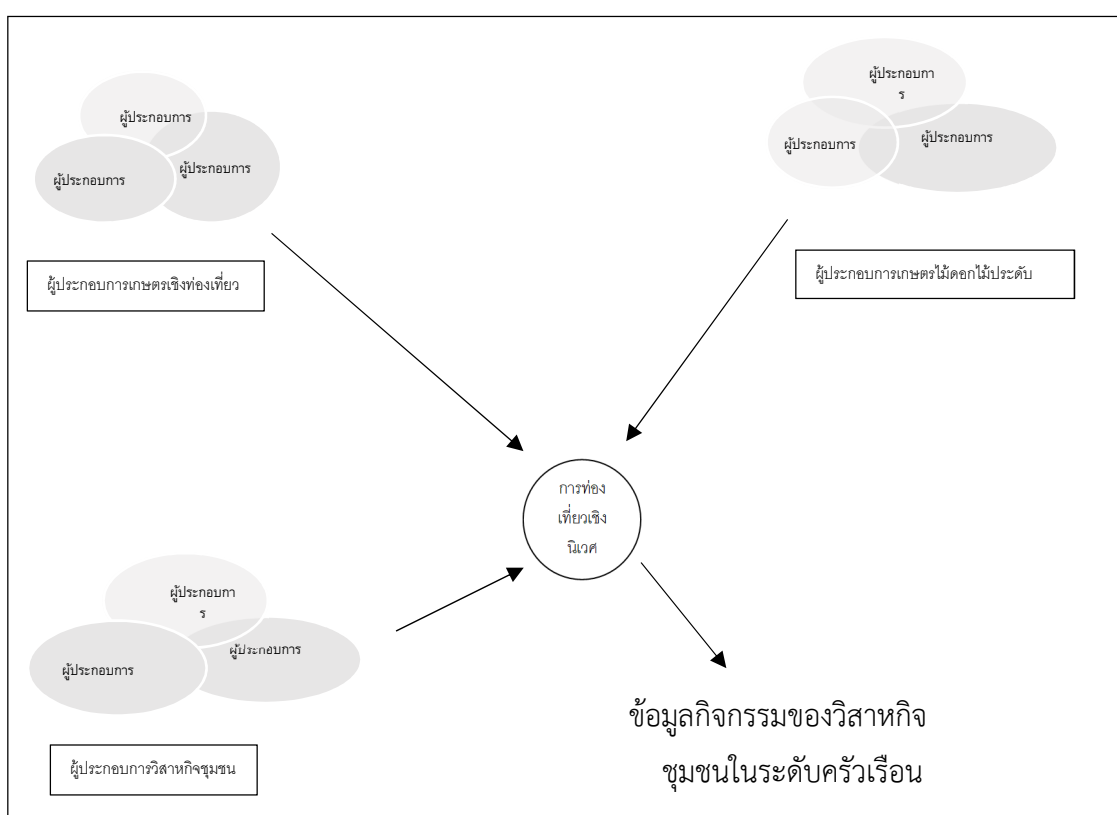
8) กิจกรรมการฟื้นฟูภูมิปัญญาชุมชน ความรู้ชุมชนที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ต่อการเชื่อมโยงสู่วิสาหกิจการท่องเที่ยว

9) กิจกรรมการสร้างความรู้ในเรื่องของวิถีชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชนและท้องถิ่น ให้แก่สมาชิกชุมชนโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่

10) กิจกรรมการอบรมด้านสุขภาพโดยผู้มีความรู้ด้านสมุนไพร กลุ่มอสม. เป็นแกนหลัก เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงในการให้บริการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งนี้ รวมถึงกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน

ผลผลิตขั้นต้น (Minimum Viable Product) ทั้ง 10 ประการ เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงข้อเสนอเชิงค่านิยมซึ่งถือเป็นผลผลิตขั้นต่ำในการสนองความต้องการของชุมชน และจะได้นำไปทดสอบพฤติกรรมด้านกิจกรรมที่สำคัญต่าง ๆ ในวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับวิสาหกิจเกษตรเชิงท่องเที่ยวและวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ และพฤติกรรมความต้องการของสมาชิกในชุมชน ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการทดสอบพฤติกรรมดังกล่าวจะนำไปวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลของผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับวิสาหกิจเกษตรเชิงท่องเที่ยวและวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ข้อมูลที่ได้จากการประชุมสัมมนาของกลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจดังกล่าว เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้นำชุมชนและตัวแทนของกลุ่มองค์กรและสมาชิกในชุมชน ทั้งนี้รวมถึงข้อมูลสะท้อนกลับจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการ

กับชุดข้อมูลการสัมภาษณ์ จะพบว่า ผลผลิตที่สำคัญของเกษตรท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก ได้แก่ มะยงชิด กระท้อน พุเรียน มะปราง มะม่วงและขนุน เมื่อนำชุดข้อมูลจากภาพ 4.1 มาเปิดการเชื่อมโยงถึงชุดข้อมูลการสัมภาษณ์ที่อยู่ในลักษณะไดอะแกรม (ภาพที่ 4.2) พบว่า การประกอบกิจการของวิสาหกิจชุมชนซึ่งมีการเชื่อมโยงในลักษณะการเป็นองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการเชื่อมโยงกับชุดข้อมูลกิจกรรมจากวิสาหกิจชุมชนต่าง ๆ ในระดับครัวเรือน ทั้งนี้ ชุดข้อมูลดังกล่าว ได้บ่งชี้ว่าสิ่งที่มีความสำคัญต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือการเชื่อมโยงกับวิสาหกิจอื่น ๆ และการเกษตรที่มีลักษณะสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ภาพที่ 4.2 ชุดข้อมูลการสัมภาษณ์และลักษณะการเชื่อมโยงของไดอะแกรม

จากชุดข้อมูลในการสัมภาษณ์เจาะลึก แสดงถึงการเชื่อมโยงเชื่อมโยงในไดอะแกรมตามภาพที่ 4.2 พบว่า กลุ่มต่าง ๆ ซึ่งเป็นสมาชิกของชุมชนและเป็นผู้ประกอบการในพื้นที่วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งมีการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนและเกษตรธรรมชาติ มีการเชื่อมโยงกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่

- 1) การนำผลผลิตแปรรูปทางการเกษตร (ช่องทางการกระจายผลผลิต) เช่น ขนม กระท้อน ลอยแก้ว มะยงชิดลอยแก้ว หน่อไม้ดอง ฯลฯ ไปสู่นักท่องเที่ยวจากวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2) การค้าหรือวิสาหกิจโดยตรงในพื้นที่วิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น วิสาหกิจกาแฟสด วิสาหกิจผลผลิตทางการเกษตร พืชผักสวนครัวปลอดสารเคมี พืชไม้ผล พืชสมุนไพร เป็นต้น
- 3) การแบ่งปันนักท่องเที่ยวที่ไม่สามารถท่องเที่ยวในรูปแบบกิจกรรมเชิงนิเวศได้ เนื่องจากปริมาณนักท่องเที่ยวมีเกินกว่าจำนวนที่พักในรูปแบบโฮมสเตย์ นักท่องเที่ยวจำนวนดังกล่าวจะถูกจัดสรรไปยังที่พักในรูปแบบรีสอร์ทหรือที่พักในพื้นที่วนเกษตรที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน
- 4) การเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ได้แก่ น้ำตก แก่ง ลำธาร ภูเขา โดยการนำผลผลิตทางการเกษตร ผลผลิตแปรรูป ผลผลิตหัตถกรรม เช่น ผลไม้และพืชผักสวนครัว ขนม อาหารแห้ง ผลไม้แปรรูป ไม้กวาด พรมเช็ดเท้า ฯลฯ เข้าไปจำหน่ายและบริการแก่นักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติดังกล่าว
- 5) การนำผลผลิตออกสู่ตลาดการท่องเที่ยวโดยตรงและ โดยการผ่านพ่อค้าคนกลาง เช่น ไม้ดอกและไม้ประดับ กิ่งพันธุ์มะยงชิด มะปรางและทุเรียน
- 6) การเชื่อมโยงโดยการรับและส่งต่อนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวเกษตรธรรมชาติ เช่น เกษตรแปลงใหญ่ สวนมะยงชิดมะปราง เป็นต้น
- 7) การเชื่อมโยงด้วยการนำภูมิปัญญาชุมชน มาใช้ประโยชน์ร่วมกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น นวดแผนโบราณ การจำหน่ายและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับถ่านน้ำส้มควันไม้ การจัดสถานที่เป็นชุมชนไม้ธรรมชาติ เป็นต้น

นอกจากนั้น ยังพบว่า สมาชิกชุมชนซึ่งประกอบวิสาหกิจชุมชน มีการเชื่อมโยงในรูปแบบของกลุ่มต่าง ๆ ทั้งยังไม่มีความเข้าใจถึงผลที่ได้รับจากการเชื่อมโยงว่า นั่นคือผลประโยชน์ที่ได้รับจากการรวมกลุ่มกิจกรรม กรณีคำให้สัมภาษณ์ที่แสดงถึงความไม่เข้าใจดังกล่าว “ มีการรวมกลุ่มกาแฟสดในชุมชนขายส่งในทุกสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อแบ่งผลกำไรเท่าๆ กันแก่ชุมชน....ผลผลิตของผักสวนครัวและอื่น ๆ ใช้ร่วมกันในชุมชน ขายให้ชุมชนอื่นบ้าง ทำของที่ทำกันในส่วนกลาง และนำมาช่วยกันขายแบ่งผลกำไร 70 – 80 บาทต่อวัน บางครั้งก็แบ่งปันใช้เป็นของส่วนรวม ไม่ได้เป็นประโยชน์สาธารณะเป็นส่วนตัว ” ลักษณะการเชื่อมโยงข้างต้น ได้แก่ การเชื่อมโยงเป็นกลุ่มเกษตรในชุมชน เช่น กลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่มีหน้าที่สนับสนุนเกษตรธรรมชาติปลอดสารพิษ กลุ่มชาวนา กลุ่มปุ๋ยเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาพันธุ์ข้าวและแปลงนา การเชื่อมโยงของกลุ่มโฮมสเตย์ที่มีการ

แบ่งปันช่วยเหลือและแนะนำในด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว กลุ่มแม่บ้านทำเถาดิน กลุ่มเสื่อกก กลุ่มทำไม้กวาด กลุ่มแม่บ้านทำเห็ด กลุ่มกระยาสารท และกลุ่มทำน้ำยาล้างจาน ซึ่งกลุ่มแต่ละกลุ่มจะผลิตผลผลิตซึ่งเป็นของตนเอง และส่วนหนึ่งจะนำมารวมไว้ในลักษณะสหกรณ์โดยแบ่งออกเป็นหุ้น เพื่อแบ่งปันผลกำไรจากการจำหน่ายให้แก่ทั้งนักท่องเที่ยวและสมาชิกในชุมชนและสมาชิกต่างชุมชน

สิ่งที่สะท้อนถึงความต้องการของสมาชิกชุมชนที่มีกิจกรรมจากการประกอบอาชีพเกษตรและมีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ ปัญหาผลผลิตทางการเกษตรไม่เพียงพอเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะผลผลิตมะยงชิด ซึ่งในบางปีไม่มีผลผลิตรองรับนักท่องเที่ยว รวมถึงตลาดมะยงชิดยังไม่เปิดกว้าง ไม้ผลอีกชนิดหนึ่งที่ค่อนข้างปลูกยาก คือ ไม้ผลทุเรียนทำให้ผลผลิตไม่สามารถสนองตอบนักท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอ นอกจากนั้น ยังมีปัญหาด้านการขนส่ง ปัญหาการแออัดของผลผลิตที่ไม่ได้รับการรับรองคุณภาพและการนำผลผลิตที่ไม่ได้มาตรฐานมาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวจากกลุ่มเกษตรบางกลุ่ม ปัญหาความรู้ความเข้าใจในการใช้สารเคมี ปัญหาภัยแล้งทำให้ทรัพยากรน้ำไม่เพียงพอซึ่งมีผลต่อการประกอบการด้านไม้ดอกและไม้ผล อย่างไรก็ตาม ยังมีสมาชิกชุมชนจำนวนหนึ่งที่มีภาระต่าง ๆ และมีปัญหานี้สิน จึงต้องการรายเพิ่มรายได้จากกิจกรรมเสริมรายได้

สำหรับจุดแข็งของการประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เกษตรเชิงท่องเที่ยวและวิสาหกิจอื่น ๆ ได้แก่

- 1) การคิดค้นวิธีการให้มะยงชิดออกผลผลิตก่อนฤดูกาลด้วยการใช้แสงไฟนีออน
- 2) ความร่วมมือกับหน่วยงานภาคี เช่น มหาวิทยาลัย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อวิจัยทดลองทำหมันแมลงวันทองศัตรูของไม้ผล เป็นต้น
- 3) สมาคมมะปรางของจังหวัดนครนายกได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพและความเป็นอัตลักษณ์ของผลผลิตโดยเฉพาะมะยงชิด โดยได้รับสัญลักษณ์ (GI) ที่แสดงถึงคุณภาพของผลผลิตและความร่วมมือในการรักษามาตรฐานของผลผลิต
- 4) แม้ว่าผลผลิตทางการเกษตรจะไม่สามารถแปรรูปได้อย่างหลากหลายแต่การแปรรูปที่มีอยู่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการอย่างสม่ำเสมอ
- 5) อาชีพเสริมซึ่งในบางครัวเรือนถือว่าเป็นอาชีพที่เป็นรายได้หลัก เช่น การเลี้ยงหอยทาก ประมงน้ำจืด ช่างตัดผม สามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ จึงสามารถทำควบคู่ไปกับอาชีพผู้ประกอบการเกษตรธรรมชาติหรือเกษตรเชิงท่องเที่ยวได้

แม้ว่าจะมีจุดแข็งอยู่หลายประการ ผู้ประกอบการ ยังมีความต้องการความรู้ความเข้าใจใน กระบวนการต่างๆ ของการเพิ่มมูลค่าผลผลิตและเพิ่มคุณค่าแก่ผู้บริโภค โดยประกอบด้วยกิจกรรม ด้านการผลิต/การบริการ การจัดเก็บ การขนส่ง การตลาดหรือการขาย ซึ่งจะพิจารณาข้อมูลในด้าน ความต้องการต่อไป

4.6 ความต้องการของสมาชิกชุมชนในด้านต่าง ๆ

การสำรวจข้อมูลด้านความต้องการของสมาชิกชุมชน เป็นการทดสอบพฤติกรรมความต้องการ ของสมาชิกชุมชนในพื้นที่วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามกรอบของผลผลิตขั้นต่ำ โดยข้อมูล การทดสอบดังกล่าวจะนำไปพิจารณาเพื่อหาข้อสรุปพร้อมกับข้อมูลที่ได้จากการทดสอบประเด็น กิจกรรมของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับวิสาหกิจเกษตรเชิงท่องเที่ยวและวิสาหกิจชุมชน (ในประเด็น 4.5) จากนั้นจะนำไปพิจารณาร่วมกับข้อมูลด้านอื่น ๆ ในขั้นตอนสิ้น เพื่อนำไปพัฒนา ตัวแบบในการพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวและวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องใน ขั้นต่อไป ผลการพิจารณาข้อมูลจากประเด็นการทดสอบพฤติกรรมความต้องการของสมาชิกชุมชน พบว่า สมาชิกชุมชนมีความต้องการสิ่งต่าง ๆ ได้แก่

1) ความต้องการในการแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบกับการประกอบการและกิจกรรมด้าน การเกษตรและวิสาหกิจชุมชนรวมทั้งวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่

1.1) การแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำในหน้าแล้งเพื่อให้ได้ผลผลิตทางการเกษตร เพิ่มขึ้น การแก้ไขปัญหาศัตรูพืชสวนทำให้ผลผลิตเสียหาย ปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่การเกษตรที่สภาพ ดินไม่สมบูรณ์สภาพพื้นที่ดินต่ำทำให้เกิดอุทกภัย ผลผลิตต่ำและปัญหาที่เกิดจากผลผลิตไม่ออกตาม ฤดูกาล เป็นต้น

2) ปัญหาการประชาสัมพันธ์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเนื่อง จาก ปริมาณการลงทุนที่เป็นตัวเงินเพิ่มขึ้น ดังนั้น จึงมีความต้องการการสนับสนุนด้านงบประมาณ โดยเฉพาะจากหน่วยงานภาครัฐ

3) ความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการดำเนินงานวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่

3.1) ชุมชนต้องการดำเนินการในกิจกรรมที่เกี่ยวกับนักท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจาก มีความเห็นว่า การดำเนินการโดยชุมชนจะสามารถบริการให้นักท่องเที่ยวมีความสุขกับการท่องเที่ยว

และการเข้าพักในโฮมสเตย์ของชุมชน นอกจากนั้น สมาชิกในชุมชนต้องการให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น กิจกรรมด้านวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีของชุมชน

3.2) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านและพ่อบ้าน กลุ่มทำอาหารแปรรูป กลุ่มทำขนม หรือกลุ่มเครื่องจักรสาน กลุ่มเกษตรเชิงท่องเที่ยว เพื่อร่วมดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการนำผลผลิตจากกลุ่มต่าง ๆ ออกจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวโดยตรง นักท่องเที่ยวสามารถบริโภคและซื้อผลผลิตจากกลุ่มต่าง ๆ จากแหล่งท่องเที่ยว เช่น สวนเกษตรโฮมสเตย์ของชุมชนได้โดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง

4) ความต้องการในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างความสามารถในการนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้มาประยุกต์ใช้พัฒนาและปรับปรุงวิสาหกิจของครอบครัว ได้แก่

4.1) การนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์กับครอบครัว เช่น การนำน้ำหมักชีวภาพมาใช้ในการผลิตพืชผักสวนครัว การนำผลผลิตแปรรูปหน่อไม้ต้องมาบริโภค การนำผลผลิตจากกลุ่มทำไม้กวาด เครื่องจักรสานมาใช้ประโยชน์ภายในครัวเรือน เป็นต้น

4.2) การเรียนรู้ผ่านกลุ่มภายในชุมชนของตนในด้านต่าง ๆ เช่น เรียนรู้จากกลุ่มทำอาหาร กลุ่มทำขนมเพื่อนำมาประกอบวิสาหกิจของครัวเรือน

4.3) การเรียนรู้ประสบการณ์จากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำตำบลในด้านการพยาบาลเบื้องต้น การดูแลผู้ป่วยในขั้นพื้นฐานและการดูแลผู้ป่วยเพื่อการส่งต่อผู้ป่วยไปยังโรงพยาบาลอย่างปลอดภัย ทั้งนี้ เพื่อนำทักษะการเรียนรู้ดังกล่าวมาใช้ในการดูแลนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในชุมชนและยังสามารถดูแลคนในครอบครัวตนเองได้อีกด้วย

5) ความต้องการสนับสนุนทั้งด้านความรู้และด้านอื่น ๆ ทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งชุมชนที่มีประสบการณ์และความรู้ ได้แก่

5.1) การสนับสนุนจากภาครัฐในสิ่งที่จำเป็น เช่น การปรับปรุงเส้นทางคมนาคม การสนับสนุนด้านงบประมาณในโครงการพัฒนาชุมชน เป็นต้น

5.2) การเพิ่มศักยภาพและความสามารถในการปรับปรุงสภาพดิน การสนับสนุนพันธุ์ไม้ผลไม้ประดับและความรู้ในการพัฒนาพันธุ์ การพัฒนากระบวนการเพาะปลูกไม้ผล พืชผักสวนครัวและการพัฒนาการเก็บรักษาคุณภาพผลผลิตทางการเกษตรให้มีระยะเวลานานขึ้น ซึ่งสมาชิกชุมชนยินดีที่จะเรียนรู้ในเรื่องดังกล่าว

5.3) ความรู้ในด้านการกำจัดศัตรูพืช เช่น แมลง การผลิตสารกำจัดแมลงที่มีประสิทธิภาพด้วยตัวเองโดยเป็นอันตรายน้อยที่สุด ความรู้ด้านแมลงวันทอง เป็นต้น

5.4) การเรียนรู้กิจกรรมในชุมชนเพื่อนำมาเป็นอาชีพเสริมนอกจากการประกอบอาชีพหลักด้วยการเพิ่มศักยภาพและความสามารถในการด้านปศุสัตว์ เช่น การเลี้ยงกบ การเลี้ยงเป็ดและการเลี้ยงไก่ การเลี้ยงหอยทาก เป็นต้น

5.5) การเรียนรู้การทำกาแฟสดเพื่อทำอาชีพเสริมในชุมชนสำหรับชุมชนและนักท่องเที่ยว นอกจากนั้น ยังต้องการความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพอื่น ๆ เพิ่มเติม

6) การสนับสนุนด้านกลไกที่สามารถเข้าถึงและการใช้ทรัพยากรชุมชนเพื่อนำมาพัฒนาอาชีพชุมชนและอาชีพกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่

6.1) การออกข้อบังคับห้ามการใช้สารเคมีกับพืชผักสวนครัว การออกข้อห้ามในการใช้สารเคมีในสวนไม้ผลและการใช้สารเคมีในดิน

6.2) การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค เช่น ระบบน้ำและระบบไฟฟ้าให้เกิดความสามารถในการนำมาใช้ได้อย่างสะดวกมากกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว

6.3) การออกระเบียบข้อบังคับและเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อให้อำนาจสมาคมชาวสวนมะพร้าวมีศักยภาพในด้านเงื่อนไขการจำหน่าย การผลิตมะยงชิดและสามารถสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ต่าง ๆ ที่มีประโยชน์

7) ความต้องการด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิต ได้แก่

7.1) พัฒนาความรู้ด้านเทคนิควิธีการเพิ่มผลผลิตไม้ผล เช่น มะยงชิดให้มีผลผลิตในปริมาณมากขึ้นและตรงตามฤดูกาลไม่ขาดแคลนสามารถสนองความต้องการของผู้บริโภคและพัฒนาไปสู่ผลผลิตพรีเมียม

7.2) การพัฒนาเพื่อผลิตสินค้าที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้นรวมทั้งการพัฒนาด้านการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

7.3) การพิจารณาข้อมูลการเจริญเติบโตของผลผลิตข้าวในแต่ละเดือนและแต่ละปีเพื่อการพัฒนาปริมาณที่สม่ำเสมอและมีคุณภาพที่ดี

8) ความต้องการในการพัฒนาเครือข่ายและความร่วมมือจากภาคีต่าง ๆ ได้แก่

8.1) ความต้องการเพื่อการกระจายสินค้าและการได้รับการสนับสนุนด้านการเงิน โดยเฉพาะชุมชนไม้ดอกไม้ประดับ

8.2) ความต้องการเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการเกษตรอื่น ๆ และเข้าไปมีส่วนร่วมกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในที่ประชุมและนำมาพัฒนาด้านการเกษตร

9) ความต้องการให้เกิดการตอบสนองต่อการปรับปรุงขั้นตอนการผลิตในแต่ละขั้นตอน และการเชื่อมโยงระหว่างวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้ากับวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ซึ่งสมาชิกในชุมชนมีความต้องการเพียงด้านเดียว คือ ความต้องการทรัพยากรคน เพื่อทำกิจกรรมการผลิตต่าง ๆ เช่น การผลิตผลผลิตไม้ผล ตั้งแต่ขั้นตอนการคัดเลือกวัตถุดิบ การเพาะปลูก การดูแลบำรุงรักษา เพื่อให้เกิดการเจริญเติบโตและการเก็บเกี่ยวผลผลิต คัดขนาดของผลไม้ซึ่งจะจัดสรรเป็น 3 ส่วน คือ จัดสรรเพื่อส่งตลาดชุมชน การจัดส่งพ่อค้าคนกลาง การนำไปจำหน่ายเองและจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมสวนเกษตร สำหรับในด้านอื่น ๆ สมาชิกชุมชนมีแนวทางในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการผลิตจนถึงการนำผลผลิตออกสู่ตลาดและการเชื่อมโยงกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

9.1) การนำทรัพยากรทั้งภายในชุมชนและทรัพยากรที่เป็นวัตถุดิบจากภายนอกชุมชนมาบริหารจัดการ ซึ่งมีกรณีตัวอย่างกิจกรรมในการจัดการจากชุมชนต่าง ๆ ดังนี้

1) ชุมชนมีการจัดซื้อเมล็ดจากชุมชนอื่นมาผลิตเถาดินจำหน่ายให้กับตลาดไม้ดอกไม้ประดับหรือจำหน่ายให้กับชุมชนอื่น ๆ เพื่อนำไปใช้ในการผลิตไม้ดอกไม้ประดับ

2) กลุ่มกาแฟสด มีการจัดซื้อเมล็ดกาแฟจากตัวเมืองเพื่อเป็นวัตถุดิบในวิสาหกิจกาแฟสดและมีการรับสินค้าจากตลาดขายส่งมาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวที่มาพักในโฮมสเตย์ภายในชุมชน

3) การจัดทำวัตถุดิบในการเพาะปลูกหน่อไม้ของกลุ่มปลูกหน่อไม้ มาจากปุ๋ยธรรมชาติที่ทำจากมูลวัว มูลไก่ภายในชุมชน และการซื้อดอกหญ้าจากชุมชนอื่นของกลุ่มทำไม้กวาด เพื่อผลิตไม้กวาดดอกหญ้ายจำหน่ายในชุมชนและนอกชุมชน รวมทั้งนักท่องเที่ยวด้วย

4) การจัดซื้ออุปกรณ์และวัตถุดิบต่าง ๆ ของกลุ่มทำคุกกี้จากในเมืองเพื่อผลิตขนมคุกกี้จำหน่ายในชุมชนและจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว

9.2) การจัดทำห้องจัดเก็บวัตถุดิบซึ่งเป็นผลผลิตทางการเกษตรสำหรับนำมาใช้แปรรูป ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายและเกิดความชื้น โดยเฉพาะวัตถุดิบที่นำมาใช้ทำขนมกระยาสารท

9.3) การแปรรูปผลผลิตและการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ประโยชน์ ได้แก่ การแปรรูปผลไม้ เช่น กัวยตาก มะยงชิดลอยแก้ว หน่อไม้ดอง ข้าวสาร มะม่วงและกระท้อนเชื่อม น้ำพริกข้าวและเสาวรส มะนาว เป็นต้น

9.4) รูปแบบกระบวนการในกิจกรรมการบรรจุผลผลิตหรือที่เรียกว่า บรรจุภัณฑ์ที่ไม่มี ความซับซ้อนมีรูปแบบง่าย ๆ ได้แก่

1) การนำพืชผักสวนครัวใส่ถุงพลาสติกเพื่อจำหน่าย หรือการกองไว้บนพื้นที่สำหรับจำหน่ายภายในตลาดชุมชน

2) การจัดทำผลผลิตแปรรูปมะยงชิดลอยแก้วบรรจุกล่องพลาสติกขนาดเล็กๆ นอกจากนั้น ผลมะยงชิดสดและผลมะปรางสดจะจำหน่ายโดยการชั่งน้ำหนักเป็นกิโลภายในสวนเกษตรของตนเองหรือจำหน่ายในเทศกาลที่จัดขึ้นโดยความร่วมมือจากภาคีต่าง ๆ

3) การบรรจุภัณฑ์สำหรับผลผลิตไม้ผลอื่น ๆ เช่น ส้มโอ ทูเรียน ขนุน ฯลฯ ที่สามารถนำมาจัดแปรรูปสำเร็จพร้อมบริโภค ซึ่งปัจจุบันบรรจุในกล่องโฟม กล่องพลาสติก วางจำหน่ายหน้าสถานประกอบการวิสาหกิจของตนเอง (หน้าร้าน)

4) การบรรจุภัณฑ์ผลผลิตอื่น ๆ เช่น ข้าวสาร จะไม่มีบรรจุภัณฑ์ที่ซับซ้อนการจัดจำหน่ายทำด้วยวิธีการบรรจุถึงหรือกระสอบให้แก่พ่อค้าคนกลางซึ่งจะมารับผลผลิตเพื่อนำไปจำหน่ายต่อไป

9.5) การจัดจำหน่ายโดยวิธีการอื่น ๆ ได้แก่ การนำผลผลิตไปจำหน่ายด้วยการบรรทุกใส่ยานพาหนะ เช่น รถกระบะเพื่อนำไปจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคโดยตรงในตลาด จำหน่ายภายในที่อยู่อาศัยซึ่งดัดแปลงเป็นร้านค้าเพื่อจำหน่ายให้แก่สมาชิกในชุมชน การจัดจำหน่ายบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในพื้นที่ใกล้ชุมชนและการส่งตลาดทั้งในกรุงเทพและปริมณฑล เช่น ตลาดไท เป็นต้น

9.6) การส่งเสริมการตลาดเพื่อสร้างแรงจูงใจของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องมีปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการสร้างแรงจูงใจ ได้แก่

1) การให้ความร่วมมือและมีการจัดรูปแบบและลักษณะในการจัดจำหน่ายของตลาด เช่น เทศกาลตามฤดูกาล ตลาดนักท่องเที่ยววันอาทิตย์ เป็นต้น

2) การให้การสนับสนุนของผู้นำชุมชน โดยมีการประชุมหารือและสื่อสารข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3) การนำสื่อออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก มาใช้ในการประชาสัมพันธ์ และการแนะนำบอกต่อ ๆ กันไปโดยชุมชนเครือข่ายสำนักท่องเที่ยว การใช้ป้ายโฆษณา

4) การร่วมบริหารจัดการในรูปแบบต่าง ๆ ในด้านบริการที่ดี มีกลยุทธ์ เช่น การจัดชุดบริการพิเศษเพื่อสร้างแรงจูงใจแก่นักท่องเที่ยวให้เข้ามาใช้บริการ การดูแลความสะอาดของชุมชน เป็นต้น

10) การเชื่อมโยงระหว่างผลผลิตและการบริการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับตลาด มีวิธีการเชื่อมโยงกับตลาดด้วยวิธีต่าง ๆ ได้แก่ การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้จักผลผลิตที่มีจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการที่พักในลักษณะโฮมสเตย์ และยังมีการเชื่อมโยงผลผลิตโดยส่งผลผลิตให้กับแหล่งบริการอื่น ที่มีลักษณะของวิสาหกิจรีสอร์ทต่าง ๆ

11) การพิจารณาความต้องการและการให้ความสำคัญต่อผู้บริโภค นักท่องเที่ยวและผู้ใช้บริการ สมาชิกชุมชนและผู้ประกอบการพิจารณาว่า นักท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อการจำหน่ายผลผลิตดังนั้นจึงจำเป็นต้องเข้าใจถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวในการรับบริการและผลผลิต เพื่อสร้างศักยภาพและความสามารถในการบริการแก่นักท่องเที่ยว ความต้องการหลัก ที่ควรพิจารณา เช่น ความสะอาดสบาย ความสะอาดและอาหาร นอกจากนั้น การพิจารณาความต้องการผลผลิตทางการเกษตรผลผลิตแปรรูป และความรู้จากภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน เช่น การทำสบู่จากผลฟักข้าว และการแปรรูปเป็นน้ำฟักข้าว การทำน้ำปูหมักชีวภาพ เป็นต้น นอกจากนั้น สมาชิกของชุมชนยังมีความต้องการความรู้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ได้แก่

11.1) การนำความรู้เพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับวิสาหกิจของตนและสามารถเชื่อมโยงกับวิสาหกิจอื่น ๆ

11.2) การนำความรู้ไปถ่ายทอดให้คนรุ่นต่อไปทั้งภายในครอบครัวและชุมชนของตน

11.3) การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพเป็นรายได้เสริม เช่น ความรู้ในด้านจักรสาน การเย็บปักถักร้อย การทำปศุสัตว์ เป็นต้น

ทั้งนี้ ความต้องการความรู้ลักษณะหนึ่งคือ ความรู้และแนวทางในการพัฒนาด้านการจัดรูปแบบของโฮมสเตย์ในอนาคต โดยเฉพาะสมาชิกที่มีส่วนร่วมกับกิจกรรมของวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การพิจารณาข้อมูลจากการทดสอบพฤติกรรมความต้องการจำเป็นของสมาชิกชุมชนในพื้นที่วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพบว่า พฤติกรรมของความต้องการจำเป็นทั้ง 11 ประการข้างต้นมี

ความสอดคล้องกับข้อมูลในการทดสอบพฤติกรรมในประเด็นการเชื่อมโยงกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ (ประเด็นที่ 4.5 กิจกรรมของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับวิสาหกิจเกษตรเชิงท่องเที่ยวและวิสาหกิจชุมชน)

ดังนั้น เมื่อพิจารณาข้อมูลในการทดสอบพฤติกรรมความต้องการจำเป็นในประเด็นกิจกรรมวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับกิจกรรมวิสาหกิจเกษตรเชิงท่องเที่ยวและวิสาหกิจชุมชน (ประเด็นที่ 4.5) ร่วมกับประเด็นความต้องการของสมาชิกชุมชนในพื้นที่วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ประเด็น 4.6) สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

- 1) การแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำและดิน
- 2) การประชาสัมพันธ์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว
- 3) ความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวและกลุ่มวิสาหกิจต่าง ๆ
- 4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การแสวงหาความรู้และประสบการณ์เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงวิสาหกิจผ่านกลุ่มแปรรูป กลุ่มทำอาหารและกลุ่ม อสม.
- 5) ความต้องการสนับสนุนด้านความรู้และด้านอื่น ได้แก่ การปรับปรุงดินและพันธุ์พืช การรักษาผลผลิต การกำจัดแมลงด้วยวิธีปลอดภัยและการปรับปรุงถนน และการส่งเสริมวิสาหกิจการทำกาแฟสด
- 6) การสนับสนุนด้านกลไกที่สามารถเข้าถึงและการใช้ทรัพยากรชุมชน ได้แก่ กลไกที่สามารถเข้าถึงและการใช้ทรัพยากรชุมชน ข้อบังคับห้ามการใช้สารเคมีกับพืชผักสวนครัว การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค เงื่อนไขในการจำหน่ายและการผลิต
- 7) การพัฒนาคุณภาพผลผลิต เช่น เทคนิควิธีการเพิ่มผลผลิตไม้ผล คุณภาพและปริมาณที่สม่ำเสมอของผลผลิต
- 8) การพัฒนาเครือข่ายและความร่วมมือจากภาคีต่าง ๆ การเชื่อมโยงเพื่อกระจายผลผลิต การได้รับการสนับสนุนด้านการเงินและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลผลิต
- 9) การตอบสนองต่อการปรับปรุงขั้นตอนการผลิตในแต่ละขั้นตอน ได้แก่
 - 9.1) การนำทรัพยากรทั้งภายในชุมชนและทรัพยากรที่เป็นวัตถุดิบจากภายนอกชุมชนมาบริหารจัดการ

- 9.2) การจัดการคลังเก็บวัตถุดิบซึ่งเป็นผลผลิต
- 9.3) การแปรรูปผลผลิตและการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ประโยชน์
- 9.4) การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่ไม่มีความซับซ้อนมีรูปแบบง่าย ๆ
- 9.5) การจัดจำหน่าย
- 9.6) การส่งเสริมการตลาดเพื่อสร้างแรงจูงใจ

อย่างไรก็ตาม งานศึกษานี้ยังต้องมีการนำผลที่ได้จากการพิจารณาข้อมูลข้างต้นเข้าสู่ขั้นตอนของสิ้นเพื่อสร้างตัวแบบในพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น เพื่อทำให้เกิดข้อยืนยันที่แท้จริงในขั้นของสิ้น โดยจะมีการนำข้อสรุปของผลการพิจารณาในการทดสอบพฤติกรรมความต้องการตามกรอบผลผลิตของกิจกรรมความต้องการขั้นต่ำข้างต้นมาพิจารณาร่วมกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การประชุมสัมมนากลุ่มย่อยและผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวอีกครั้งหนึ่ง

4.7 ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1) กลุ่มโฮมสเตย์บ้านบุงเข้

กลุ่มโฮมสเตย์บ้านบุงเข้ ตั้งอยู่ในหมู่บ้านบุงเข้ หมู่ที่ 8 ตำบลหนองแสง อำเภอบางพลี จังหวัดนครนายก โดยปัจจุบันมีสำนักงานดำเนินการโฮมสเตย์ตั้งอยู่ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน บ้านบุงเข้ เลขที่ 120 หมู่ 8 ตำบลหนองแสง อำเภอบางพลี จังหวัดนครนายก

หมู่บ้านบุงเข้เป็นหนึ่งในหมู่บ้านของตำบลหนองแสงที่สมาชิกในชุมชนเป็นชาวไทยพวน (ไทย - ลาวพวน) ซึ่งชุมชนไทยพวนเดิมเป็นชนชาติลาวที่มาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ตำบลหนองแสงมากกว่า 150 ปี ทำให้ชุมชนมีอัตลักษณ์ของตนเองอันเป็นวิถีดั้งเดิมของไทยพวน หมู่บ้านบุงเข้มีเนื้อที่ประมาณ 900 ไร่ โดย 600 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร

ในอดีต พื้นที่การเกษตรดังกล่าวเป็นพื้นที่สำหรับทำนาปลูกข้าว ต่อมาเปลี่ยนไปสู่การทำไร่นาสวนผสม มีการปลูกไม้ตง หวายและหน่อแดง (มีลักษณะคล้ายข้าว) ในพื้นที่ป่า เพื่อนำหน่อมาปรุงเป็นอาหารพื้นเมืองอย่างหนึ่งของชุมชน นอกจากนี้ ชุมชนยังมีอาหารพื้นบ้านที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน เช่น แกงที่ปรุงจากเห็ด 3 ชนิด ได้แก่ เห็ดฟาง เห็ดหูหนูและเห็ดภูฐาน สำหรับสิ่งที่น่าสนใจปรุงเป็นอาหารพื้นบ้านทั้งอาหารคาวและอาหารหวาน ได้แก่ สมนุนไพรเครือหมาน้อย

ก่อนมีการริเริ่มกลุ่มโฮมสเตย์บ้านบุงเข้ มีโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาระหว่างมหาวิทยาลัยบูรพากับนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยในต่างประเทศเมื่อปี 2554 หมู่บ้านบุงเข้เป็นหมู่บ้านที่ได้รับเลือกเป็นสถานที่พักแก่นักศึกษาแลกเปลี่ยนจากมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ และนักศึกษาเหล่านั้นต่างชื่นชอบและสนใจในธรรมชาติ ระบบนิเวศและวิถีการดำเนินชีวิตท่ามกลางธรรมชาติโดยเฉพาะการให้ความสำคัญต่อการประกอบการเกษตรอินทรีย์ซึ่งไม่เน้นสารเคมี หลังจากโครงการดังกล่าวสิ้นสุดลง ผู้นำชุมชนบ้านบุงเข้ จึงมีความคิดริเริ่มที่จะพัฒนาที่พักอาศัยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีแนวคิดที่จะทำการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีอยู่ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สามารถเชื่อมโยงกับสิ่งที่มีอยู่และมีลักษณะโดดเด่นของชุมชนเข้าด้วยกัน เช่น ป่าไม้ซึ่งติดกับเขตนวนอุทยานเขาใหญ่ อ่างเก็บน้ำคลองสีเสียด วัด และกลุ่มผู้ประกอบการด้านการเกษตรอินทรีย์ กลุ่มหัตถกรรม และกลุ่มอาหาร เป็นต้น

การดำเนินการของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มโฮมสเตย์บ้านบุงเข้มีลักษณะการใช้วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นหลัก โดยให้บริการบ้านพักแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบบ้านพักอาศัยและมีการเชื่อมโยงเข้ากับกิจกรรมอื่น ๆ ได้แก่ การปั่นจักรยานและการวิ่งออกกำลังกายไปตามเส้นทางของชุมชนไปจนถึงอ่างเก็บน้ำคลองสีเสียดซึ่งยังคงมีธรรมชาติที่สวยงามและมีความหลากหลายของระบบนิเวศสูง เนื่องจากมีเขตติดต่อกับวนอุทยานเขาใหญ่ทำให้มีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้และสัตว์ป่า ๗ ชนิด การทำกิจกรรมเที่ยวชมสถานที่สำคัญของชุมชน เช่น การทำกิจกรรมทางศาสนาที่วัดป่าศรีถาวรนิมิตและวัดบุงเข้สุขาราม ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมทางศาสนาที่สะท้อนภาพของศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยพวนผ่านตามวิถีดั้งเดิมของชาวไทยพวนซึ่งถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนบุงเข้

ความต้องการให้ชุมชนบุงเข้มีอัตลักษณ์เป็นของชุมชนผู้นำชุมชนจึงได้ร่วมมือกับสมาชิกในชุมชนโดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานพัฒนาชุมชน ด้วยการพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรและการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรให้เกิดความโดดเด่นขึ้นโดยเฉพาะอาหารพื้นบ้าน ได้แก่ แกงเห็ดสามอย่างซึ่งมีเห็ดฟาง เห็ดหูหนู เห็ดภูฐาน อาหารคาวและหวานซึ่งมีส่วนประกอบของหน่อหวาย หน่อแดงและเครือหมาน้อย

การมีส่วนร่วมจากสมาชิกภายในชุมชนทำให้เกิดกลุ่มต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่และประกอบกิจกรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมโฮมสเตย์ กลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน ได้แก่ กลุ่มทำขนม กลุ่มทำไม้กวาด กลุ่มผลิตหน่อไม้ดอง กลุ่มเพาะพันธุ์กล้าสมุนไพร กลุ่มเลี้ยงสัตว์ กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ โดยผลผลิตที่ได้จากกลุ่มจะเป็นผลผลิตของชุมชนที่นำเสนอต่อนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวและพักในโฮมสเตย์ของชุมชน

แม้ว่าภายในชุมชนเอง จะมีการประกอบธุรกิจรีสอร์ทจากผู้ประกอบการที่เป็นนายทุนนอกพื้นที่ร่วมกับนายทุนในพื้นที่ แต่ผู้นำชุมชนสามารถควบคุมวิสาหกิจดังกล่าวและได้สร้างเงื่อนไขข้อตกลงในการควบคุมการประกอบการของรีสอร์ทภายใต้ข้อตกลงในการแบ่งปันนักท่องเที่ยว โดยหากมีจำนวนนักท่องเที่ยวเกินจำนวนกว่าที่ชุมชนจะรับไหว หรือหากนักท่องเที่ยวมีความต้องการความเป็นส่วนตัวสูง ชุมชนจึงจะสามารถส่งนักท่องเที่ยวจำนวนดังกล่าวให้แก่ผู้ประกอบการรีสอร์ทได้

กระบวนการจัดการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกับวิสาหกิจต่าง ๆ ของชุมชนบ่งชี้ ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่วิชาญ รัตนวิเชียร) ได้แสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ในการวางแผนทางการบริหารจัดการวิสาหกิจดังกล่าวแก่คนรุ่นใหม่ โดยผ่านกระบวนการศึกษาและการสร้างผู้นำชุมชนรุ่นใหม่ที่สามารถสืบสานสิ่งที่ชุมชนปัจจุบันได้ทำขึ้น

นอกจากนั้น การศึกษาเพื่อนำผลการเรียนรู้และประสบการณ์มาเป็นแนวทางในการดำเนินวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน กระทำโดยวิธีการศึกษา การเปรียบเทียบการดำเนินงานของกลุ่มโฮมสเตย์กับชุมชนในตำบลอื่น ๆ และโฮมสเตย์ในจังหวัดอื่น เช่น จังหวัดระยอง เป็นต้น ซึ่งเป็นวิธีการในการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์และวิธีปฏิบัติ

2) วิสาหกิจการท่องเที่ยวชุมชนโฮมสเตย์และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านครุฑน้อย

โฮมสเตย์บ้านครุฑน้อยหรือผู้ใหญ่เก้ง ตั้งอยู่เลขที่ 12/1 หมู่ 1 บ้านศิรีวัน ตำบลศรีนาวา อำเภอเมืองจังหวัดนครนายก เป็นวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเพื่อชมธรรมชาติที่มีการประกอบการในลักษณะเครือญาติ การประกอบวิสาหกิจดังกล่าว รู้จักกันในชื่อที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ครุฑครุฑน้อย เนื่องจากมีการประกอบการด้านร้านอาหารเพื่อบริการนักท่องเที่ยวทั่วไป และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักในโฮมสเตย์บ้านครุฑน้อย

ในส่วนของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ 1) กิจกรรมการล่องแก่งในแหล่งน้ำธรรมชาติของแม่น้ำนครนายกซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญของจังหวัดนครนายกที่มีต้นน้ำจากภูเขาในเขตนอุทยานเขาใหญ่ซึ่งต้นน้ำในจังหวัดนครนายกถูกกั้นด้วยเขื่อนปราการด่านขุนทด มีลำห้วยสาขาที่สำคัญและรู้จักกัน เช่น คลองนางรอง (น้ำตกนางรอง) คลองมะเดื่อ คลองวังตะไคร้ (น้ำตกวังตะไคร้) คลองสาริกา (น้ำตกสาริกา) เป็นต้น 2) กิจกรรมการท่องเที่ยวบ่อแร่ดีบุกโบราณหรือพิพิธภัณฑ์แร่ดีบุกโบราณ ลานแก้วน้ำฝนของจังหวัดนครนายก 3) กิจกรรมปั่นจักรยานชมธรรมชาติไปตามเส้นทางลำน้ำและเส้นทางที่เชื่อมโยงไปยังเขื่อนปราการด่านขุนทด

โฮมสเตย์บ้านครุฑน้อยมีการเชื่อมโยงกับวิสาหกิจในพื้นที่ชุมชนของหมู่บ้านศิรีวันบางส่วน ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปผลผลิตการเกษตรกล้วยฉาบ ซึ่งได้นำผลผลิตเข้ามาจำหน่ายในโฮมสเตย์

นอกจากนั้น วิสาหกิจโฮมสเตย์บ้านครุฑน้อมยังก่อให้เกิดผลต่อการจ้างงานจากคนในชุมชนซึ่งสามารถเข้ามาร่วมทำงานในหน้าที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะการดูแลกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งสามกิจกรรมข้างต้น

อย่างไรก็ตาม การเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนบ้านคีรีวันกับวิสาหกิจโฮมสเตย์บ้านครุฑน้อมยังมีอยู่น้อยมาก เนื่องจากวิสาหกิจโฮมสเตย์บ้านครุฑน้อมถูกมองว่ามีรูปแบบเป็นวิสาหกิจที่เน้นการประกอบการเพื่อผลประโยชน์จากกำไรในการประกอบการเป็นหลัก ดังนั้น การเชื่อมโยงของวิสาหกิจการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่นยังไม่สามารถกระทำได้เพราะขาดการสนับสนุนจากภาครัฐซึ่งยังไม่สามารถเห็นภาพของการประกอบการที่เน้นวิสาหกิจสังคม แต่ลักษณะที่เป็นอยู่ปัจจุบันกลับพบว่าโฮมสเตย์บ้านครุฑน้อมได้เชื่อมโยงแนวคิดและกิจกรรมการท่องเที่ยวกับวิสาหกิจสังคมอันเป็นศูนย์การเรียนรู้ภายใต้เกษตรแบบผสมผสานของภาคเอกชนที่มีชื่อว่า วิสาหกิจศูนย์การเรียนรู้ภายใต้เกษตรผสมผสานภูเกะเหียง เพื่อทำให้เกิดรูปแบบวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมควบคู่กันไป

3) วิสาหกิจสังคมศูนย์การเรียนรู้ภายใต้เกษตรผสมผสานภูเกะเหียง

วิสาหกิจสังคมศูนย์การเรียนรู้ภายใต้เกษตรผสมผสานภูเกะเหียงตั้งอยู่เลขที่ 104 หมู่ 1 บ้านคีรีวัน ตำบลศรีนาวา อำเภอเมืองนครนายก การประกอบการเริ่มขึ้นเมื่อปี 2560 โดยมีเนื้อที่ประกอบการจำนวน 60 ไร่ ประกอบด้วยที่นา 50 ไร่และที่สวน 10 ไร่

ผู้ประกอบการเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ของชุมชนคีรีวันซึ่งสมาชิกทั้งหมดของชุมชนมีเชื้อสายลาวเรียกว่า ไทเวียง (คนไทย - ลาวเวียง) กลุ่มผู้ประกอบการดังกล่าวได้เล็งเห็นความสำคัญต่อการดำรงรักษาวิถีการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมอันเป็นวิถีเกษตรและการมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ด้วยเหตุผลดังกล่าวกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ได้เติบโตในชุมชนโดยการนำของ นายปิยวัฒน์ จันลาและบุคคลคนอื่น ๆ ภายในชุมชนซึ่งเป็นคนรุ่นเดียวกัน จึงมีความพยายามที่จะรวมกลุ่มของผู้ที่มีความคิดเดียวกัน จัดตั้งวิสาหกิจสังคมให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ภายใต้เกษตรผสมผสานภูเกะเหียงขึ้นมา

การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ได้แก่ กิจกรรมในพื้นที่ เช่น กิจกรรมการเข้าชมพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านของบรรพบุรุษ กิจกรรมการชมพันธุ์ไม้ที่หลากหลายชนิด ทั้งไม้ดอก ไม้ผลและสมุนไพร กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้เกิดประสบการณ์และทักษะในวิถีธรรมชาติทั้งด้านการเกษตรและการปศุสัตว์สำหรับเยาวชนและบุคคลทั่วไป กิจกรรมการปั่นจักรยานเที่ยวชมความหลากหลายของระบบนิเวศและชมธรรมชาติ การปั่นจักรยานเพื่อเที่ยวชมสถานที่สำคัญในบริเวณใกล้เคียง เช่น วัดศรีถาวรนิมิตร วัดคีรีวัน วัดเขานางบวช และเขื่อนขุนด่านปราการชล ซึ่งแนวทางในอนาคตจะมี

การจัดกิจกรรมการเดินป่าเพื่อชมความหลากหลายของระบบนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์ในบริเวณเขตติดต่อกับวนอุทยานเขาใหญ่

กลไกในการดำเนินงานของวิสาหกิจภูเกะเหียง ได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการด้านการเงิน ซึ่งเน้นและเชื่อมั่นในความมีวินัยทางการเงิน อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับวิสาหกิจอื่น ๆ เช่น วิสาหกิจหัตถกรรมของชุมชน สินค้าผลผลิตทางการเกษตรและผลผลิตแปรรูปภายในชุมชนยังมีข้อจำกัดและยังคงมีปัญหาด้านการมีส่วนร่วม ทำให้ขาดการเชื่อมโยงกับวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากชุมชนขาดความเข้าใจต่อการเข้ามามีส่วนร่วมกับการดำเนินการวิสาหกิจสังคมภูเกะเหียง

อย่างไรก็ตาม เป้าหมายในอนาคตของวิสาหกิจสังคมภูเกะเหียงคือ เป้าหมายแรก การทำความเข้าใจกับสมาชิกภายในชุมชนเพื่อก่อให้เกิดความเชื่อมโยงกับวิสาหกิจของชุมชน การขาดความเข้าใจของชุมชนดังกล่าว ทำให้ปัจจุบันมีเพียงการเชื่อมโยงกับวิสาหกิจนอกพื้นที่ชุมชน คือวิสาหกิจการทำกระเป๋าจากพาสติกภายใต้แนวคิดการนำของใช้แล้วกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่เพื่อเป็นการลดมลภาวะและแก้ไขปัญหามลพิษ สำหรับ เป้าหมายที่สองคือ การดำเนินงานเพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภายใต้เกษตรผสมผสาน และการเป็นศูนย์กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผสมผสานกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมและกิจกรรมทางศาสนาที่สอดคล้องกับวิถีชาวไทเวียงเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนเป็นชุมชนท่องเที่ยวแห่งใหม่ในจังหวัดนครนายก

4) ศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเศรษฐกิจพอเพียง

ศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเศรษฐกิจพอเพียงตั้งอยู่ที่ 133 หมู่ 6 บ้านหัวถนน ตำบลเกาะโพธิ์ อำเภอบางพลี จังหวัดนครนายก เป็นศูนย์การเรียนรู้เกษตรพอเพียงในการสนับสนุนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ก่อตั้งเมื่อปี 2537 โดยคุณวิรัตน์ จินลักษณะ และเข้าสู่โครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร (คปร.) ในปี 2541 เพื่อลดพื้นที่ทำนาของเกษตรกรที่มีกประสบปัญหาผลผลิตเก็บเกี่ยวได้น้อยและมีราคาตกต่ำรวมถึงการประสบภัยพิบัติต่าง ๆ โดยมีการนำแนวคิดทฤษฎีใหม่มาปรับใช้เพื่อแบ่งที่ดินให้มีสัดส่วนในการทำการเกษตร แบ่งเป็นพื้นที่ทำนาร้อยละ 30 พื้นที่เก็บน้ำร้อยละ 30 พื้นที่ปลูกไม้ผลและทำบ่อปลาร้อยละ 30 พื้นที่สำหรับที่อยู่อาศัยร้อยละ 10 (30:30:30:10) ศูนย์ดังกล่าว เป็นศูนย์ที่ตั้งขึ้นเพื่อจุดประสงค์ในการเผยแพร่การเรียนรู้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดนครนายกซึ่งได้จัดตั้งขึ้น 3 ศูนย์การเรียนรู้ภายใต้โครงการดังกล่าว ปัจจุบันเหลือเพียง 2 ศูนย์การเรียนรู้ คือ ศูนย์การเรียนรู้ภูมิรักษ์ธรรมชาติและศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเศรษฐกิจพอเพียงแห่งนี้

วัตถุประสงค์ที่แท้จริงคือ การเผยแพร่ความรู้และทักษะในวิถีเศรษฐกิจพอเพียงโดยนำทฤษฎีใหม่มาประยุกต์ใช้โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นบุคลากรจากหน่วยงานราชการ เยาวชนจากโรงเรียนต่าง ๆ รวมทั้ง ประชาชนทั่วไปจากชุมชนต่าง ๆ ที่มีความประสงค์เข้ามาศึกษาแนวทางในการทำเกษตรตามแนวคิดทฤษฎีใหม่

ในฐานะที่เป็นองค์การภายใต้การสนับสนุนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษานอกโรงเรียนและประชาชนที่มีความรู้หรือปราชญ์ชาวบ้านเข้าร่วมในการดำเนินการในการถ่ายทอดความรู้ของศูนย์การเรียนรู้ ดังนั้น การจัดองค์การของศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเศรษฐกิจพอเพียงจึงมีรูปแบบการดำเนินการ เป็นโครงสร้างของคณะกรรมการบริหาร โดยมีตำแหน่งต่าง ๆ ดังนี้ ผู้อำนวยการศูนย์ เลขานุการของศูนย์ และคณะกรรมการที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิข้างต้น

ศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้ เป็นศูนย์กระจายความรู้สู่ชุมชนเพื่อการพัฒนาการเกษตรและปศุสัตว์ โดยเฉพาะประมงน้ำจืด ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมจากชุมชนในการวิเคราะห์และตรวจดินเพื่อการเพาะปลูก นอกจากนั้น ได้มีการวางแผนทางเพื่อส่งเสริมในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศร่วมกับชุมชนบ้านเกาะโพธิ์และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลไม้แปรรูปซึ่งแนวทางดังกล่าว ได้แก่ การส่งเสริมให้ทำสวนผลไม้ที่มีลักษณะเกษตรอินทรีย์สำหรับรองรับนักท่องเที่ยว โดยมีความคิดริเริ่มที่จะสร้างผู้นำการท่องเที่ยวชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจในสายพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ความเข้าใจที่มาของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ข้อดีข้อเสียและการดำรงรักษาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ท้องถิ่น เป็นต้น

ในด้านกลไกของระบบนิเวศ ได้มีการส่งเสริมให้มีใช้กลไกของระบบนิเวศมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร เช่น การทำหมันแมลงวันทองเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะไม้ผล การนำจุดเด่นของประมงน้ำจืดและจุดเด่นในการทำนามาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรธรรมชาติ ซึ่งต้องเน้นสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ โดยการควบคุมพันธุ์ปลาท้องถิ่นที่เป็นอันตรายต่อปลาสายพันธุ์ท้องถิ่นอื่น ๆ เช่น การควบคุมปลาชะโดซึ่งเป็นปลาท้องถิ่นมีอันตรายต่อสัตว์น้ำและปลาท้องถิ่นอื่น ๆ ด้วยการส่งเสริมให้มีการจับมาเป็นอาหาร เป็นต้น

นอกจากนี้ ศูนย์การเรียนรู้ยังเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรธรรมชาติเข้ากับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงกับชุมชนในตำบลเกาะหวายที่มีความพยายามในการจัดระบบข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และมีการนำข้อมูลดังกล่าวออกเผยแพร่และโดยจัดทำเป็นศูนย์การศึกษาและพัฒนาข้อมูลทางประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านที่แสดงข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่วัดฝั่งคลอง โดยใช้ชื่อว่า ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดฝั่งคลอง

เป็นการแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางประเพณีวัฒนธรรม อาหาร การแต่งกายและกิจกรรมศิลปะต่าง ๆ ภายใต้การสนับสนุนของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม

5) ศูนย์การเรียนรู้ภูมิรักษัธรรมชาติ

ศูนย์การเรียนรู้ภูมิรักษัธรรมชาติตั้งอยู่เลขที่ 98/2 หมู่ 2 บ้านท่าด่าน ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง นครนายก เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นตามโครงการพระราชดำริของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 โดยมูลนิธิชัยพัฒนาและสมาคมนักเรียนเก่าวิชารวุธวิทยาลัยเริ่มก่อตั้งเมื่อปี 2532 และดำเนินการปลูกต้นไม้เมื่อปี 2549 เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อจุดประสงค์ในการเผยแพร่การเรียนรู้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดนครนายกศูนย์หนึ่ง ทั้งนี้ มีการดำเนินงานในการรวบรวมข้อมูลด้านการเกษตร ปศุสัตว์ ประมงน้ำจืด สิ่งแวดล้อมและพลังงาน เพื่อทำเป็นแหล่งเรียนรู้ ซึ่งดำเนินการภายใต้กิจกรรมในการจัดนิทรรศการตามแนวคิดในการบริหารจัดการพื้นที่ดินตามแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่และแนวคิดในการพัฒนาดิน น้ำ ป่าและคน มีการจัดแสดงนิทรรศการต่าง ๆ ได้แก่ นิทรรศการแสงสีเสียงที่เกี่ยวข้องกับ ดิน ภูเขาไฟ น้ำ ฝนหลวง กังหันน้ำชัยพัฒนา การบำบัดน้ำเสีย ทฤษฎีใหม่และศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นิทรรศการสิ่งมีชีวิตที่แสดงถึงระบบนิเวศ ทรัพยากรธรรมชาติ มีการจัดทำหลักสูตรเพื่อการเรียนรู้ตามวิถีเกษตรชุมชน การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น การปรับปรุงดิน การทำผลผลิตจากแหล่งธรรมชาติ การใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพ การดำรงชีวิตในธรรมชาติ (ในป่า) เป็นต้น

นอกจากการรับผู้เข้าฝึกอบรมจากหน่วยงานต่าง ๆ แล้ว ศูนย์ภูมิรักษัธรรมชาติยังเปิดรับประชาชนทั่วไปหรือนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้าชมศูนย์ ทำให้มีนักท่องเที่ยวที่สนใจได้เข้าชมและเรียนรู้ข้อมูลต่าง ๆ ที่ศูนย์ได้จัดทำเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ

อย่างไรก็ตาม การประกอบกิจการของศูนย์ภูมิรักษัธรรมชาติในฐานะที่เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนภายใต้มูลนิธิชัยพัฒนาและสมาคมนักเรียนเก่าโรงเรียนวิชารวุธวิทยาลัย ศูนย์ภูมิรักษัธรรมชาติจึงไม่เน้นการดำเนินงานเพื่อสนองตอบต่อการท่องเที่ยวมากนัก ทำให้มีนักท่องเที่ยวซึ่งเข้าชมนิทรรศการและเข้าไปศึกษาเรียนรู้แนวทางของวิถีธรรมชาติตลอดจน ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงมีจำนวนน้อยประการสำคัญ วิชาทฤษฎีชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมกับศูนย์ภูมิรักษัธรรมชาติยังมีจำนวนน้อยมาก

6) ศูนย์การเรียนรู้ด้านการทำการเกษตรพอเพียงบ้านทุ่งกระโปรง

ศูนย์การเรียนรู้ด้านการทำการเกษตรพอเพียงบ้านทุ่งกระโปรงหรือเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อยู่ในบริเวณสวนของผู้ใหญ่สมหมาย เกตุแก้ว ตั้งอยู่ที่เลขที่ 257 หมู่ 12 ตำบลป่าขะ อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก และยังเป็นเครือข่ายหนึ่ง

ของศูนย์เรียนรู้การผลิตสินค้าเกษตรที่ถูกต้องและเหมาะสมกับชุมชนของสำนักงานเกษตรอำเภอ ตำบลบ้านนา จังหวัดนครนายก ศูนย์การเรียนรู้ด้านการทำการเกษตรพอเพียงบ้านทุ่งกระโปรง จัดตั้งเมื่อปี 2538 โดยมีการรวบรวมผู้ที่มีความรู้หรือปราชญ์ชาวบ้านและข้อมูลต่าง ๆ มาดำเนินงานได้รูปแบบองค์กร เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนภายใต้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเปลี่ยนแปลงการทำเกษตรเชิงเดี่ยวและเกษตรสารเคมีของชุมชนให้กลายเป็นเกษตรผสมผสานและปลอดภัยหรือเกษตรธรรมชาติโดยแบ่งกลุ่มการเรียนรู้เป็น 5 ด้านเรียกว่าฐานการเรียนรู้ ได้แก่

ฐานผักสมุนไพรพื้นบ้านที่สามารถนำไปพัฒนาในเชิงพาณิชย์เนื่องจากสมุนไพรพื้นบ้าน โดยเฉพาะผักกรูดมีราคาสูง

ฐานผักพื้นบ้านปลอดภัย ซึ่งนิยมนำไปบริโภคและเหมาะสมกับวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนเนื่องจากสามารถนำไปขยายพันธุ์ได้ง่าย

ฐานปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เป็นการนำเอาทรัพยากรที่อยู่ภายในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาดิน

ฐานสวนไม้ผลปลอดภัยซึ่งชุมชนทุ่งกระโปรงมีการปลูกผลไม้มากมายหลายชนิด ผู้นำชุมชนจึงได้ริเริ่มให้มีการปลูกผลไม้ปลอดภัยภายในชุมชนขึ้น

ฐานการแปรรูปกระท้อนสามรส เป็นพัฒนาการทางความคิดของคนในชุมชนซึ่งมีความรู้ในการแปรรูปกระท้อนและได้พัฒนาความรู้ในการแปรรูปไม้ผลจนเกิดนวัตกรรมของการแปรรูปผลไม้ซึ่งผลไม้ที่มีความสำคัญและมีมากในชุมชนคือผลกระท้อน

ทั้งนี้ การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ได้จัดทำเป็นตัวแบบเกษตรธรรมชาติภายในพื้นที่ของผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่สมหมาย เกตุแก้ว เมื่อประสบผลสำเร็จจึงได้เผยแพร่และพัฒนาความรู้ไปยังชุมชนของตน เพื่อให้ชุมชนมีความสามารถในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชนและนำข้อมูลที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชนมาสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

นอกจาก จะเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนแล้ว ศูนย์การเรียนรู้ทุ่งกระโปรงยังได้ทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมการเก็บพืชผักผลไม้ กิจกรรมการทำอาหารรับประทานในหม้อนึ่งท่องเที่ยวซึ่งมากันเป็นครอบครัว กิจกรรมการท่องเที่ยวอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ศูนย์การเรียนรู้ทุ่งกระโปรง ไม่ได้มีสถานภาพเป็นที่พักในรูปแบบโฮมสเตย์ แต่มีรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรซึ่งมีกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มแม่บ้านวิสาหกิจเป็นองค์กรชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนบ้านทุ่งกระโปรง

7) สวนมะปรางหวาน - มะยงชิด (สวนนพรัตน์)

สวนมะปรางหวาน มะยงชิด (สวนนพรัตน์) ตั้งอยู่เลขที่ 99 หมู่ 10 ตำบลงละครอำเภอเมืองนครนายก เจ้าของสวนมะปรางหวาน - มะยงชิด คือ ร้อยตำรวจตรีอำนาจ หงษ์ทอง หรือมีเป็นที่รู้จักกันดีในนาม “ดาบอำนาจ”

สวนมะปรางหวาน - มะยงชิด เป็นแหล่งผลิตผลผลิตทางการเกษตรประเภทไม้ผล ได้แก่ มะยงชิดและมะปรางหวาน ซึ่งเป็นผลไม้ที่มีความแตกต่างกันในรสชาติ โดยมะยงชิดจะมีทั้งรสหวานและเปรี้ยวรวมกัน ส่วนมะปรางค์จะมีรสชาติดหวานหรือเปรี้ยวเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ มะยงชิดและมะปรางหวานเป็นพืชชนิดเดียวกัน การให้ผลผลิตจะให้ผลระยะสั้น ๆ เพียง 2 เดือนคือ ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคม หลังจากนั้นจะไม่มีผลผลิต ดังนั้น ในช่วงการให้ผลผลิตจึงต้องมีการจัดงานเทศกาลในช่วงที่มีผลผลิตเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาชมเทศกาลและเลือกบริโภคมะปรางหวานและมะยงชิด

นอกจากจะมีการผลิตผลไม้เพื่อสนองตอบต่อการบริโภคของนักท่องเที่ยวแล้ว สวนมะปรางหวาน มะยงชิดของสวนนพรัตน์และสวนนเรศวรชัย ยังได้จัดสถานที่รองรับนักท่องเที่ยวระดับครอบครัวที่มีความประสงค์เที่ยวชมธรรมชาติโดยจัดสถานที่พักและสถานที่อำนวยความสะดวกอื่น ๆ ผลผลิตนอกฤดูกาลที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรอีกอย่างหนึ่งคือ กิ่งพันธุ์มะยงชิดและมะปรางหวานซึ่งมีจำหน่ายตลอดทั้งปี

ความสำคัญของมะปรางหวาน - มะยงชิดในฐานะพืชเศรษฐกิจของจังหวัดนครนายก ทั้งผลผลิตที่เป็นผลไม้ใช้รับประทานและกิ่งพันธุ์สำหรับการจำหน่ายผู้บริโภคและผู้ต้องการนำไปขยายพันธุ์ ทำให้มีการพัฒนาไปสู่การตั้งชมรมชาวสวนมะปรางขึ้นในปี 2544 และพัฒนาไปสู่การจัดตั้งเป็นสมาคมชาวสวนมะปรางจังหวัดนครนายก ปี 2556 ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 50 ครัวเรือนโดยสมาคมดังกล่าวถือเป็นสมาคมที่จัดตั้งขึ้นเป็นองค์กรชุมชนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพอนุรักษ์พันธุ์มะปรางหวานมะยงชิดให้ลักษณะโดดเด่นเป็นอัตลักษณ์ของไม้ผลของจังหวัดนครนายก และเพื่อเป็นศูนย์รวมการสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ การศึกษาการวิจัยทางวิชาการ การเสริมสร้างรายได้ของชุมชนและเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

สมาคมชาวสวนมะปรางการได้ทำให้การยกระดับมูลค่าผลผลิต ด้วยวิธีการจดลิขสิทธิ์มะปรางหวานพันธุ์ทองนพรัตน์ด้วยการจดทะเบียนสัญลักษณ์ จีไอ (GI) ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ตัวบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) ซึ่งเป็นการขึ้นทะเบียนสินค้าชุมชนที่เพื่อการรับรองและคุ้มครองสิทธิเฉพาะของชุมชน ถือเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและเป็นการเพิ่มมูลค่าของผลผลิตของชุมชน การรักษามาตรฐานของสินค้าและภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจ

การเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวที่ชัดเจน โดยสัญลักษณ์จีโอจะสามารถทำให้เกิดการสนั่นสนุนการเชื่อมโยงผลผลิตสู่ระดับสากลได้อีกด้วย

ภายใต้เงื่อนไขของการขึ้นทะเบียนจีโอ ทำให้สามารถควบคุมการผลิต ผลผลิตที่เป็นทั้งไม้ผล และกิ่งพันธุ์เพื่อให้เกิดมาตรฐานคุณภาพและอัตลักษณ์ของผลผลิตซึ่งสามารถจำแนกผลผลิตอื่นที่ไม่ใช่ผลผลิตจากพื้นที่ชุมชนที่มีการขึ้นทะเบียนจีโอได้อย่างชัดเจน ประการสำคัญ การทำให้ผลผลิตที่มีมาตรฐานคุณภาพและเกิดมูลค่าเพิ่มของผลผลิต

8) กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลสาริกา

กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลสาริกาตั้งอยู่เลขที่ 184 หมู่ที่ 4 บ้านกุดรัง ตำบลสาริกา อำเภอมืองนครนายก เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเมื่อปี 2548 โดยในระยะแรก อยู่ภายใต้การกำกับของกรมส่งเสริมการเกษตรและได้เข้ามาอยู่ในกำกับขององค์การบริหารส่วนตำบลเมื่อปี 2554 กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลสาริกาประกอบการเกษตรและวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรรวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีสมาชิกปัจจุบันที่รวมกลุ่มกันทั้งสิ้นจำนวน 18 ครัวเรือนโดยสมาชิกของกลุ่มเป็นสมาชิกที่มาจากครัวเรือนในหมู่บ้านของตำบลสาริกา

กิจกรรมของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลสาริกา ได้แก่ กิจกรรมทางการเกษตรอันเป็นกิจกรรมที่ต้องทำ เช่น การปรับปรุงดิน การนำปุ๋ยอินทรีย์มาใช้แทนปุ๋ยเคมีและสิ่งที่ใช้แทนสารเคมีอื่น ๆ นอกจากนั้น ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวและสถานที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่ในลักษณะโฮมสเตย์ โดยมีที่พักอาศัยในบริเวณสวนเกษตรหรือหากมีที่พักไม่เพียงพอจะมีการประสานเชื่อมโยงกับวิสาหกิจที่พักในรูปแบบรีสอร์ท เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถพักอาศัยในบริเวณที่ต้องการท่องเที่ยวได้ ทั้งนี้ กิจกรรมของนักท่องเที่ยวคือการท่องเที่ยวและพักผ่อนในสวนเกษตรที่มีระบบนิเวศในเชิงธรรมชาติและมีความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อให้นักท่องเที่ยวชื่นชมสวนเกษตร ความหลากหลายของพันธุ์พืชและสัตว์ รวมทั้งบริโภคผลผลิตทางการเกษตรตามความต้องการ และหากนักท่องเที่ยวต้องการท่องเที่ยวในสถานที่อื่น ๆ ก็สามารถเชื่อมโยงตามความต้องการของนักท่องเที่ยวได้

การรวมตัวกันเป็นกลุ่มของกลุ่มเกษตรเชิงท่องเที่ยวตำบลสาริกามีลักษณะการรวมตัวกันแบบหลวม ๆ ต่างคนต่างผลิต ต่างคนต่างขายโดยยังไม่สามารถรวมกลุ่มเพื่อผลิตและเพื่อจำหน่ายได้อย่างไรก็ตาม การรวมกลุ่มที่มีลักษณะหลวม ๆ นี้จะกระทำภายใต้กฎระเบียบและข้อปฏิบัติของกลุ่ม โดยกลุ่มจะมีการจัดทำแผนและได้นำไปบรรจุไว้เป็นแผนชุมชนเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ งบประมาณส่วนแรกจะนำไปจัดซื้อปุ๋ยอินทรีย์จากชุมชนอื่น เนื่องจากกลุ่มไม่ได้มีการทำ

บุญอินทรีย์ ส่วนที่สองนำไปเป็นสวัสดิการของชุมชนเพื่อเป็นทุนในการพัฒนาต่อยอดการดำเนินงานของกลุ่ม

อุปสรรคและปัญหาที่พบในกลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลสาริกา คือ การควบคุมคุณภาพของผลผลิตซึ่งมาจากปัจจัยด้านพฤติกรรมของสมาชิกที่ไม่สามารถรักษามาตรฐานผลผลิตของตน ทำให้มีผลต่อความน่าเชื่อถือของผู้บริโภคและนักท่องเที่ยวต่อผลผลิตและบริการ อย่างไรก็ตาม กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลสาริกาได้มีความพยายามที่จะรักษามาตรฐานให้มากที่สุดเพื่อให้ผู้บริโภคมีความเชื่อถือนในกิจกรรม ผลผลิตและการบริการของกลุ่มมากขึ้น

สิ่งที่เป็นปัญหาของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลสาริกาอีกประการหนึ่งคือ การไม่มีความรู้และประสบการณ์ในการแปรรูปผลผลิตที่เกิดความเสียหายแต่ยังใช้ประโยชน์ได้ โดยเฉพาะผลทุเรียนที่ถูกลมพายุพัดหล่นร่วงลงมาก่อนที่จะสุกทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการบริโภคได้หากไม่ได้ทำการแปรรูป

9) เกษตรกรไม้ดอกและไม้ประดับ

เกษตรกรไม้ดอกและไม้ประดับบ้านคลองตันตาล หมู่ที่ 9 ตำบลโพธิ์แทน อำเภอดงคราย จังหวัดนครนายก ในอดีตมีชื่อเรียกว่า หมู่บ้านผลิตบอนสี เนื่องจากมีการผลิตบอนสีซึ่งเป็นไม้ประดับในเชิงเศรษฐกิจ แต่ด้วยบอนสีเป็นไม้ประดับที่ไม่ทนต่อดินฟ้าอากาศ มักเน่าเสียและตายได้ง่ายทำให้ไม่เป็นที่นิยมของตลาด เนื่องจากต้นอ่อนของบอนสีไม่สามารถนำไปเพาะเลี้ยงให้เจริญเติบโตได้ ผู้บริโภคจึงมักไม่หันกลับมาซื้อ จนทำให้เกิดสถานะขาดทุน หมู่บ้านผลิตบอนสีจึงเปลี่ยนแปลงมาทำการเกษตรไม้ดอกไม้ประดับที่ตลาดมีความต้องการสูงกว่าแทน โดยมีผู้นำในการเปลี่ยนแปลงเป็นปราชญ์ชาวบ้านชื่อ นายวิเชียร วันเพ็ญ ซึ่งมีศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางเศรษฐกิจของตน ตั้งอยู่เลขที่ 169 หมู่ 9 บ้านคลองตันตาล ตำบลโพธิ์แทน อำเภอดงคราย จังหวัดนครนายก และยังมีผู้นำอย่างเป็นทางการ ผู้ใหญ่สมบุญ คุ้มวงศ์ ที่มีหน้าที่ในการดูแลชุมชน

การผลิตไม้ประดับของหมู่บ้านคลองตันตาลมีการเชื่อมโยงในลักษณะการป้อนผลผลิตไม้ดอกไม้ประดับให้แก่กลุ่มวิสาหกิจหมู่บ้านไม้ดอกและไม้ประดับชุมชนคลอง 15 ในตำบลคลองใหญ่ และตำบลบางปลาเกศ ดังนั้น กลุ่มไม้ดอกไม้ประดับในบริเวณคลอง 15 จึงเป็นเพียงช่องทางการขับเคลื่อนผลผลิตไปสู่ตลาดผู้บริโภคหรือเรียกว่า คนกลางเท่านั้น

กระบวนการผลิตผลผลิตไม้ดอกและไม้ประดับของเกษตรกรไม้ดอกและไม้ประดับ ประสบความสำเร็จจากการแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยวในระดับ 2 (มีระดับความเป็นกรดปานกลาง ค่า pH 4.1 – 4.6) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากการแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยวแล้ว ยังมีกระบวนการต่าง ๆ ซึ่งมีขั้นตอนตั้งแต่ขั้นตอนปรับปรุงดิน การพรวนดิน การเพาะพันธุ์ ขยายพันธุ์ การบรรจุลงในกระถางหรือภาชนะอื่น ๆ โดยต้องทำด้วยตนเองทุกขั้นตอนและอาศัยแรงงานภายในครัวเรือน ผลผลิตจะถูกส่งไปจัดจำหน่ายยังหมู่บ้านไม้ดอกและไม้ประดับคลอง 15 เพื่อกระจายผลผลิตสู่ตลาดของผู้บริโภค

การที่ไม้ดอกและไม้ประดับเป็นพืชที่สามารถนำไปเพาะเลี้ยงให้เจริญเติบโตได้ดี และมีความสวยงามเป็นที่นิยมของตลาดผู้บริโภค จึงทำให้ชุมชนบ้านคลองตันตาลยี่ดื้อเอาการทำไม้ดอกและไม้ประดับเป็นอาชีพหลักนอกเหนือจากการทำนา นอกจากนั้น ยังมีผลผลิตแปรรูปทางการเกษตรที่ครัวเรือนบางครัวเรือนในชุมชนสามารถผลิตได้ เช่น เสื่อกก ไม้กวาด เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การทำเสื่อกกและผลผลิตอื่น ๆ ยังไม่เป็นที่นิยมของตลาดผู้บริโภคนัก จึงมีครัวเรือนจำนวนน้อยที่มีการผลิตเสื่อกก ไม้กวาดและผลผลิตอื่น ๆ

แม้ว่าชุมชนไม้ดอกและไม้ประดับจะประกอบการเกษตรไม้ดอกและไม้ประดับเสียเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ยังมีการประกอบการเกษตรประเภทอื่น ๆ เช่น การทำสวนผลไม้ การทำนา และอื่น ๆ ซึ่งมีศักยภาพต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและศักยภาพในการจัดทำเป็นที่พักในรูปแบบโฮมสเตย์ แต่ยังไม่สามารถทำได้ เนื่องจากประสบปัญหาในด้านคุณภาพของน้ำที่ยังไม่สะอาดเพียงพอสำหรับการบริโภคและอุปโภครองรับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

ต่อความเห็นของผู้นำชุมชนในการส่งเสริมและสนับสนุนของภาครัฐต่อการผลิตไม้ดอกและไม้ประดับ ผู้นำชุมชนมีความเห็นว่า ภาครัฐเข้ามาในลักษณะการแทรกแซงที่ทำให้เกิดความสับสนในขั้นตอนการดำเนินงานด้านการผลิตซึ่งมีลักษณะของผู้ผลิตเพื่อการส่งออก โดยลักษณะดังกล่าวเป็นสิ่งที่แสดงถึงการเชื่อมโยงผลผลิตสู่ตลาดกลางที่เป็นกลไกในการนำผลผลิตออกสู่ผู้บริโภค

10) วิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติทุ่งน้ามัย

ทุ่งน้ามัยตั้งอยู่เลขที่ 88 หมู่ 11 บ้านเขาแดง ตำบลสาริกา อำเภอเมืองจังหวัดนครนายก วิสาหกิจมีลักษณะเช่นเดียวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและศูนย์การเรียนรู้ภูเกะเหริ่ง มีความแตกต่างกันเพียงขนาดและลักษณะของความโดดเด่นในการเป็นศูนย์การเรียนรู้และลักษณะของความเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งการเชื่อมโยงกับการเกษตรและวิสาหกิจชุมชน

ฐานคติของในการดำเนินงานของผู้ประกอบกิจการวิสาหกิจทุ่งน้ามัย หรือคุณ ชัยมงคล ขาวนิล คือ “ การทำเพื่อตัวเองไม่ใช่ทำเพื่อคนอื่น ” ดังนั้น ทุ่งน้ามัยจึงเป็นการประกอบการคนเดียวทำคนเดียว โดยก่อนหน้านี้คุณชัยมงคล ขาวนิล ประกอบอาชีพอิสระเป็นนักดนตรี ประกอบวิสาหกิจร้านอาหารมีชื่อว่า ครัวมะนาว ต่อมาในช่วงปี 2539 – 2540 ซึ่งเป็นช่วงที่สภาวะเศรษฐกิจถดถอย ทำให้

การประกอบการเกิดสภาวะขาดทุนและเกิดภาวะหนี้สิน จึงเปลี่ยนแปลงไปประกอบการด้านที่פקใน รูปแบบรีสอร์ทโดย ซื้อที่ดินจำนวน 24 ไร่ มาทำการจัดสรรทำเป็นรีสอร์ทจำนวน 6 ไร่ แต่เนื่องจาก ความรู้สึกไม่มีความสุขกับการประกอบการดังกล่าว จึงได้ขายรีสอร์ทไป อย่างไรก็ตาม ที่ดินที่เหลืออยู่ จำนวน 18 ไร่ ก็นำไปจัดสรรให้เกษตรกรเช่าทำนาโดยให้เช่าในราคา 6,000 บาทต่อปี แต่ด้วยเหตุผล ที่ชาวนาไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยต้นทุนที่สูงดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่คุณชัยมงคล ขาวนิลต้อง หันมาทำนาทำไร่ด้วยตนเอง

การได้ยินและได้ฟังแนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อทีวี และความคิดที่จะทำการ เกษตรด้วยตนเอง ทำให้ต้องมีการศึกษาดูงานด้านการเกษตรในสถานที่ที่มีการประกอบการเกษตร ณ ที่ต่าง ๆ และพบการใช้ปุ๋ยเคมีและการใช้สารเคมีซึ่งเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคและความรู้สึกที่ไม่เห็น ด้วยกับวิธีการทำการเกษตรดังกล่าว คุณชัยมงคล ขาวนิลจึงตั้งใจที่จะทำการเกษตรที่ปราศจาก สารเคมี ด้วยวิธีการลองผิดลองถูกทำให้ประสบความสำเร็จในการทำนาและการทำพืชไร่ใน ระยะแรก แต่ในที่สุดก็ประสบผลสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์โดยการปลูกข้าวหอมมะลิและ ข้าวพันธุ์ไรซ์เบอร์รี่ ซึ่งสร้างมูลค่าเพิ่มจากวิธีการสีข้าวแบบเฉพาะตัว ทั้งยังศึกษาทดลองวิธีการหุงข้าว ทั้งสองประเภทซึ่งผ่านการสีด้วยวิธีการข้างต้น ทำให้เกิดรสชาติที่เป็นของทุ่งนามั่ว นอกจากนั้น ยังมี การปลูกพืชผักสวนครัวโดยใช้ช่องทางการตลาดออนไลน์และโซเชียลเน็ตเวิร์กมาเป็นกลไกในการจัด จำหน่ายผลผลิตซึ่งผ่านช่องทางดังกล่าว ไม่สามารถตอบสนองต่อผู้บริโภคได้อย่างเพียงพอ จึงมีการ ริเริ่มที่จะเชื่อมโยงกับกลุ่มเกษตรกรในชุมชนเพื่อขยายกำลังการผลิตทั้งผลผลิตข้าวและผลผลิตพืชผัก สวนครัว

การปลูกข้าวและพืชผักสวนครัวในรูปแบบเกษตรอินทรีย์ทำให้คุณ ชัยมงคล ขาวนิล เกิดความคิดริเริ่ม ในการที่จะนำเอาการประกอบการเกษตรอินทรีย์ มาสร้างเป็นการเกษตรเชิงท่องเที่ยว จึงมีการปรับสภาพพื้นที่ให้มีความสวยงามตามธรรมชาติ และปรับสภาพพื้นที่ไร่นา และสวนเพื่อทำ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวที่มีความชื่นชอบธรรมชาติและมีความหลากหลายทางชีวภาพและ ระบบนิเวศของธรรมชาติเข้ามาเที่ยวชมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ

แม้ว่าการประกอบการทุ่งนามั่วจะมีพื้นฐานแนวคิดจากการทำเพื่อตัวเองแต่วิสาหกิจทุ่งนามั่ว ยังมีการเชื่อมโยงกับการประกอบการจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งได้นำผลผลิตทางการเกษตรที่ได้จาก การทำเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรปลอดสารพิษ ทั้งพืชไร่และพืชสวนเข้ามามีส่วนร่วมกับวิสาหกิจทุ่งนามั่ว นอกจากนั้น ยังมีการเชื่อมโยงวิสาหกิจอื่น ๆ จากสมาชิกภายในชุมชน เช่น วิสาหกิจร้านค้ากาแฟสด วิสาหกิจร้านอาหาร เป็นต้น

ในอนาคตทุ่งนามั้ยจะสามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวและพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้อีกแห่งหนึ่ง เนื่องจากมีแนวทางในการขยายและการจัดการพื้นที่ดินเป็นแหล่งน้ำสำหรับประมงน้ำจืด และการชลประทาน พื้นที่สวน พื้นที่ไร่ เพื่อให้เกิดความหลากหลายของผลผลิต และในขณะเดียวกันก็สามารถใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจได้อีกทางหนึ่ง

4.8 ลักษณะสำคัญในการประกอบการของวิสาหกิจทั้ง 10 แห่ง

ข้อมูลที่ได้จากผู้ประกอบการวิสาหกิจที่มีลักษณะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า วิสาหกิจการท่องเที่ยวที่นำมาใช้ในการศึกษามีลักษณะสำคัญสามประการ คือ ประการแรก เน้นการตอบสนองต่อผู้รับบริการหรือผู้บริโภคที่เป็นนักท่องเที่ยวซึ่งต้องการพักผ่อนหย่อนใจและต้องการบริโภคผลผลิตทางการเกษตร รวมทั้งผลผลิตทางการเกษตรแปรรูป และมีความต้องการแสวงหาความรู้และประสบการณ์ในวิถีการเกษตรภายใต้ระบบนิเวศที่มีความหลากหลาย ประการที่สอง มีลักษณะของการมีส่วนร่วมของสมาชิกทั้งที่มีการจัดตั้งเป็นองค์กรและเป็นองค์กรชุมชนโดยธรรมชาติ ประการที่สาม วิสาหกิจที่จัดว่าเป็นวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอีกลักษณะคือ วิสาหกิจที่จัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่มีบูรณาการทางการเกษตรและธรรมชาติเข้าด้วยกันมีความหลากหลายของระบบนิเวศ เน้นประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชน โดยมีการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวตามลักษณะวิสาหกิจสังคม

ลักษณะในประการแรก ลักษณะการสนองตอบต่อผู้บริโภคหรือผู้ใช้บริการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงธรรมชาติ ได้แก่

1) กิจกรรมชมธรรมชาติโดยใช้ระบบนิเวศที่มีอยู่ตามธรรมชาติเป็นปัจจัยหลัก โดยมีการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจต่อการเที่ยวชมธรรมชาติ มีความพึงพอใจต่อการพักผ่อนอย่างมีคุณค่าทั้งด้านคุณภาพของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ กิจกรรมทางวัฒนธรรมและศาสนา กิจกรรมการเรียนรู้ประเพณี ศิลปะวัฒนธรรมของชุมชนและ กิจกรรมด้านประวัติศาสตร์ของชุมชน เช่น ความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐาน พัฒนาการทางสังคมของชุมชน การประกอบอุตสาหกรรมการทำเหมืองของชุมชนในอดีต เป็นต้น

2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีลักษณะของศูนย์การเรียนรู้ในเชิงเกษตรผสมผสานที่มีการแสดงลักษณะการบริหารจัดการพื้นที่เพื่อผลิตผลผลิตทางการเกษตร โดยแสดงถึงการบริหารจัดการพื้นที่เป็นสัดส่วนตามแนวคิดทฤษฎีใหม่และแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยการบริหารจัดการมีลักษณะการบริหารจัดการให้เกิดลักษณะที่เป็นไปตามธรรมชาติ มีการจัดการให้เกิดความสะอาด สวยงาม มีความหลากหลายของสายพันธุ์พืช สัตว์น้ำ รวมถึงการปศุสัตว์ ลักษณะอีกประการหนึ่งของศูนย์การเรียนรู้คือ การเผยแพร่ความรู้และประสบการณ์ในการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิด

ประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต นอกจากนั้น ยังมีการนำวิธีการผลิตทางการเกษตรโดยเฉพาะการแปรรูป ผลผลิตทางการเกษตรมาเผยแพร่ต่อผู้ที่ต้องการความรู้และประสบการณ์เพื่อความสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์

ลักษณะประการที่สอง คือลักษณะการมีส่วนร่วมของสมาชิกทั้งที่มีการจัดตั้งเป็นองค์กรที่มีโครงสร้างการดำเนินงานและเป็นองค์กรชุมชนโดยธรรมชาติ ได้แก่

1) ลักษณะการมีส่วนร่วมในการจัดการเพื่อการดำเนินงานของสมาชิกภายในชุมชน และสมาชิกผู้ดำเนินการด้านการเกษตรเชิงท่องเที่ยวและเชิงนิเวศ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมเพื่อทำให้เกิดความเข้มแข็งของการประกอบการเกษตรเชิงท่องเที่ยวและเกษตรเชิงพานิชย์ เช่น การร่วมกันดำเนินการด้านการเกษตรไม้ดอกไม้ประดับของชุมชนบ้านคลองต้นตาล การดำเนินงานในรูปแบบองค์กรของสมาคมมะปรางจังหวัดนครนายกและกลุ่มเกษตรเชิงท่องเที่ยวตำบลสาลิกา ซึ่งการดำเนินงานในลักษณะดังกล่าว ทำให้เกิดการผลักดันไปสู่การสร้างมูลค่าของผลผลิตและบริการ ทั้งในด้านการบริการที่พักซึ่งมีลักษณะคล้ายโฮมสเตย์ และผลผลิตจากสวนเกษตร

2) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรซึ่งมีลักษณะการใช้การเกษตรและผลผลิตทางการเกษตรเป็นปัจจัยหลักซึ่งลักษณะดังกล่าวมีทั้งการเกษตรเชิงเดี่ยว เช่น สวนมะปรางค์และมะยงชิด กับการเกษตรผสมผสานที่มีการปลูกพืชหลากหลายสายพันธุ์ โดยมีการนำลักษณะเด่นของผลผลิตซึ่งได้ดำเนินการผ่านกระบวนการขององค์กรที่เข้มแข็งจนทำให้เกิดมาตรฐานและเกิดลักษณะที่แตกต่างจากมาตรฐานทั่วไป เช่น รสชาติ ลักษณะคุณภาพทางกายภาพ ความปลอดภัยจากสารเคมี ลักษณะดังกล่าวเป็นมาตรฐานที่ได้รับการสนับสนุนและผลักดันให้มีการรับรองคุณภาพเพื่อยกระดับมูลค่าและคุณค่าของผลผลิตทางการเกษตร ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการยอมรับและความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยวและผู้บริโภค

ลักษณะประการที่สาม วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคเอกชนที่มีรูปแบบของศูนย์การเรียนรู้และการท่องเที่ยวที่มีการดำเนินงานตามลักษณะวิสาหกิจสังคม ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้บ้านภูเกะเหียงและสะพานทุ่งนามุย โดยมีการบริการแก่นักท่องเที่ยวในเชิงการพักผ่อนหย่อนใจกับธรรมชาติและ ความหลากหลายของระบบนิเวศและการให้บริการด้านความรู้ในวิถีชุมชน การเรียนรู้วัฒนธรรมและประวัติของชุมชน การบริการผลผลิตทางการเกษตรและผลผลิตการแปรรูป เป็นต้น

แม้ว่า วิสาหกิจข้างต้นจะมีฐานคติในการดำเนินการเพื่อการประกอบการในเชิงธุรกิจและเพื่อผลประโยชน์ของตนเองก็ตาม แต่แนวทางในการดำเนินงานไม่อาจหลีกเลี่ยงการประสานเชื่อมโยงกับชุมชนการเกษตรที่มีแนวคิดเดียวกัน โดยเฉพาะสมาชิกชุมชนที่ประกอบการเกษตรอินทรีย์และเกษตรผสมผสาน ทำให้ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของชุมชนและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของวิสาหกิจดังกล่าว

4.9 ข้อมูลจากการประชุมสัมมนากลุ่มย่อย

ข้อมูลจากการประชุมสัมมนากลุ่มย่อยของผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรวมทั้งตัวแทนจากหน่วยงานราชการ ซึ่งจะนำมาพิจารณาร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสร้างผลผลิตของความต้องการขั้นต่ำของสมาชิกชุมชน โดยข้อมูลการประชุมสัมมนากลุ่มย่อยมีประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) ปรากฏการณ์ในการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในปัจจุบันของจังหวัดนครนายก
- 2) ทิศทางการพัฒนาที่มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาระดับภูมิภาคและระดับชาติ
- 3) ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจชุมชนที่เชื่อมโยงและเกี่ยวข้อง
- 4) อุปสรรคปัญหาของการพัฒนาและวิธีการในการแก้ไขปัญหาตามความต้องการจำเป็นจากตัวแทนของผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตัวแทนจากวิสาหกิจชุมชนและตัวแทนของชุมชน

1) การพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในปัจจุบันของจังหวัดนครนายก

แม้ว่าจังหวัดนครนายกจะเป็นเมืองท่องเที่ยวและมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดอยู่มาก แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครนายกเพิ่งเกิดขึ้นและเริ่มเปิดชุมชนที่ไม่ได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น ทั้งนี้ พัฒนาการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระยะแรกนั้น เริ่มจากรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยมีการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านไม้ดอกไม้ประดับและต่อมาได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม้ผลและพืชไร่ พืชผักสวนครัวรวมทั้งพืชสมุนไพรรวมถึงศูนย์การเรียนรู้

ดังนั้น การพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครนายกในปัจจุบันจึงยังคงอยู่ในช่วงเริ่มต้น โดยชุมชนในตำบลต่าง ๆ ของจังหวัดนครนายกได้มีการประชุมร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และได้จัดดำเนินการอบรมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อให้เกิดความสามารถในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยให้หมู่บ้านบุงเข้ในตำบลหนองแสงอำเภอบางพลีซึ่งมีเขตติดต่อกับวนอุทยานเขาใหญ่เป็นชุมชนต้นแบบ ทั้งนี้ จากการนำของผู้นำชุมชนผู้ใหญ่วิชาญ รัตนวิเชียรที่มีความพยายามในการร่วมคิดร่วมทำกับชุมชนเพื่อหาลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นจุดแข็งของชุมชน จึงทำให้เกิดการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์สามารถรู้ชื่อประวัติศาสตร์ของชุมชนเพื่อนำมาแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์

ด้านวัฒนธรรมและประเพณีที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ทั้งยังได้มีการจัดทำแผนที่เส้นทางกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยเฉพาะการปั่นจักรยานเที่ยวชมธรรมชาติ

การร่วมคิดร่วมทำของชุมชนสามารถค้นพบจุดบอดในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยชุมชนเองและได้ขยายระดับความสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไปสู่ระดับจังหวัดเพื่อที่จะทำให้ได้รับการสนับสนุนและการส่งเสริมงบประมาณมาพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เนื่องจากเป้าประสงค์หลักในการพัฒนาไปสู่วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนซึ่งไม่ต้องการดำเนินการในรูปแบบเชิงธุรกิจอันจะนำไปสู่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะความเจริญทางวัตถุที่จะเข้ามาสู่ชุมชนและในท้ายที่สุดก็จะทำให้เกิดการทำลายสิ่งที่เป็นธรรมชาติของชุมชนรวมทั้งระบบนิเวศที่สวยงาม ชุมชนจึงมีความต้องการร่วมกันในการที่จะทำให้เกิดวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจสังคมเกิดขึ้น โดยเน้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เคร่งครัดร่วมกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ทั้งภายในและรอบๆ ชุมชนให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ดังนั้น การจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ของชุมชนจึงดำเนินการภายใต้ नियามของคำว่าโฮมสเตย์ กล่าวคือ สมาชิกในชุมชนใช้บ้านของตนมาจัดดำเนินการเป็นที่พักแก่นักท่องเที่ยว โดยไม่มีการตกแต่งให้ผิดไปจากลักษณะที่เป็นอยู่นอกจากการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยเท่านั้น นักท่องเที่ยวจะได้รับการถ่ายทอดถึงประวัติศาสตร์ของชุมชน วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ และชุมชนจะจัดกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพัก เช่น การแสดงที่สะท้อนวัฒนธรรมของชุมชน กิจกรรมการปั่นจักรยานท่องเที่ยวชมธรรมชาติตามเส้นทางที่ชุมชนได้จัดทำแผนที่ไว้ กิจกรรมการเดินป่า กิจกรรมการปฏิบัติธรรม เป็นต้น

นอกจากนั้น การพัฒนาของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครนายกยังได้ก้าวขยายไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่

1) การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่นำเอาวิถีการเกษตรเข้ามาเป็นเครื่องมือในการดำเนินการเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวและนำผลผลิตกลับไปบริโภคซึ่งเรียกว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลสาริกา สวนมะยงชิดและมะปราง (สวนนพรัตน์) เป็นต้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลักษณะดังกล่าว ดำเนินการให้มีลักษณะความเป็นธรรมชาติ โดยการนำระบบนิเวศทางธรรมชาติเข้ามาเป็นกลไกในกระบวนการผลิตโดยเฉพาะระบบเกษตรอินทรีย์และระบบการสร้างสมดุลของระบบนิเวศ เช่น การทำหมันแมลงวันทอง เป็นต้น

การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าว จึงเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเที่ยวชมธรรมชาติของระบบนิเวศภายในสวนเกษตร ทั้งยังสามารถนำผลผลิตจากสวนเกษตรกลับไปบริโภค

ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจถึงวิธีผลิตของผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะการให้ความเชื่อมั่นในมาตรฐานของผลผลิต นอกจากนั้น การท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังได้มีการดำเนินการด้านที่พิกให้แก่นักท่องเที่ยวภายในสวนเกษตรนั้นด้วย ดังเช่น การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรเชิงท่องเที่ยวตำบลสาริกาที่มีการจัดที่พักให้นักท่องเที่ยวที่ต้องการพักในสวนเกษตร อย่างไรก็ตาม ที่พิกดังกล่าวไม่เข้าข่ายลักษณะตามนิยามของคำว่า โฮมสเตย์

2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลักษณะของการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการพักผ่อนเพื่อชมธรรมชาติที่มีระบบนิเวศที่มีลักษณะของการเกษตรในลักษณะผสมผสาน ได้แก่ การทำนาปลูกข้าว การเกษตรพืชผักสวนครัว ไม้ผล ปศุสัตว์ และประมงน้ำจืด ซึ่งจัดทำโดยชุมชนและโดยองค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น ศูนย์การเรียนรู้ด้านการทำการเกษตรพอเพียงบ้านทุ่งกระโปรง ศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเศรษฐกิจพอเพียง และศูนย์การเรียนรู้ภูมิรักษ์ เป็นต้น

แม้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งสามแห่งมีเป้าประสงค์หลักในการให้การศึกษาอบรมและการเรียนรู้ที่จะเน้นการประยุกต์แนวคิดและหลักการไปในวิธีการดำรงชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่หน่วยงานและองค์กรชุมชนเป็นหลักก็ตาม แต่ผลกระทบที่ไม่ได้คาดหวังก็คือ การที่นักท่องเที่ยวมีความสนใจเข้าเที่ยวชมธรรมชาติและระบบนิเวศภายในศูนย์การเรียนรู้ที่ได้มีการจัดระบบนิเวศไว้อย่างหลากหลาย พร้อมทั้งให้ความสนใจและได้เข้าร่วมเรียนรู้กับกลุ่มผู้ซึ่งเข้ามาศึกษาอบรมนั้นด้วย อย่างไรก็ตาม ยังมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลักษณะของศูนย์การเรียนรู้ที่มีการดำเนินการโดยภาคเอกชนและมีลักษณะเป็นวิสาหกิจสังคม เช่น ศูนย์เรียนรู้ภูเกะเหียงและทุ่งนามุย ซึ่งทั้งสองแห่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจให้เข้ามาท่องเที่ยวได้เป็นอย่างมาก

2) ทิศทางการพัฒนาที่มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาระดับภูมิภาคและระดับชาติ

จากการประเมินร่วมกันของผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนที่เชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า มีการกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวไปยังชุมชนต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งนี้ จากผลของสื่อออนไลน์ที่มีการประชาสัมพันธ์ให้เกิดการรับรู้และความเข้าใจจนทำให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวมากขึ้นกว่าเดิม โดยพิจารณาเปรียบเทียบจากในอดีตที่การท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายกมักจะมีการกระจุก เฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเขื่อน น้ำตก ลำธารและรีสอร์ท เท่านั้น

แม้ว่าการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลักษณะต่าง ๆ ของจังหวัดนครนายกยังคงมีการขับเคลื่อนได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็นำไปสู่การประสานเชื่อมโยงกับทุกภาคส่วนโดยเฉพาะภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญต่อการสนับสนุนสิ่งดังกล่าว ทั้งนี้ ภาคชุมชนเริ่มมีการจัดโครงการให้สอดคล้องต่อ

นโยบายการพัฒนาทั้งในระดับชาติและระดับภูมิภาครวมทั้งในระดับจังหวัดมากขึ้นเพื่อขอรับการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นการท่องเที่ยวที่พึงได้รับความนิยมาจากภาคสาธารณะมากขึ้น

การพิจารณาทิศทางการพัฒนาด้านต่าง ๆ ดังกล่าวมีความสอดคล้องต่อนโยบายของภาครัฐและสอดคล้องต่อการกำหนดเป้าหมายในปัจจุบันและในอนาคตของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวชุมชนซึ่งสามารถพิจารณาได้ในสองระดับ ได้แก่

1) ระดับชุมชนและระดับกลุ่มองค์กรชุมชน มีการดำเนินงานร่วมกันในการค้นหาจุดเด่นและอัตลักษณ์ของชุมชน โดยการพิจารณาถึงการพัฒนาผลผลิตของชุมชนและองค์กรชุมชนในเชิงคุณภาพและการมีมาตรฐานโดยเฉพาะมาตรฐานการดำเนินงานด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวชุมชน มาตรฐานผลผลิตทางการเกษตรและมาตรฐานผลผลิตอื่น ๆ

2) ระดับนโยบาย มีการดำเนินงานของหน่วยงานพัฒนาชุมชนจากภาครัฐในระดับจังหวัดเพื่อนำนโยบายและแผนพัฒนาที่มีเป้าหมายในการพัฒนาระดับจังหวัดมาปฏิบัติให้สอดคล้องต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การพัฒนาภายใต้นโยบายหมู่บ้านท่องเที่ยวโอท็อปวิถี ซึ่งนโยบายและแผนพัฒนาจากระดับชาติสู่ระดับภูมิภาคและระดับจังหวัด สำหรับจังหวัดนครนายกจะมีกลุ่มเป้าหมายในระดับอำเภอและหมู่บ้าน ได้แก่ อำเภอปากพลี 4 หมู่บ้าน อำเภอเมือง 5 หมู่บ้าน อำเภอองครักษ์ 5 หมู่บ้านและอำเภอบ้านนา 6 หมู่บ้าน ทั้งนี้ โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวโอท็อปวิถีเป็นสิ่งที่อยู่ภายใต้เป้าประสงค์ในการที่จะทำให้ชุมชนแต่ละชุมชนค้นหาอัตลักษณ์และผลิตภัณฑ์ของตนเพื่อนำไปสู่ความเป็นผลิตภัณฑ์โอท็อป (ผลิตภัณฑ์ 10 อย่าง) ของจังหวัด หน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัดจะเป็นผู้ประสานให้เกิดความร่วมมือระหว่างกลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยว กลุ่มวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มแม่บ้าน ในการจัดทำโครงการงานประเพณีประจำจังหวัดของตนโดยนำผลผลิตของชุมชน ผลผลิตของกลุ่มองค์กรชุมชนภายในจังหวัดมานำเสนอและเผยแพร่สู่สาธารณะ

อย่างไรก็ตาม แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนโดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามความเห็นของกลุ่มผู้ประกอบการและชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่างเห็นพ้องกันว่า การท่องเที่ยวชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังอยู่ในช่วงเริ่มต้น ดังนั้น ในช่วงระยะเวลา 3 ปีแรกที่ผ่านมาของการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำเป็นต้องมีการตั้งรับกับปัญหาและอุปสรรคที่ต้องเกิดขึ้นและมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมของชุมชนด้วย

3) ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจชุมชนที่เชื่อมโยงและเกี่ยวข้อง

ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่โดยเฉพาะการท่องเที่ยวชุมชนซึ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรธรรมชาติที่มีการดำเนินการมาระยะหนึ่งแล้วพบว่ามีปัญหาอุปสรรคทั้งที่เป็นปัญหาที่เกิดจากอคติของสมาชิกภายในชุมชนเอง และปัญหาที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรธรรมชาติ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่พบ ได้แก่

1) ปัญหาด้านอคติของสมาชิกภายในชุมชนที่มีต่อภาครัฐ ทั้งนี้ ปัญหาดังกล่าวมาจากผู้นำชุมชนที่มีแนวคิดที่ว่า ภาครัฐเป็นภาคส่วนที่สร้างปัญหาความขัดแย้งและความสับสนให้เกิดแก่ชุมชน ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาของชุมชน เช่น แนวความคิดของผู้นำชุมชนซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านและมีอิทธิพลต่อชุมชนทำให้เกิดการพัฒนาแบบปิดของชุมชน ดังเช่นแนวคิดที่ว่าภาครัฐเป็นต้นเหตุของความขัดแย้งและสับสนต่อการดำเนินการกิจกรรมด้านการเกษตรไม่ดอกไม้ประดับ อย่างไรก็ตามการดำเนินกิจกรรมไม่ดอกไม้ประดับยังมีปัญหาและอุปสรรคในด้านทรัพยากรน้ำที่ไม่สะอาดและไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ จึงไม่สามารถพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวชุมชนได้ นอกจากนั้น ยังพบว่าชุมชนร้อยละ 30 มีอคติต่อการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้น อุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้นจึงมีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำข้อมูลของกิจกรรมของชุมชนในการพัฒนาเพื่อบรรจุไว้เป็นแผนชุมชนซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากโดยเฉพาะการได้รับการจัดสรรงบประมาณภาครัฐสู่ชุมชน

2) ปัญหาการให้ความร่วมมือขององค์กรปกครองท้องถิ่นในการพัฒนาเพื่อยกระดับของชุมชน ทั้งนี้การยกระดับของชุมชนเป็นกิจกรรมที่ต้องทำให้ชุมชนเกิดความสามัคคีในการดำเนินงาน โดยเฉพาะการดำเนินงานในด้านแผนการท่องเที่ยวชุมชน จำเป็นต้องมีการดำเนินงานที่มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาในระดับท้องถิ่นโดยเฉพาะแผนขององค์กรปกครองท้องถิ่น เนื่องจากการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งนอกจากจะต้องมีการเชื่อมโยงกับกิจกรรมและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ แล้ว (เช่น กลุ่มผลิตภัณฑ์ กิจกรรมทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชุมชน) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังจำเป็นต้องมีการประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทุกภาคส่วน ดังนั้น การให้ความร่วมมือขององค์กรปกครองท้องถิ่นจึงมีความสำคัญ หากองค์กรปกครองท้องถิ่นไม่ให้ความร่วมมือก็จะทำให้เกิดอุปสรรคปัญหาด้านการพัฒนาเพื่อยกระดับของชุมชนดังที่เป็นอุปสรรคและปัญหาอยู่ในขณะนี้

3) ปัญหาของปริมาณผลผลิตซึ่งมีไม่มากพอต่อการตอบสนองความต้องการบริโภคของนักท่องเที่ยวทำให้เกิดการแอบแฝงของผลผลิตจากแหล่งอื่นที่ไม่ใช่ผลผลิตของชุมชนในจังหวัด

นครนายกโดยเฉพาะผลผลิตของไม้ผล มะยงชิดและมะปรางของสมาคมมะปรางในจังหวัดนครนายก อันเป็นผลผลิตที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจีไอ (GI) จึงมักถูกอ้างอิงและแอบแฝงผลผลิตจากพื้นที่อื่น ซึ่งมีมาตรฐานต่ำกว่าจนทำให้เกิดภาพลักษณ์ในทางลบ นอกจากนี้ ไม้ผล เช่น ทูเรียนซึ่งเป็นไม้ผลของสวนเกษตรในจังหวัดนครนายกและมีมาตรฐานสูงมักจะถูกแอบแฝงจากการนำผลผลิตในพื้นที่อื่น และมีมาตรฐานที่ต่ำกว่ามาแอบแฝงเพื่อผลประโยชน์ทางการค้าของเกษตรกรจากพื้นที่นอกชุมชน

4) ปัญหาอุปสรรคในการขาดคนรุ่นใหม่ที่สามารถสืบทอดความรู้ความเข้าใจในเรื่องป่าชุมชน ซึ่งมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนโดยตรง เนื่องจากคนรุ่นใหม่ มักจะไม่สนใจในสิ่งดังกล่าว โดยจะพบว่า จำนวนของคนรุ่นใหม่ที่มีความสนใจในสิ่งดังกล่าวมีเพียงร้อยละ 5 เท่านั้น ที่จะกลับคืนสู่ชุมชน

5) ปัญหาซึ่งถือว่าเป็นปัญหาสำคัญและจำเป็นต้องแก้ไขและป้องกันในปัจจุบัน คือ ปัญหาขยะที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวและจะมีผลต่อความยั่งยืนของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอื่น ๆ เนื่องจากที่มาของปัญหาเกิดจากการทิ้งขยะของนักท่องเที่ยว ขณะเดียวกันการจัดการขยะที่ไม่ประสิทธิภาพของชุมชนก็มีผลกระทบต่อระบบนิเวศตามธรรมชาติของป่าชุมชน และยังมีผลต่อสภาพแวดล้อมของชุมชนและสภาพแวดล้อมของสวนเกษตรทั้งที่เป็นสวนเกษตรซึ่งเป็นไม้ดอก ไม้ผล ไร่นาและพื้นที่ปศุสัตว์ เช่น พื้นที่เลี้ยงหมูป่า และพื้นที่การทำประมงน้ำจืด เป็นต้น

6) ปัญหาและอุปสรรคด้านความพร้อมของแรงงานและบุคลากรในภาคการเกษตรซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ความไม่พร้อมดังกล่าวเกิดจากสาเหตุหลายประการ ได้แก่

6.1) ผู้ดูแลสวนเกษตรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุทำให้ไม่สามารถดูแลได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทั้งยังไม่มีความรู้และความเข้าใจในการบริหารจัดการสวนเกษตรเชิงท่องเที่ยว เนื่องจากไม่ได้รับการอบรมความรู้ในด้านการจัดการสวนเกษตรเชิงท่องเที่ยวที่มีมาตรฐาน แม้ว่าจะจัดให้มีการไปศึกษาดูงานเพื่อการเรียนรู้ประสบการณ์จากพื้นที่นอกชุมชนในจังหวัดอื่นก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้มากนักเนื่องจากมีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน

6.2) การขาดจิตสำนึกในการบริหารจัดการสวนเกษตรในเชิงเกษตรท่องเที่ยวทำให้สวนเกษตรขาดคุณภาพและมาตรฐานในเชิงการท่องเที่ยว นอกจากนี้ การคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเองมากกว่าผลประโยชน์ของชุมชนทำให้ขาดจิตสำนึกของความเป็นชุมชน กอปรกับการอ้างอิงถึงผลประโยชน์ด้านผลงานของบุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งต่อความล้มเหลว

ของการมีส่วนร่วมและการให้ความร่วมมือของชุมชน และมีผลต่อความยั่งยืนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรวมทั้งการพัฒนาด้านอื่น ๆ ของชุมชน

6.3) การให้เวลาที่ไม่เพียงพอในการเอาใจดูแลสวนเกษตรเชิงท่องเที่ยว เนื่องมาจากการมีภาระอื่น ๆ เช่น การทำนาปลูกข้าว การดูแลพืชสวนรวมทั้งพืชไร่ที่ไม่ได้นำมาเป็นส่วนหนึ่งของสวนเกษตรเพื่อการท่องเที่ยว ทั้งนี้ มาจากการที่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงยึดอาชีพการเกษตรกรรมเป็นหลัก

6.4) ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตร เนื่องมาจากกำลังแรงงานส่วนใหญ่อยู่นอกภาคการเกษตร แม้แต่แรงงานซึ่งใช้แรงงานอยู่ในภาคการเกษตรเองก็มักจะนำแรงงานของตนสู่นอกภาคการเกษตร ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการเกษตรเชิงท่องเที่ยวได้อย่างเต็มที่

7) ปัญหาอันเกิดจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในสวนเกษตรเชิงท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในลักษณะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มักจะมีการเด็ดทำลายหรือสร้างตำหนิแก่พืชพันธุ์ในป่าชุมชน หรือมักจะเด็ดผลผลิตโดยเฉพาะไม้ผล พืชสวน พืชไร่ติดตัวกลับไปเสมอ ทั้งนี้เนื่องจากมีความเห็นว่าผลผลิตทางการเกษตรมีมูลค่าเล็กน้อย แต่ด้วยเหตุที่จำนวนนักท่องเที่ยวที่กระทำสิ่งดังกล่าวมีมากจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดอัตราความสูญเสียโดยเฉพาะความสูญเสียด้านทรัพยากรธรรมชาติและ ความสูญเสียทางเศรษฐกิจของชุมชนในระดับสูง

8) ปัญหาของวิสาหกิจที่เชื่อมโยงและมีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรธรรมชาติในด้านการรักษามาตรฐานของผลิตภัณฑ์ ซึ่งผ่านการรับรองมาตรฐานจากองค์การอาหารและยา ทั้งนี้ รวมถึงผลผลิตแปรรูปด้านการเกษตร สมุนไพร ซึ่งอุปสรรคด้านการรักษามาตรฐานคุณภาพดังกล่าวเกิดจากการสนับสนุนของภาครัฐในด้านคลังผลิตภัณฑ์ของชุมชนซึ่งมีไม่เพียงพอทำให้เกิดความเสียหายต่อผลผลิตและผลิตภัณฑ์ดังกล่าว และมีผลต่อการกระจายผล ประโยชน์โดยเฉพาะผลประโยชน์ด้านรายได้สู่ชุมชน

9) เนื่องจากชุมชนมีความคิดที่ว่า การสนับสนุนของภาครัฐที่มีต่อชุมชน ชุมชนต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่มีความยุ่งยากทำให้เกิดปัญหาการไม่รวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มของชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งที่มีต่อการพัฒนามาตรฐานคุณภาพของผลผลิตและคุณภาพในการบริการ ดังนั้น ในปัจจุบันจึงมีปรากฏการณ์ต่างคนต่างทำซึ่งทำให้เห็นว่ายังคงมีปรากฏการณ์ของการไม่รวมกลุ่มเพื่อการผลิตและการบริการอยู่ภายในชุมชน

10) ปัญหาที่เกิดจากการไร้ความสามารถในการจัดทำแผนชุมชน ซึ่งปัญหาดังกล่าว นำไปสู่ปัญหาในประเด็นข้างต้น เช่น ปัญหาต่างคนต่างทำ ปัญหาทัศนคติที่ไม่ดีต่อหน่วยงานภาครัฐ ปัญหาการ

ไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ และปัญหาอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม การรู้ความสามารถในการจัดทำแผนชุมชนและการมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการจัดทำแผนของชุมชนมีสาเหตุจากหลายปัจจัย ได้แก่

10.1) ชุมชนไม่ได้รับความรู้และไม่มี ความเข้าใจต่อการจัดทำแผนพัฒนาเพื่อการพัฒนาของงบประมาณสนับสนุนเนื่องจากโดยส่วนใหญ่ นโยบายของภาครัฐในความรู้สึกของชุมชนเป็นนโยบายที่เร่งด่วนจนเกินไป ทำให้ชุมชนรู้สึกว่ามีข้อจำกัดด้านเวลาในการจัดทำแผนชุมชน การเปลี่ยนแปลงนโยบายและแผนของภาครัฐทำให้ชุมชนต้องมีการะหน้าที่เพิ่มขึ้น ในบางกรณีชุมชนต้องยกเลิกแผนชุมชนเดิมและจำเป็นต้องจัดทำแผนชุมชนขึ้นมาใหม่ ข้อจำกัดของการจัดทำแผนชุมชนทำให้ชุมชนไม่สามารถสนองตอบต่อแนวนโยบายและแผนของหน่วยงานภาครัฐได้ โดยเฉพาะการจัดทำแผนแบบบูรณาการที่มักมีระยะเวลาเร่งด่วนและชุมชนไม่ทันได้ตั้งตัว จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความคิดที่ว่า การจัดทำแผนชุมชนเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความยุ่งยากต่อชุมชน

10.2) จากกรณีที่ชุมชนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการจัดทำแผนชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อันเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของจังหวัดนครนายก ทำให้หน่วยงานภาครัฐเองมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อภาคชุมชนเช่นกัน โดยภาครัฐมีทัศนะที่ว่าวิธีการและแผนที่ชุมชนนำมาใช้เป็นกลไกดำเนินงานและใช้ในการขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐนั้น เป็นวิธีการที่ง่ายเกินไป จนไม่สามารถชี้แจงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับนโยบายภาครัฐได้ จึงไม่สามารถนำงบประมาณมาสนับสนุนในกิจกรรมของชุมชน ซึ่งไม่สามารถทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงตามเป้าประสงค์ของภาครัฐ ดังนั้น ชุมชนจึงต้องพึ่งพาตนเองเป็นหลัก

10.3) ปัญหาจากการที่หน่วยงานภาครัฐไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของชุมชนได้ ทั้งนี้ มีสาเหตุจาก ประการแรก การเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลตามวาระการปฏิบัติงานของบุคลากรภาครัฐในพื้นที่ ประการที่สอง การที่หน่วยงานภาครัฐมักเปลี่ยนแปลงเป้าหมายของชุมชนให้สอดคล้องต่อเป้าหมายของนโยบายภาครัฐแทนการสนองตอบต่อความต้องการของชุมชน ประการที่สาม ข้อจำกัดของหน่วยงานภาครัฐในด้านบุคลากรที่มีจำนวนคนต่อพื้นที่ความรับผิดชอบมีน้อยทำให้ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลและสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างทั่วถึง

10.4) ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนและองค์กรชุมชนที่เกิดจากการขาดทรัพยากรและเทคโนโลยีในการดำเนินงาน เช่น เครื่องมือเครื่องใช้สำนักงานโดยเฉพาะเครื่องคอมพิวเตอร์ ความรู้ด้านงานธุรการโดยเฉพาะงานด้านเอกสาร และการจัดทำข้อมูลของชุมชนที่ไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง เป็นต้น

4) ความสำคัญและแนวทางในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

ผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่มีความเห็นว่า คนรุ่นใหม่ต้องการความชัดเจนต่อผลประโยชน์ที่ได้รับ ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ในลักษณะของรายได้ ผลประกอบการลักษณะการให้บริการและการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ รวมทั้งผลประโยชน์ที่มีผลกระทบด้านบวกต่อสังคม ดังนั้น การดึงดูดให้คนรุ่นใหม่กลับคืนสู่ชุมชนคือการสร้างความชัดเจนในสิ่งที่สามารถสนองตอบต่อความต้องการดังกล่าวได้ นอกจากนั้น คนรุ่นใหม่ยังมีความต้องการที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนแก่การท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับระบบนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ซึ่งในท้ายที่สุดจะทำให้เกิดการพัฒนาขึ้นภายในชุมชนของตน

อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องต่างมีความเห็นพ้องกันถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ ปัญหาด้านความยั่งยืนของวิสาหกิจดังกล่าว เนื่องจากวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะสามารถนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ เช่น หากมีการพัฒนาความหลากหลายของระบบนิเวศให้เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบก็จะทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวชมธรรมชาติซึ่งจะมีการสอดแทรกกิจกรรมทางวัฒนธรรม ผลผลิตทางการเกษตร และผลผลิตแปรรูปต่าง ๆ

ดังนั้น แนวทางสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาและเป็นแนวทางในการสร้างความยั่งยืนของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงมีทั้งแนวทางซึ่งเป็นความจำเป็นเร่งด่วนในการแก้ไขและป้องกันกับแนวทางเพื่อการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1) แนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดจากการทิ้งขยะในแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะในสถานที่ที่เป็นธรรมชาติ เช่น ป่าชุมชน แม่น้ำลำธาร รวมทั้งสถานที่ซึ่งจัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ รวมทั้งชุมชนที่นักท่องเที่ยวเข้าไปพัก ซึ่งปัญหาการทิ้งขยะถือเป็นปัญหาสำคัญอันดับแรกที่ต้องมีแนวทางแก้ไข ทั้งชุมชนและภาคเอกชนที่ประกอบวิสาหกิจท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าว ต้องประสานความร่วมมือเพื่อทำให้เกิดมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการสร้างและทิ้งขยะของนักท่องเที่ยว เช่น การสร้างกิจกรรมรณรงค์ในการจัดการขยะมูลฝอยสำหรับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการปลูกจิตสำนึกให้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อสร้างความเข้าใจถึงผลกระทบของขยะมูลฝอยต่อระบบนิเวศในธรรมชาติ การจัดกิจกรรมการรณรงค์เพื่อจัดระเบียบการทิ้งขยะ โดยจัดให้มีการอบรมเพื่อทำความเข้าใจก่อนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเพื่อสร้างจิตสำนึกและความตระหนักถึงการปฏิบัติตามกฎกติกาของชุมชนตลอดจนการสร้างกฎระเบียบและวินัยเพื่อให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามร่วมกัน

2) การจัดทำแผนที่และผังชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างละเอียดเพื่อให้ชุมชนมีการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ตามมา โดยเฉพาะการบริหารจัดการโฮมสเตย์ที่มีคุณภาพซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของผู้บริโภคภายใต้กรอบกติกาของชุมชน ทั้งนี้ รวมถึงที่พักในลักษณะอื่นที่ไม่ใช่โฮมสเตย์ เช่น ที่พักในสวนเกษตรเชิงท่องเที่ยวของสมาชิกในชุมชนแต่ไม่รวมถึงที่พักในลักษณะโรงแรมและรีสอร์ท

3) การพัฒนาป่าชุมชนและการปลูกฝังถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจแก่คนรุ่นใหม่ที่จะเข้ามาประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งสาเหตุของการให้ความสำคัญต่อการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในเรื่องป่าชุมชนให้แก่คนรุ่นใหม่เพราะเหตุผลที่ว่า ป่าชุมชนเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศซึ่งชุมชนใช้ประโยชน์ทั้งในเชิงเศรษฐกิจและมีความสำคัญด้านวัฒนธรรม ประเพณีและสังคม ทั้งนี้ ป่าชุมชนเป็นสถานที่ที่ชุมชนสามารถบริหารจัดการเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอันจะทำให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจต่อป่าชุมชน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ จะทำให้การบริหารจัดการกิจกรรมดังกล่าวของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีมาตรฐานคุณภาพและเกิดความยั่งยืน ซึ่งรูปแบบการพัฒนาและการอนุรักษ์ป่าชุมชนให้เกิดมาตรฐานในเชิงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและประโยชน์เชิงเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ได้แก่

3.1) การรักษาสภาพของป่าชุมชนให้อุดมสมบูรณ์อยู่เสมอ ด้วยการสร้างมาตรการเพื่อดูแลและป้องกันการลักลอบตัดไม้ของทั้งนายทุนและของสมาชิกชุมชนเอง

3.2) การใช้ประเพณีและวัฒนธรรมเป็นกลไกในการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน รวมทั้งการกำหนดกติกาในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน เช่น การเก็บหน่อไม้ การปลูกหวายและพันธุ์พืชอื่น ๆ ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจได้

3.3) การพัฒนาป่าชุมชนโดยปลูกพันธุ์พืชไม้ดอกยืนต้นแซมกับพันธุ์พืชของป่าที่มีอยู่เดิมเพื่อสร้างสีสันให้กับป่าชุมชนและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศร่วมกับกิจกรรมด้านวัฒนธรรมและกิจกรรมทางศาสนา

3.4) การจัดการพื้นที่ของป่าธรรมชาติออกเป็นพื้นที่ต่าง ๆ (Zoning) สำหรับการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ที่ชัดเจนเพื่อรักษาระบบนิเวศของพื้นที่ป่าไว้ให้สมบูรณ์ สำหรับพื้นที่สวนเกษตรและพื้นที่ของศูนย์การเรียนรู้ก็มีความจำเป็นในการแบ่งพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวและพื้นที่สำหรับประกอบการเกษตรและประกอบการปศุสัตว์โดยมีการแยกออกจากกันเพื่อป้องกันผลกระทบต่อระบบนิเวศและผลผลิตทางการเกษตร

4) การฟื้นฟูและการพัฒนาความรู้เชิงประวัติศาสตร์ชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องมีการเชื่อมโยงความรู้ในเชิงประวัติศาสตร์ดังกล่าวเข้ากับหลักฐานเชิงประจักษ์ที่มีอยู่ภายในชุมชน เช่น สิ่งปลูกสร้างเหมือนแร่ สิ่งของ วัดและสถานที่สำคัญอื่น ๆ ที่มีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ชุมชน

5) การเตรียมบุคลากรเป้าหมาย ได้แก่

5.1) มีการสรรหากรรมการการท่องเที่ยวชุมชนซึ่งมาจากสมาชิกภายในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนสามารถวางแผนดำเนินการและสามารถตัดสินใจได้ด้วยชุมชนเอง

5.2) จัดเตรียมมัคคุเทศก์ทั้งในระดับผู้ใหญ่และเยาวชนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยวิธีการฝึกอบรมและการฝึกหัดเพื่อให้เกิดความรู้ความชำนาญในการเป็นมัคคุเทศก์ระดับชุมชนและเป็นของชุมชน ที่มีความรู้ในสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของชุมชน มีความรู้ถึงจุดเด่นของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ มีความรู้ในประวัติศาสตร์ชุมชน มีความรักและความเข้าใจต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน

6) พัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับชุมชน ให้มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มวิสาหกิจต่าง ๆ ทั้งภายในชุมชนและต่างชุมชน เช่น กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมทั้งมีการเชื่อมโยงกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวและศูนย์การเรียนรู้ทั้งกับภาคเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชน โดยเฉพาะวิสาหกิจเกษตรเชิงท่องเที่ยว

7) การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจที่เชื่อมโยงกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและผู้บริโภคในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การสร้างความเข้าใจแก่ผู้ประกอบการซึ่งเป็นเจ้าของผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่ได้มาตรฐานจนทำให้เกิดผลกระทบต่อมูลค่าของผลผลิตที่มีคุณภาพและผลกระทบที่มีต่อผลผลิตตามฤดูกาลและมีระยะเวลาสั้น ๆ เช่น มะยงชิด มะปราง ทูเรียน กระท้อนและอื่น ๆ ซึ่งที่ผ่านมากลุ่มผู้ประกอบการมีความพยายามร่วมกันในการสร้างมาตรฐานคุณภาพของผลผลิต โดยมีความพยายามจนประสบผลสำเร็จในการให้ผลผลิตได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพจากทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ เช่น มาตรฐานจีไอ (GI) ของผลผลิตมะยงชิดและมะปราง นอกจากนั้น มีความพยายามในการรณรงค์ให้ผลผลิตต่าง ๆ ที่ไปสู่มือผู้บริโภคมีมาตรฐานคุณภาพและได้รับการยอมรับจนทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มต่อผลผลิต แต่การสร้างมูลค่าเพิ่มดังกล่าวต้องอยู่ในระดับที่เหมาะสมและสามารถสร้างความพึงพอใจให้แก่ทั้งผู้บริโภคและผู้ผลิต นอกจากนั้น การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้บริโภคที่ใช้บริการและซื้อผลผลิตที่มีมาตรฐานคุณภาพนั้น จะกระทำด้วยวิธีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์และการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อทั้งในระดับจังหวัดตำบลและชุมชน

8) การเชื่อมโยงวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนกับภาคส่วนต่าง ๆ และการเชื่อมโยงกับสังคมภายนอกโดยพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ประการแรก ปัจจัยด้านความสำเร็จในการดำเนินงาน

ด้านวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการท่องเที่ยวชุมชนที่มีลักษณะโดดเด่นเพื่อเป็นตัวอย่างหรือที่เรียกว่า การชูธง อันจะนำมาซึ่งการจูงใจคนรุ่นใหม่ให้กลับสู่ชุมชนมากขึ้น ทั้งนี้ โดยเชื่อว่าคนรุ่นใหม่ of ชุมชนมีความสามารถในการเชื่อมโยงวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้ากับสื่อออนไลน์สู่สังคมภายนอก และมีความสามารถในการเชื่อมโยงการค้าเงินงาน รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐได้ดี นอกจากนั้น เครื่องมือพื้นฐานที่จะทำให้เกิดการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวชุมชน นั้นยังคงเป็นสื่อแผ่นพับและโบรชัวร์ รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงสถานที่ต่าง ๆ ได้ เช่น รถโดยสารขนาดเหมาะสม รถบรรทุกขนาดเล็ก (กระบะ) ซึ่งเหมาะกับจำนวนของนักท่องเที่ยวในการเชื่อมโยงไปสู่เครือข่ายวิสาหกิจในพื้นที่ต่าง ๆ และวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนในลักษณะอื่น ประการที่สอง การเชื่อมประสานระหว่างองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนโดยเฉพาะ องค์กรปกครองท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวและผลผลิตที่โดดเด่น ออกสู่ผู้บริโภคและนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ ต้องทำให้เกิดความสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวของชุมชน ในตำบลต่าง ๆ ได้ทั้งหมดซึ่งจะทำให้เกิดการเชื่อมโยงกับวิสาหกิจอื่นโดยเฉพาะกลุ่มเกษตรเชิงท่องเที่ยว ตามมา

9) การสร้างสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ สนองตอบต่อนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะกิจกรรมการวิ่ง ซึ่งมีจำนวนระยะทางที่เหมาะสม เช่น กิจกรรมการวิ่งมินิมาร์ฟมาราธอนของชุมชนโฮมสเตย์บ้านบุงเข้ ระยะทาง 14 กิโลเมตร ซึ่งเป็นกิจกรรมการวิ่งเพื่อเที่ยวชมทิวทัศน์ สิ่งแวดล้อมของเส้นทางในการวิ่ง ที่เป็นป่าธรรมชาติ นอกจากนั้น กิจกรรมดังกล่าวยังสามารถเชื่อมโยงไปสู่กิจกรรมทางวัฒนธรรม กิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมเชิงประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี

10) การพัฒนาจุดเด่นของชุมชนเพื่อนำมาสร้างให้เกิดอัตลักษณ์ในด้านต่าง ๆ เช่น อัตลักษณ์ในด้านอาหารพื้นบ้าน อัตลักษณ์ในด้านพันธุ์พืชและคุณประโยชน์ของพันธุ์พืชดังกล่าวทั้งใน ด้านอาหารและยา อัตลักษณ์ของผลผลิตที่เกิดจากชุมชนซึ่งมีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว เช่น ผ้าถุงพวน เป็นต้น

โดยสรุป แม้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครนายก เพิ่งเริ่มเกิดขึ้นได้ไม่นานนัก แต่ก็ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวพอสมควรและสามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกสำหรับ นักท่องเที่ยวที่มีความประสงค์ในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการท่องเที่ยวและการพักผ่อนหย่อนใจ อย่างไรก็ตาม อุปสรรคและปัญหาทั้งในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ การทำให้เกิดความยั่งยืน และความมีมาตรฐานคุณภาพของผลผลิตและบริการ อันจะนำไปสู่ความยั่งยืน และการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวดังกล่าวซึ่งค่ามูลค่านี้นี้ ไม่ได้หมายถึงมูลค่าทางเศรษฐกิจ

ที่เป็นตัวเงินแต่เพียงอย่างเดียว แต่หมายรวมถึงมูลค่าที่เกิดจากความสอดคล้องด้านคุณค่าของผลผลิตและบริการที่มีคุณภาพและมาตรฐาน

นอกจากนั้น สิ่งที่ยึดถือเป็นคุณค่าที่สำคัญต่อการเพิ่มมูลค่าของผลผลิตและการบริการของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่

ประการแรก การทำให้เกิดความยั่งยืนในระบบนิเวศทางธรรมชาติของชุมชนแต่ละชุมชน ด้วยวิธีการบริหารจัดการร่วมกันภายใต้ความเข้าใจในสิ่งที่ชุมชนมีอยู่และสิ่งที่ชุมชนต้องการ

ประการที่สอง การสร้างมัคคุเทศก์ชุมชน ด้วยการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเรื่องราวของชุมชนในอดีตและความรู้ด้านอื่น ๆ ที่สามารถนำไปใช้ในการให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการโฮมสเตย์

ประการที่สาม การสร้างผู้นำและผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรุ่นใหม่เพื่อทำให้เกิดการสืบทอดและสามารถพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรวมทั้งการพัฒนาวิสาหกิจที่สามารถเชื่อมโยงเข้าด้วยกันได้

ประการที่สี่ การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชนในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านอาหาร ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี ผลผลิตด้านการเกษตร และผลผลิตแปรรูป เพื่อให้เกิดความโดดเด่นและความเป็นตัวตนของชุมชน

ประการที่ห้า การสร้างคุณภาพและมาตรฐานของผลผลิตและการบริการที่ชัดเจนให้ได้รับการยอมรับจากผู้บริโภค

การนำข้อมูลจากการประชุมและสัมมนากลุ่มย่อยเพื่อพิจารณาร่วมกับข้อมูลการทดสอบพฤติกรรม เพื่อประเมินความต้องการจำเป็น จะพบถึงความต้องการที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและจะเห็นว่าการพิจารณาถึงความยั่งยืนของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นสิ่งสำคัญเบื้องต้นเนื่องจากมีปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความยั่งยืนของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหลายประการ โดยเฉพาะความอ่อนไหวของทรัพยากรป่าชุมชนและพื้นที่ตามธรรมชาติภายในชุมชน และปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งคือ ผลกระทบที่เกิดจากนักท่องเที่ยว

นอกจากการพิจารณาข้อมูลดังกล่าวแล้ว การพิจารณาข้อมูลที่สะท้อนกลับของนักท่องเที่ยวที่มีต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ก็เป็นสิ่งสำคัญต่อแนวทางในการพิจารณาเพื่อสร้างตัวแบบในการสร้างความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในขั้นตอนของสิ้น

4.10 ข้อมูลด้านแรงจูงใจของผู้ใช้บริการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อมูลด้านแรงจูงใจของผู้ใช้บริการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่ใช้บริการจากวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ต่าง ๆ จำนวน 100 คน การสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์เพื่อสำรวจถึงแรงจูงใจในการเข้าใช้บริการของนักท่องเที่ยว ข้อมูลดังกล่าวจะนำไปใช้วิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลอื่น ๆ ในขั้นตอนของสิ้น

ตารางที่ 4.12 ข้อมูลนักท่องเที่ยวจากวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ต่าง ๆ

ข้อมูลวิสาหกิจ	ภูเกะเหรียง		ทุ่งนาหมั้ย		โฮมสเตย์		รวม	
ข้อมูลตำบล	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สาริกา	0	0.0	42	42.0	0	0.0	42	42.0
หนองแสง	0	0.0	0	0.0	15	15.0	15	15.0
หินตั้ง	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
ป่าพะ	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
ศรีนาวา	31	31.0	0	0.0	12	12.0	43	48.0
รวม	31	31.0	42	42.0	27	27.0	100	100

จากการเก็บข้อมูลจากประชากรตัวอย่างของนักท่องเที่ยวโดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญพบว่า ร้อยละ 42.0 เป็นนักท่องเที่ยวที่ใช้บริการของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทุ่งนาหมั้ย ตำบลสาริกา ร้อยละ 31.0 เป็นนักท่องเที่ยวที่เข้าใช้บริการของศูนย์เรียนรู้ภายใต้เกษตรผสมผสาน ภูเกะเหรียงตำบลศรีนาวา และจากวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโฮมสเตย์ในตำบลหนองแสง (โฮมสเตย์บ้านบุงเข้) ร้อยละ 15.0 โฮมสเตย์ในตำบลศรีนาวา (บ้านครุฑน้อย) ร้อยละ 12.0 ทั้งนี้ มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เป็นเพศชายร้อยละ 55 และเพศหญิงร้อยละ 45.0

ตารางที่ 4.13 จำนวนการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวและการรับทราบจากสื่อต่าง ๆ

จำนวนการท่องเที่ยว								
การรับทราบจากสื่อต่าง ๆ	มาครั้งแรก		มาก่อนข้างบ่อย		มาบ่อยมาก		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
คนในครอบครัว	4	4.0	6	6.0	4	4.0	14	14.0
แฟน	3	3.0	0	0.0	0	0.0	3	3.0
อินเทอร์เน็ต (เฟซบุ๊กและกูเกิ้ล)	31	31.0	0	0.0	0	0.0	31	31.0

ตารางที่ 4.13

จำนวนการท่องเที่ยว								
การรับทราบ จากสื่อต่าง ๆ	มาครั้งแรก		มาก่อนข้างบ่อย		มาบ่อยมาก		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เพื่อนที่ทำงาน	13	13.0	3	3.0	4	4.0	20	20.0
อินเทอร์เน็ต และ เพื่อนรอบข้าง	6	6.0	0	0.0	0	0.0	6	6.0
สื่อทีวี	3	3.0	0	0.0	0	0.0	3	3.0
มีผู้อื่นแนะนำ	5	5.0	6	6.0	0	0.0	11	11.0
เคยผ่านมา	3	3.0	0	0.0	0	0.0	3	3.0
คนในพื้นที่จึงมาบ่อย	1	1.0	0	0.0	0	0.0	1	1.0
ไม่ตอบ	3	3.0	0	0.0	0	0.0	3	3.0
รวม	72	72.0	15	15.0	13	13.0	100	100

จากตารางพบว่า นักท่องเที่ยวซึ่งเพิ่งมาเป็นครั้งแรกร้อยละ 72.0 มาก่อนข้างบ่อยร้อยละ 15.0 และมาบ่อยมากร้อยละ 13.0 โดยนักท่องเที่ยวทราบจากสื่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุดคือร้อยละ 31.0 รองลงไปทราบจากเพื่อนที่ทำงาน คนในครอบครัวและผู้อื่นแนะนำ มีจำนวนร้อยละ 20.0, 14.0 และ 11.0 ตามลำดับ นอกจากนั้น นักท่องเที่ยวที่ค้นหาข้อมูลเองจากอินเทอร์เน็ตและขณะเดียวกันได้รับการแนะนำจากเพื่อนรอบข้าง มีจำนวนร้อยละ 6.0

ตารางที่ 4.14 เหตุผลของการมาท่องเที่ยวที่สถานที่ท่องเที่ยว

เหตุผลของการมาท่องเที่ยว	จำนวนนักท่องเที่ยว		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
นำครอบครัวมาท่องเที่ยวในสถานที่สวยงามเป็นธรรมชาติ	29	29.0	29	29.0
เที่ยวเพื่อผ่อนคลายในสถานที่ซึ่งเป็นธรรมชาติและใกล้บ้านไม่ไกลจากกรุงเทพ	32	32.0	32	32.0
อยากเรียนรู้การดำน้ำและเพื่อชมธรรมชาติ	3	3.0	3	3.0
เพื่อนชวนจึงมา	17	17.0	17	17.0
ลองเข้ามาเที่ยวชม	7	7.0	7	7.0
มาเพื่อถ่ายรูปกับธรรมชาติ	2	2.0	2	2.0
ใกล้เขื่อน	4	4.0	4	4.0
ไม่ขอแสดงความเห็น	6	6.0	6.0	6.0
รวม	100	100.0	100.0	100.0

จากตารางพบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์ในการมาท่องเที่ยวเพื่อผ่อนคลายในสถานที่ซึ่งเป็นธรรมชาติและใกล้บ้านไม่ไกลจากกรุงเทพฯมีจำนวนร้อยละ 32.0 จุดประสงค์เพื่อนำครอบครัวมาเที่ยวในสถานที่ที่เป็นธรรมชาติ ร้อยละ 29.0 และมาเพราะการชักชวนของเพื่อนร้อยละ 17.0 นอกจากนั้น เป็นการลองมาท่องเที่ยวและมาเที่ยวเพื่อการถ่ายรูปกับธรรมชาติร้อยละ 7.0 และ 2.0 ตามลำดับ

สำหรับความชื่นชอบเป็นพิเศษในการเข้าใช้บริการ ณ สถานที่ท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความชื่นชอบสิ่งต่าง ๆ ดังตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15 เหตุผลและความชื่นชอบเป็นพิเศษในการเข้ามาใช้บริการด้านการท่องเที่ยว

เหตุผลที่ชื่นชอบ	ความชื่นชอบเป็นพิเศษ											
	กิจกรรมท่องเที่ยวชมธรรมชาติซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและที่นา		ผลผลิตการเกษตร		ดอกไม้ไม้ประดับ		อากาศและความเป็นธรรมชาติ		ไม่ตอบ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
มีความเป็นธรรมชาติและมีความรู้สึกผ่อนคลาย	8	8.0	0	0.0	0	0.0	2	2.0	0	0.0	10	10.0
ไม่เคยพบสถานที่แบบนี้จึงชื่นชอบและประทับใจในธรรมชาติอยากมาดูนาข้าวและได้เรียนรู้วิธีทำนา	21	21.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	21	21.0
ไม่มีมลพิษและได้ถ่ายภาพสวยๆ	11	11.0	0	0.0	0	0.0	5	5.0	0	0.0	16	16.0

ตารางที่ 4.15

เหตุผลที่ขึ้น ขอบ	ความขึ้นขอบเป็นพิเศษ											
	กิจกรรมท่องเที่ยวชม ธรรมชาติซื้อผลผลิต ทางการเกษตรและที่นา		ผลผลิต การเกษตร		ดอกไม้ ไม้ประดับ		อากาศและ ความเป็น ธรรมชาติ		ไม่ตอบ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เหมาะกับการ นำครอบครัว มาเที่ยวและ เหมาะกับการ ท่องเที่ยวที่มี ระยะเวลา สั้นๆ	3	3.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	3	3.0
เป็นวิถีดั้งเดิม เป็นธรรมชาติ ความคิดริเริ่ม และดูย้อนยุค	18	18.0	0	0.0	0	0.0	3	3.0	0	0.0	21	21.0
เรียบง่ายไม่ วุ่นวายสงบมี ธรรมชาติ	8	8.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	8	8.0
ใช้งบประมาณ การท่องเที่ยว ต่ำ	8	8.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	8	8.0
เป็นแหล่ง มะยงชิด	0	0.0	4	4.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	4	4.0
ไม่ตอบและ ไม่ออก ความเห็น	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	9.0	9	9.0
รวม	77	77.0	4	4.0	0	0.0	10	10.0	9	9.0	100	100.0

จากตารางพบว่า ร้อยละ 77.0 มีความขึ้นขอบเป็นพิเศษคือ กิจกรรมท่องเที่ยวชมธรรมชาติ และซื้อผลผลิตทางการเกษตรและขอบที่นา โดยมีเหตุผลในการมาท่องเที่ยว ได้แก่ ประเด็นเหตุผลของความเป็นวิถีดั้งเดิมมีความเป็นธรรมชาติมีความคิดริเริ่มและดูย้อนยุค และประเด็นไม่เคยพบ

สถานที่แบบนี้จึงขึ้นชอบและประทับใจในธรรมชาติอยากมาดูนาข้าวและได้เรียนรู้วิถีทำนาซึ่งมีจำนวนเท่ากันคือร้อยละ 21.0 โดยมีประเด็นการไม่มีมลพิษและได้ถ่ายภาพสวย ๆ จำนวนร้อยละ 16.0

ในประเด็นความขึ้นชอบพิเศษอื่น ๆ ได้แก่ ประเด็นความขึ้นชอบในผลผลิตทางการเกษตร และประเด็นความเห็นว่าเป็นแหล่งมรดกโลกมีจำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 4.0 ประเด็นการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีการใช้งบประมาณการท่องเที่ยวต่ำร้อยละ 8.0 ประเด็นความขึ้นชอบอากาศและความเป็นธรรมชาติจำนวนร้อยละ 10.0 สำหรับผู้ไม่ประสงค์แสดงความเห็นมีจำนวนร้อยละ 9.0

ตารางที่ 4.16 สิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศปรับปรุง

สิ่งที่ต้องปรับปรุง	จำนวน	ร้อยละ
มีความเหมาะสมแล้ว	40	40.0
การพูดเพื่อดึงดูดหรือชวนเชิญให้มาเที่ยวอีกครั้ง	5	5.0
ปรับปรุงสถานที่จอดรถ	7	7.0
การปรับปรุงร้านอาหารและการจำหน่ายเครื่องดื่มรองรับนักท่องเที่ยวให้เพียงพอโดยเฉพาะร้านสะดวกซื้อในพื้นที่ชุมชน	5	5.0
ปรับปรุงสะพานซึ่งเป็นทางเดินให้กลมกลืนกับทุ่งนา	7	7.0
แสงสว่างในตอนกลางคืน	8	8.0
ไม่ตอบ	28	28.0
รวม	100	100

ในประเด็น สิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศปรับปรุง จากตารางพบว่า ร้อยละ 40.0 มีความเห็นว่า เหมาะสมแล้วไม่ต้องปรับปรุง ไม่ต้องการแสดงความเห็นร้อยละ 28.0 นอกจากนั้น มีความเห็นว่าต้องการแสงสว่างร้อยละ 8.0 ประเด็นความต้องการให้มีการปรับปรุงสถานที่จอดรถ และประเด็นการอยากให้มีการปรับปรุงสะพานซึ่งเป็นทางเดินให้กลมกลืนกับทุ่งนามีจำนวนร้อยละ 7.0 เท่า ๆ กัน สำหรับในประเด็นความต้องการให้มีการปรับปรุงคำพูดเพื่อชักชวนและเพื่อดึงดูดชวนเชิญให้นักท่องเที่ยวกลับมาท่องเที่ยว และในประเด็นความต้องการให้ปรับปรุงร้านอาหารและการจำหน่ายเครื่องดื่มรองรับนักท่องเที่ยวให้เพียงพอโดยเฉพาะร้านสะดวกซื้อในพื้นที่ชุมชนที่เปิดโฮมสเตย์มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่แสดงความเห็นในสองประเด็นดังกล่าวเท่า ๆ กันคือร้อยละ 5.0

ตารางที่ 4.17 สิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยว ท่องเที่ยวบ่อยครั้งขึ้น

สิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยว ท่องเที่ยวบ่อยครั้งขึ้น	จำนวน	ร้อยละ
เป็นสถานที่ใกล้กรุงเทพเดินทางสะดวกและมีความขึ้นชอปในบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติและเหมาะสมกับการถ่ายรูปในสถานที่ที่เป็นธรรมชาติ	75	75.0
ขึ้นชอปการถ่ายรูปและใกล้กรุงเทพฯ	7	7.0
ชอปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร สินค้าท้องถิ่นและใกล้กรุงเทพฯ สะดวกในการเดินทางมาซื้อ	4	4.0
เพื่อนชักชวนและพามา	4	4.0
ไม่ตอบ	10	10.0
รวม	100	100.0

จากตารางพบว่า สิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวคิดว่าเป็นสิ่งที่ตนเองชอบและมาท่องเที่ยวบ่อยครั้ง ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้กรุงเทพฯ เดินทางสะดวกและมีบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติเหมาะสมกับการถ่ายรูปในสถานที่ที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งในประเด็นนี้จำนวนผู้แสดงความเห็นมีจำนวนร้อยละ 75.0 ในประเด็นอื่น ๆ ได้แก่ การชอปการถ่ายรูปมีจำนวน ร้อยละ 7.0 สำหรับประเด็นชอปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร สินค้าท้องถิ่นและใกล้กรุงเทพฯ สะดวกในการเดินทางกับประเด็นเพื่อน ๆ ชักชวนและพามา มีจำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 4.0 นอกจากนั้นยังมีผู้ไม่ประสงค์จะแสดงความเห็นจำนวนร้อยละ 10.0

ตารางที่ 4.18 ความต้องการรูปลักษณ์และความเห็นต่อคุณภาพของผลผลิตและบริการ

ความต้องการ รูปลักษณ์ของ ผลผลิตและ บริการ	ความเห็นต่อคุณภาพผลผลิตและบริการ											
	ไม่มีเลย		มีน้อย		มีพอสมควร		มีมาก		มีมากที่สุด		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
นำเสนอที่น่าสนใจ	0	0.0	0	0.0	8	8.0	0	0.0	0	0.0	8	8.0
เหมาะสำหรับคนที่ ชอบจริง ๆ และ ต้องการอยู่กับ ธรรมชาติ	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	5	5.0	5	5.0

ตารางที่ 4.18

ความต้องการ รูปลักษณะของ ผลผลิตและ บริการ	ความเห็นต่อคุณภาพผลผลิตและบริการ											
	ไม่มีเลย		มีน้อย		มีพอสมควร		มีมาก		มีมากที่สุด		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ต้องมีความ หวัหระและต้อง เป็นธรรมชาติ	0	0.0	0	0.0	1	1.0	6	6.0	0	0.0	7	7.0
เป็นกันเองเข้ากับ ธรรมชาติ	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	1.0	1	1.0
เหมาะสมอยู่แล้ว	0	0.0	0	0.0	6	6.0	10	10.0	12	12.0	28	28.0
สินค้าควรมีความ สอดคล้องกับ สถานที่หรือ สินค้าพื้นบ้าน	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	4	4.0	4	4.0
ควรมีเอกลักษณ์ มากกว่านี้	0	0.0	0	0.0	1	1.0	0	0.0	0	0.0	1	1.0
บริการดีอยู่แล้ว	0	0.0	0	0.0	0	0.0	7	7.0	0	0.0	7	7.0
ไม่ตอบ	0	0.0	0	0.0	6	6.0	9	9.0	24	24.0	39	39.0
รวม	0	0.0	0	0.0	22	22.0	32	32.0	46	46.0	100	100.0

จากตารางพบว่า ความเห็นต่อคุณภาพผลผลิตและบริการว่ามีมากที่สุดร้อยละ 46.0 มีมาก ร้อยละ 32.0 พอสมควรร้อยละ 22.0 ในประเด็นด้านความต้องการรูปลักษณะของผลผลิตและบริการ นักท่องเที่ยวร้อยละ 28.0 คิดว่าเหมาะสมอยู่แล้ว มีผู้ไม่ประสงค์จะตอบร้อยละ 39.0 เป็นที่น่าสังเกตว่าในกลุ่มผู้ไม่ประสงค์จะตอบในประเด็นความต้องการรูปลักษณะของผลผลิตและบริการ มีความเห็นว่าคุณภาพผลผลิตและบริการมีมากที่สุด มีมากและมีพอสมควรจำนวนร้อยละ 24.0, 9.0 และ 6.0 ตามลำดับ สำหรับในประเด็นอื่น ๆ แม้ว่าจะมีจำนวนน้อยแต่เป็นสิ่งที่น่าสนใจไม่น้อย ประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ต้องการให้รูปลักษณะของผลผลิตและบริการน่าสนใจและดึงดูดใจ ร้อยละ 8.0 ต้องการให้รูปลักษณะที่ไม่มีความหวัหระเป็นธรรมชาติร้อยละ 7.0 และต้องให้มีความเหมาะสมกับผู้ที่ชอบอยู่กับธรรมชาติจริง ๆ ร้อยละ 5.0 และควรเป็นสินค้าพื้นเมืองสอดคล้องต่อสถานที่ ร้อยละ 4.0

ตารางที่ 4.19 ความพอใจในมาตรฐานและความต้องการในบริการ

ความต้องการ ในบริการ	ความพอใจต่อมาตรฐานบริการ													
	ไม่พอใจ		พอใจเล็กน้อย		พอใจพอสมควร		พอใจมาก		พอใจมากที่สุด		ไม่ตอบ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
หมวดสำหรับ กันแดด	0	0.0	0	0.0	3	3.0	0	0.0	2	2.0	0	0.0	5	5.0
อยากเรียนรู้ การใช้ชีวิตคน ท้องถิ่น	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	5	5.0	0	0.0	5	5.0
ไม่มีเพราะขึ้น ขอบในระดับ หนึ่ง	0	0.0	0	0.0	0	0.0	6	6.0	2	2.0	0	0.0	8	8.0
สินค้าควรเข้า กับพื้นที่และมี ความเป็น ธรรมชาติ	0	0.0	0	0.0	0	0.0	3	3.0	4	4.0	0	0.0	7	7.0
สาธิตการทำ นา	0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5	5.0	0	0.0	5	5.0
ความเป็น ธรรมชาติ มากกว่านี้	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	5	5.0	0	0.0	5	5.0
ความมีเอก ลักษณะ	0	0.0	0	0.0	1	1.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	1.0
ของที่ระลึก	0	0.0	0	0.0	6	6.0	0	0.0	1	1.0	0	0.0	7	7.0
อยากได้ร้าน ค้ามากขึ้น	0	0.0	0	0.0	4	4.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	4	4.0
แสงสว่าง	0	0.0	0	0.0	0	0.0	3	3.0	0	0.0	0	0.0	3	3.0
การมีบริการ เพิ่มขึ้น	0	0.0	0	0.0	4	4.0	4	4.0	0	0.0	0	0.0	8	8.0
เหมาะสม	0	0.0	0	0.0	4	4.0	4	4.0	0	0.0	0	0.0	8	8.0
ไม่ตอบ	0	0.0	0	0.0	5	5.0	3	3.0	25	25.0	1	1.0	34	34.0
รวม	0	0.0	0	0.0	27	27.0	23	23.0	49	49.0	1	1.0	100	100.0

จากตารางพบว่า นักท่องเที่ยวมีความพอใจต่อมาตรฐานการบริการมากที่สุดคือร้อยละ 49.0 ในจำนวนนี้เป็นนักท่องเที่ยวที่ไม่แสดงความเห็นต่อความต้องการให้บริการร้อยละ 34.0 รองลงมาพอใจต่อมาตรฐานการบริการพอสมควรและมากร้อยละ 27.0 และ 23.0 ตามลำดับ สำหรับจำนวน

นักท่องเที่ยวที่แสดงความเห็นในประเด็นความต้องการในการบริการ 3 ประเด็นโดยมีจำนวนร้อยละ 8.0 เท่า ๆ กัน คือ ต้องการให้มีบริการเพิ่มขึ้น มีความเหมาะสมแล้ว และมีความชื่นชอบในระดับหนึ่ง จึงไม่ต้องการสิ่งใด ๆ เพิ่มเติม ในประเด็นความต้องการให้มีสินค้าที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่และมีความเป็นธรรมชาติและต้องการของที่ระลึกมีจำนวนร้อยละ 7.0 เท่ากัน ประเด็นความต้องการในการบริการ 4 ประเด็น ได้แก่ ต้องการหมวกไว้กันแสงแดด ต้องการเรียนรู้ชีวิตของคนท้องถิ่น ต้องการให้มีการสาธิตการทำนา และต้องการให้ความเป็นธรรมชาติมากกว่าที่เป็นอยู่ มีจำนวนเท่า ๆ กัน คือร้อยละ 5.0 นอกจากนั้น มีความต้องการอยากให้มีร้านค้าเพิ่มขึ้น ความต้องการความแสงสว่างและความเป็นเอกลักษณ์ในการบริการมากกว่าที่เป็นอยู่มีจำนวนร้อยละ 1.0 ร้อยละ 3.0 และร้อยละ 4.0 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.20 ความต้องการในการปรับปรุงกิจกรรม ผลผลิตและสินค้าชุมชน

สิ่งที่ต้องปรับปรุง	ความต้องการให้ผู้ประกอบการปรับปรุง											
	ไม่ต้องปรับปรุง		ปรับปรุงเล็กน้อย		น่าจะปรับปรุงพอสมควร		ปรับปรุงมาก		ปรับปรุงมากที่สุด		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การแนะนำเชิญชวนและการบริการ	5	5.0	5	5.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	10	10.0
ควรมีกิจกรรมหรือการเรียนรู้แนะนำ	0	0.0	1	1.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	1.0
ปรับปรุงสะพาน	0	0.0	5	5.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	5	5.0
ทางเดินและป้าย	1	1.0	4	4.0	1	1.0	0	0.0	0	0.0	6	6.0
หลุมบ่อและที่จอดรถ	0	0.0	0	0.0	1	1.0	0	0.0	0	0.0	1	1.0
ทางเดินและที่ถ่ายรูป	0	0.0	0	0.0	4	4.0	0	0.0	0	0.0	4	4.0
แสงสว่าง	4	4.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	4	4.0
ไม่มีสิ่งที่ต้องปรับปรุง	65	65.0	4	4.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	69	69.0
รวม	75	75.0	19	19.0	6	6.0	0	0.0	0	0.0	100	100.0

จากตารางพบว่า ประเด็นความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อความต้องการให้ผู้ประกอบการปรับปรุงผลผลิตและสินค้าชุมชน ร้อยละ 75.0 มีความคิดเห็นว่าจะไม่ต้องปรับปรุง และไม่มีสิ่งที่ต้องปรับปรุงร้อยละ 65.0 ต้องการให้ปรับปรุงเล็กน้อยร้อยละ 19.0 โดยมีสิ่งที่ต้องการให้ปรับปรุง ได้แก่ การแนะนำเชิญชวนและการบริการร้อยละ 10.0 ทางเดินและป้ายร้อยละ 6.0 ปรับปรุงสะพานร้อยละ 5.0 ปรับปรุง ปรับปรุงทางเดินสถานที่ถ่ายรูป และแสงสว่าง ร้อยละ 4.0 เท่า ๆ กัน มีร้อยละ 1.0 เท่านั้นที่ต้องการให้ปรับปรุงที่จอดรถและทางที่เป็นหลุมเป็นบ่อ

ตารางที่ 4.21 เหตุผลของการกลับมาซื้อผลผลิต สินค้าชุมชนและการใช้บริการในครั้งต่อไป

เหตุผลที่กลับมาใช้บริการ	การมาใช้บริการในครั้งต่อไป													
	จะไม่มาอีก		จะมาเมื่อมีโอกา		จะกลับมาอีกครั้ง		จะมาอีกแน่นอน		ต้องมาอีกแน่นอน		ไม่ตอบ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เคยพาครอบครัวมาและใกล้กรุงเทพฯ	0	0.0	2	2.0	0	0.0	0	0.0	6	6.0	0	0.0	8	8.0
สถานที่น่าอนุรักษ์	0	0.0	4	4.0	0	0.0	0	0.0	3	3.0	0	0	7	7.0
เป็นบ้าน ๆ และธรรมชาติ	0	0.0	5	5.0	0	0.0	1	1.0	0	0.0	0	0.0	6	6.0
เรียนรู้การดำนาและเก็บภาพทิวทัศน์สวยๆ	0	0.0	5	5.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	5	5.0
เป็นที่ท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติและไม่ใช่ไกลจากกรุงเทพฯ มาง่าย	0	0.0	2	2.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2	2.0
ใกล้กรุงเทพฯ ง่ายต่อการนำครอบครัวมาเที่ยว	0	0.0	1	1.0	0	0.0	0	0.0	5	5.0	0	0.0	6	6.0
ใกล้บ้านและอยากดูนาข้าว	0	0.0	0	0.0	5	5.0	6	6.0	1	1.0	0	0.0	12	12.0
ประทับใจถ้ามีโอกาสจะมาอีก	0	0.0	11	11.0	3	3.0	6	6.0	0	0.0	0	0.0	20	20.0

ตารางที่ 4.21

เหตุผลที่กลับมาใช้บริการ	เหตุผลที่มาใช้บริการ													
	จะไม่มาอีก		จะมาเมื่อมีโอกา		จะกลับมาอีกครั้ง		จะมาอีกแน่นอน		ต้องมาอีกแน่นอน		ไม่ตอบ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน
ใกล้บ้านราคาเหมาะสมค่าบริการไม่แพง	0	0.0	13	13.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	13	13.0
สวย	0	0.0	1	1.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	1.0
อยากดูข้าวจอกงาม	0	0.0	1	1.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	1.0
บริการดีและสงบเงียบ	0	0.0	0	0.0	0	0.0	4	4.0	0	0.0	0	0.0	4	4.0
หากเพื่อนมาก็จะมาอีก	0	0.0	0	0.0	4	4.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	4	4.0
มาสนับสนุนเกษตรกรผู้ผลิต	0	0.0	4	4.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	4	4.0
ใกล้บ้านใกล้เพื่อนเหมาะแก่การพักผ่อน	0	0.0	4	4.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	4	4.0
ไม่ตอบ	0	0.0	1	1.0	1	1.0	0	0.0	0	0.0	1	1.0	3	3.0
รวม	0	0.0	54	54.0	13	13.0	17	17.0	15	15.0	1	1.0	100	100.0

จากตารางพบว่า นักท่องเที่ยวคิดว่าจะกลับมาใช้บริการในครั้งต่อไปเมื่อมีโอกาสร้อยละ 54.0 จะกลับมาอีกแน่นอนร้อยละ 17.0 ต้องมาอีกแน่นอนร้อยละ 15.0 จะกลับมาอีกครั้งหนึ่งร้อยละ 13.0 และมีผู้ไม่ประสงค์จะตอบร้อยละ 1.0 ทั้งนี้ การให้เหตุผลของการกลับมาใช้บริการ ได้แก่ ความประทับใจร้อยละ 20.0 ใกล้บ้านราคาเหมาะสมค่าบริการไม่แพงร้อยละ 13.0 ใกล้บ้านและอยากมาดูนาข้าวร้อยละ 12.0 เคยพาครอบครัวมาเที่ยวและอยู่ใกล้กรุงเทพฯ ร้อยละ 8.0 สถานที่น่าอนุรักษ์ร้อยละ 7.0 ความเป็นบ้าน ๆ ร้อยละ 6.0 มาเพื่อเรียนรู้การดำนาและเก็บภาพทิวทัศน์สวย ๆ ร้อยละ 5.0 นอกจากนั้นยังมีเหตุผลอื่น ๆ อีกร้อยละ 4.0 เท่า ๆ กัน คือ บริการดีและสงบเงียบ มากับเพื่อน ๆ มาสนับสนุนผลผลิตทางการเกษตร และใกล้บ้านใกล้เพื่อนเหมาะแก่การพักผ่อน มีผู้ไม่ประสงค์จะตอบร้อยละ 3.0

โดยสรุป แรงจูงใจที่ทำให้นักท่องเที่ยวสนใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ความเป็นธรรมชาติของพื้นที่ชุมชน และการดำรงรักษาไว้ซึ่งวิถีการดำรงชีวิตของชุมชน แม้ว่าจะมีความต้องการในสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ร้านสะดวกซื้อ เนื่องจากต้องการสิ่งของเพื่ออำนวยความสะดวกของตน และสินค้าที่จำเป็นอื่น ๆ แต่ก็มีความต้องการของนักท่องเที่ยวส่วนเพียงส่วนน้อย นอกจากนั้น ปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจสำคัญในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวคือ ความสะดวกในการเดินทางและความสามารถในการทำความเข้าใจในรายละเอียดของสถานที่ท่องเที่ยวจากสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อออนไลน์ เพื่อน คนในครอบครัว เป็นต้น ทำให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักสถานที่ท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม สิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการให้ปรับปรุง คือ ประการแรก ระบบสาธารณูปโภค โดยเฉพาะความสว่างของไฟฟ้าและการปรับปรุงถนนในพื้นที่ของชุมชน ประการที่สอง การจูงใจด้วยถ้อยคำเพื่อให้เกิดความประทับใจและเพื่อให้นักท่องเที่ยวกลับมาใช้บริการในครั้งต่อไป ประการที่สาม การสร้างและการดำเนินกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนและสามารถเรียนรู้ในสิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการเรียนรู้จากชุมชนได้

สิ่งที่นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็นทำให้พบว่า มีการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวและวิสาหกิจในพื้นที่ต่าง ๆ เข้าด้วยกันซึ่งแสดงให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวไม่ได้มุ่งหวังที่จะท่องเที่ยวเพียงสถานที่ใดสถานที่หนึ่งแต่มีความตั้งใจในการท่องเที่ยวหลาย ๆ สถานที่ ดังนั้น กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงต้องมีลักษณะของการเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน

4.11 การพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในขั้นตอนสินค้า

การสร้างตัวแบบในขั้นตอนสินค้า (Lean) จากการประเมินความต้องการจำเป็นของสมาชิกชุมชนในพื้นที่ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนที่เชื่อมโยงกับวิสาหกิจดังกล่าว รวมทั้งผู้ประกอบการเกษตรเชิงท่องเที่ยวซึ่งเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งในขั้นตอนนี้ เป็นการนำข้อมูลซึ่งผ่านการวิเคราะห์ในขั้นตอนต่าง ๆ ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการค้นหาพฤติกรรมความคาดหวังของสมาชิกชุมชนตามกรอบของสมมติฐานที่กำหนดขึ้นจากการสำรวจขั้นพื้นฐานจนสามารถกำหนดข้อเสนอเชิงค่านิยมและสามารถสร้างผลผลิตของกิจกรรมความต้องการขั้นต่ำ (Minimum Viable Product) และได้นำไปทดสอบพฤติกรรมของสมาชิกชุมชนในพื้นที่ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งการทดสอบพฤติกรรมดังกล่าว เป็นการทดสอบพฤติกรรมความต้องการของกลุ่มสมาชิกชุมชนที่เชื่อมโยงกับรายละเอียดของกิจกรรมในการประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การประกอบการเกษตรเชิงท่องเที่ยวและวิสาหกิจชุมชนจนสามารถ

ประเมินความต้องการจำเป็นของสมาชิกชุมชนในพื้นที่ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เป็นข้อสรุปในระดับหนึ่ง

ข้อมูลที่ได้จากข้อสรุปของการทดสอบพฤติกรรมความต้องการของกลุ่มสมาชิกชุมชน จะได้นำมาพิจารณาพร้อมกับ 1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจที่เชื่อมโยงเกี่ยวข้อง 2) ผลการวิเคราะห์ที่ได้จากข้อมูลการประชุมสัมมนากลุ่มย่อยและ 3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสะท้อนกลับของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ ในขั้นตอนต่อไปจะเป็นการนำเนื้อหาข้อมูลดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์เทียบเคียงและเปรียบเทียบในรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อพิจารณาจัดทำตัวแบบการพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป

ตารางที่ 4.22 การเปรียบเทียบข้อมูลเพื่อสร้างผลผลิตสนองความต้องการของชุมชน

ข้อมูลจากการทดสอบพฤติกรรมความต้องการจำเป็น	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ประกอบการวิสาหกิจ	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมสัมมนากลุ่มย่อย	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสะท้อนกลับของนักท่องเที่ยว
1. การแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำและดิน 2. การประชาสัมพันธ์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว 3. ความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวและกลุ่มวิสาหกิจต่าง ๆ 4. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสวงหาความรู้และประสบการณ์เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงวิสาหกิจ ผ่านกลุ่มแปรรูป กลุ่มทำอาหาร กลุ่ม อสม. 5. ความต้องการสนับสนุนด้านความรู้และ	1. วิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการจัดกิจกรรมชมธรรมชาติโดยใช้ระบบนิเวศที่มีอยู่ตามธรรมชาติเป็นปัจจัยหลักอย่างมีคุณภาพและมีคุณค่า 2. ลักษณะการบริหารจัดการพื้นที่เพื่อผลิตผลผลิตทางการเกษตร การเผยแพร่ความรู้และประสบการณ์ในการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต มีการนำวิถีการผลิตทางการเกษตรโดยเฉพาะการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรมาเผยแพร่ต่อผู้ที่ต้องการความรู้และประสบการณ์เพื่อความสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ 3. ลักษณะการมีส่วนร่วมใน	1. การทำให้เกิดความยั่งยืนในระบบนิเวศทางธรรมชาติของชุมชนแต่ละชุมชนด้วยวิธีการบริหารจัดการร่วมกันภายใต้ความเข้าใจในสิ่งที่ชุมชนมีอยู่และสิ่งที่ชุมชนต้องการ 2. การสร้างมัคคุเทศน์ชุมชนด้วยการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเรื่องราวของชุมชนในอดีตและความรู้ด้านอื่น ๆ ที่สามารถนำไปใช้ในการให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการโฮมสเตย์ 3. การสร้างผู้นำและผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรุ่นใหม่เพื่อทำให้เกิดการสืบทอดและสามารถพัฒนาวิสาหกิจ	1. ต้องมีความเป็นธรรมชาติของพื้นที่ชุมชน และการดำรงรักษาไว้ซึ่งวิถีการดำรงชีวิตของชุมชน 2. มีสิ่งของเพื่ออำนวยความสะดวกของตนและสินค้าที่จำเป็น 3. มีความสะดวกในการเดินทางและความสามารถในการทำความเข้าใจในรายละเอียดของสถานที่ท่องเที่ยวจากสื่อต่าง ๆ 4. การปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคโดยเฉพาะความสว่างของไฟฟ้าและการปรับปรุงถนนในพื้นที่ของชุมชน 5. การใช้ถ้อยคำเพื่อให้เกิดความประทับใจและเพื่อให้นักท่องเที่ยวกลับ

ตารางที่ 4.22

ข้อมูลจากการทดสอบพฤติกรรมความต้องการจำเป็น	ข้อมูลจากผู้ประกอบการวิสาหกิจ	ข้อมูลจากการประชุมสัมมนากลุ่มย่อย	ข้อมูลจากการสะท้อนกลับของนักท่องเที่ยว
ด้านอื่น ได้แก่ การปรับปรุงดิน พันธุ์พืช การรักษาสผลผลิต การกำจัดแมลงด้วยวิธีปลอดภัยและการปรับปรุงถนน และวิสาหกิจการทำกาแฟสด 6. การสนับสนุนด้านกลไกที่สามารถเข้าถึงและการใช้ทรัพยากรชุมชน ได้แก่ กลไกที่สามารถเข้าถึงและ การใช้ทรัพยากรชุมชน ข้อบังคับห้ามการใช้สารเคมีกับพืชผักสวนครัว พัฒนาระบบสาธารณูปโภค เงื่อนไขการจำหน่ายผลผลิต 7. การพัฒนาคุณภาพผลผลิต เช่น เทคนิควิธีการเพิ่มผลผลิตไม้ผล คุณภาพและปริมาณที่สม่ำเสมอของผลผลิต 8. การพัฒนาเครือข่ายและความร่วมมือจากภาคีต่าง ๆ การเชื่อมโยงเพื่อกระจายผลผลิต การได้รับการสนับสนุนด้านการเงิน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้	การจัดการเพื่อการดำเนินงานโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมเพื่อทำให้เกิดความเข้มแข็งของการประกอบ การเกษตรเชิงท่องเที่ยวและเกษตรเชิงพาณิชย์ 4. การใช้การเกษตรและผลผลิตทางการเกษตรเป็นปัจจัยหลักโดยมีการนำลักษณะเด่นของผลผลิตซึ่งได้ดำเนินการผ่านกระบวนการขององค์กรที่เข้มแข็งจนทำให้เกิดมาตรฐานและเกิดลักษณะที่แตกต่างจากมาตรฐานทั่ว ๆ ไป เช่น รสชาติ ลักษณะทางกาย และความปลอดภัยจากสารเคมี เพื่อยกระดับมูลค่าและคุณค่าของผลผลิตให้เกิดการยอมรับจากผู้บริโภคและนักท่องเที่ยว 5. การให้บริการด้านความรู้ในวิถีชุมชน การเรียนรู้วัฒนธรรมและประวัติของชุมชน การบริการผลผลิตทางการเกษตรและผลผลิตการแปรรูป 6. มีแนวทางในการดำเนินงานซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงการประสานเชื่อมโยงกับชุมชนการเกษตรที่มีแนวคิดเดียว	ท่องเที่ยวเชิงนิเวศรวมทั้งการพัฒนาวิสาหกิจที่สามารถเชื่อมโยงเข้าด้วยกันได้ 4. การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชนในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านอาหาร ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี ผลผลิตด้านการเกษตรและผลผลิตแปรรูปเพื่อให้เกิดความโดดเด่นและความเป็นตัวตนของชุมชน 5.การสร้างคุณภาพและมาตรฐานของผลผลิตและการบริการที่ชัดเจนให้ได้รับการยอมรับของผู้บริโภค	มาใช้บริการในครั้งต่อไป 6. การสร้างและการดำเนินกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน และสามารถเรียนรู้ในสิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการเรียนรู้จากชุมชนได้ 7. มีบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติเหมาะสมกับการถ่ายภาพสวยๆ ในสถานที่ที่เป็นธรรมชาติและไม่มีมลพิษ 8. ขึ้นขอความเป็นวิถีดั้งเดิมมีความเป็นธรรมชาติ 9. มีความคิดริเริ่มและดูย้อนยุคขึ้นขอและมีความประทับใจ 10. ต้องการเรียนรู้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมและวิธีการทำนา

ตารางที่ 4.22

ข้อมูลจากการ ทดสอบพฤติกรรม ความต้องการจำเป็น	ข้อมูลจากผู้ประกอบการ วิสาหกิจ	ข้อมูลจากการประชุม สัมมนากลุ่มย่อย	ข้อมูลจากการสะท้อน กลับของนักท่องเที่ยว
และการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลผลิต 9. การตอบสนองต่อการปรับปรุงขั้นตอนการผลิตในแต่ละขั้นตอน ได้แก่ 1) การนำทรัพยากรทั้งภายในชุมชนและทรัพยากรที่เป็นวัตถุดิบจากภายนอกชุมชนมาบริหารจัดการ 2) การจัดการด้านคลังเก็บวัตถุดิบซึ่งเป็นผลผลิตทางการเกษตร 3) การแปรรูปผลผลิตและการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ประโยชน์ 4) บรรจุภัณฑ์ที่ไม่มี ความซับซ้อนมีรูปแบบง่าย ๆ 5) การจัดจำหน่าย 6) การส่งเสริมการตลาดเพื่อสร้างแรงจูงใจ 10. วิธีการเชื่อมโยงกับตลาดด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น สื่อออนไลน์ การติดต่อด้วยเครื่องมือสื่อสาร การคมนาคม	กัน โดยเฉพาะสมาชิกชุมชนที่ประกอบการเกษตรอินทรีย์และเกษตรผสมผสาน ทำให้ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของชุมชนและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย 7. ความอ่อนไหวของทรัพยากรป่าชุมชนและพื้นที่ตามธรรมชาติภายในชุมชนและวิธีการสร้างความยั่งยืน		

ตารางที่ 4.22

ข้อมูลจากการทดสอบพฤติกรรมความต้องการจำเป็น	ข้อมูลจากผู้ประกอบการวิสาหกิจ	ข้อมูลจากการประชุมสัมมนากลุ่มย่อย	ข้อมูลจากการสะท้อนกลับของนักท่องเที่ยว
การติดต่อโดยตรง 11. การพิจารณาความต้องการและการให้ความสำคัญต่อผู้บริโภค 11.1) ความต้องการความรู้เพื่อวัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) เชื่อมโยงวิสาหกิจอื่น ๆ 2) การนำความรู้ไปถ่ายทอดให้คนรุ่นต่อไป 3) ประยุกต์เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ เป็นรายได้เสริม			

จากตารางการเปรียบเทียบข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ทั้ง 4 ลักษณะ พบว่า สมาชิกในพื้นที่ชุมชนซึ่งประกอบการเกษตร การเกษตรเชิงท่องเที่ยว วิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่างมีความต้องการเพื่อพัฒนาไปสู่ความสามารถดังกล่าว ทั้งนี้ เมื่อนำข้อมูลเข้าสู่ขั้นตอนสิ้น (การวิเคราะห์แบบบูรณาการโดยนำข้อมูลมาพิจารณาด้วยการอ้างอิงและสนับสนุนกันและกัน) จะสามารถสร้างตัวแบบของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจชุมชนที่เกี่ยวข้อง การเพิ่มมูลค่าด้านภูมิปัญญาและทรัพยากรภายในชุมชนและท้องถิ่น ได้ดังภาพที่ 4.3

ภาพที่ 4.3 ตัวแบบผลผลิตความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4.12 ผลผลิตของกิจกรรมเพื่อสนองตอบต่อความต้องการจำเป็น

ภาพที่ 4.3 แสดงถึงผลผลิตสนองความต้องการจำเป็นที่สมาชิกชุมชนในพื้นที่ชุมชนซึ่งมีการประกอบวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งนี้ ผลผลิตที่ได้จากการพิจารณาตามขั้นตอนสินค้าที่สามารถตอบสนองต่อสมาชิกชุมชนได้ตามความต้องการที่เป็นจริง โดยได้แสดงรายละเอียดของผลผลิตของกิจกรรมที่สามารถชี้วัดประเด็นผลผลิตดังกล่าวได้ดังนี้

- 1) การบริหารจัดการทรัพยากรชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ได้แก่

1.1) ความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพเพื่อการประกอบการ โดยเฉพาะทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรป่าชุมชน ทรัพยากรทุนทางสังคม ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการประกอบการเกษตรและประกอบการวิสาหกิจโฮมสเตย์อันเป็นส่วนหนึ่งของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.2) การสร้างความรู้ ความเข้าใจในการแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยว ดินเสีย เพื่อการฟื้นฟูดินให้สามารถใช้ในการประกอบการเกษตรได้อย่างเต็มที่

1.3) การสร้างความสามารถในการจัดการทรัพยากรน้ำ โดยวิธีการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ การแบ่งปันทรัพยากรน้ำ การรักษาและอนุรักษ์แหล่งต้นน้ำให้เป็นไปตามธรรมชาติ และการผลักดันให้เกิดการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านทรัพยากรน้ำสำหรับบริโภคและอุปโภค

1.4) การสร้างความสามารถในการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน

1.5) การสร้างความสามารถในการจัดการทุนทางสังคมของชุมชน ได้แก่ วัฒนธรรมชุมชน วิธีการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมของชุมชนวิธีการในการประกอบอาชีพ โดยไม่มีการปรับเปลี่ยนแต่งให้ผิดแผกไปจากเดิม

1.6) การสร้างผู้นำและผู้ประกอบการรุ่นใหม่เพื่อทำให้เกิดการสืบทอดและสามารถพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรวมทั้งการพัฒนาวิสาหกิจที่สามารถเชื่อมโยงเข้าด้วยกันได้

2) ความสามารถในการบริหารกิจกรรมการผลิตและการบริการ

2.1) การพัฒนาความเชื่อมโยงวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การประกอบการเกษตรธรรมชาติ การเกษตรเชิงท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างกิจกรรมที่เป็นความร่วมมือในลักษณะภาคีสวนเกษตร วิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากชุมชนต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อพัฒนาผลผลิตไปสู่ความเป็นมาตรฐาน

2.2) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพคำนึงถึงผลกระทบต่อธรรมชาติ คำนึงถึงความต้องการ ความพึงพอใจและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว กิจกรรมดังกล่าว ได้แก่ กิจกรรมการชมธรรมชาติด้วยการปั่นจักรยาน การวิ่งมาราธอน การเดินเท้าท่องเที่ยวชมธรรมชาติในป่าชุมชน และกิจกรรมอื่น ๆ ของชุมชน

2.3) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมนอกเหนือจากการเที่ยวชมธรรมชาติ ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ กิจกรรมการปฏิบัติธรรมในศาสนสถานของชุมชน รวมถึง

การจัดทำแผนดำเนินงานกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการเกษตรเชิงท่องเที่ยวเข้าด้วยกันทั้งนี้ มีการพัฒนาการจัดทำแผนที่การท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชน

2.4) การพัฒนากิจกรรมการผลิต ผลผลิตและบริการให้เกิดมาตรฐานคุณภาพ ได้แก่

- 1) มาตรฐานคุณภาพผลผลิตการเกษตรปลอดภัย
- 2) มาตรฐานคุณภาพผลผลิตแปรรูปจากผลผลิตทางการเกษตร
- 3) มาตรฐานการบริการโฮมสเตย์และที่พักที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันให้เกิดคุณภาพด้านความสะอาด ถูกสุขอนามัยแต่ยังคงวิถีชีวิตของชุมชนโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงและแต่งเติม
- 4) การพัฒนาเครือข่ายของกลุ่มต่าง ๆ ทั้งกลุ่มอาชีพและกลุ่มวิสาหกิจ เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมการดำเนินการกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลุ่มดังกล่าว ได้แก่ กลุ่มผลิตภัณฑ์สินค้าท้องถิ่น รวมทั้งกลุ่ม อสม. เพื่อการดูแลสุขภาพทั้งของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว ตลอดจนกลุ่มร้านค้าที่บริการแก่สมาชิกชุมชนและนักท่องเที่ยว

3) การพัฒนาไกและเครื่องมือรวมทั้งเทคนิควิธีในการพัฒนาผลผลิตและบริการให้เกิดมาตรฐานคุณภาพระดับท้องถิ่น ได้แก่

- 3.1) การสร้างข้อตกลงและระเบียบร่วมกัน ดังนี้
 - 1) ข้อตกลงในการห้ามและเลิกใช้สารเคมี
 - 2) ข้อตกลงและหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการเพื่อการรักษาและอนุรักษ์ป่าชุมชน และทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรอื่น ๆ ของชุมชน
 - 3) การพัฒนาเทคนิควิธีการในการกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีการธรรมชาติ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยธรรมชาติ การบำรุงดินด้วยวิธีการธรรมชาติโดยคำนึงถึงระบบนิเวศเป็นหลัก
 - 4) การสร้างมาตรฐานแก่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในด้านการจัดการขยะมูลฝอย เช่น ระบบการรองรับขยะ ระบบการกำจัดขยะ การกำจัดของเสียที่เกิดจากการบริโภคและจากการทำกิจกรรมประจำวัน เป็นต้น
 - 5) การพัฒนาโครงสร้างของผลผลิตที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน ท้องถิ่นและจังหวัด เช่น การค้นหาลักษณะที่โดดเด่นเพื่อพัฒนาผลผลิตที่เป็นของชุมชนซึ่งมีความแตกต่างในด้านใดด้านหนึ่งจากผลผลิตของชุมชนนอกพื้นที่จังหวัดหรือพื้นที่ภูมิภาคอื่น เช่น ความแตกต่างของรสชาติ รสชาติ วิธีการปรุงแต่ง การประยุกต์ ตัวอย่างผลผลิตซึ่งมีสัญลักษณ์ทางภูมิศาสตร์ที่แสดงถึงลักษณะของผลและรสชาติที่ไม่มีปรากฏในพื้นที่ของสภาพภูมิศาสตร์อื่น ๆ เช่น สัญลักษณ์ที่แสดงถึงผลผลิตที่มีในสภาพภูมิศาสตร์ที่จำเพาะเจาะจง (GI) ของมะยงชิด มะปราง รวมถึงสิ่งที่ชี้แสดงให้เห็นถึงความมีมาตรฐานของกระบวนการของผลผลิตที่เกิดขึ้นในชุมชน

6) การพัฒนามัคคุเทศก์รุ่นใหม่โดยเฉพาะในรุ่นเยาวชน และมัคคุเทศก์ที่เป็นของชุมชนเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและเพื่อแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชน ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน ความรู้ความเข้าใจในระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพของป่าชุมชน ความรู้ความเชี่ยวชาญในพื้นที่ป่าชุมชน พื้นที่ชุมชน และความรู้ในโบราณสถานของชุมชน เป็นต้น

7) การพัฒนาเครื่องมือต่าง ๆ ในการป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรและผลผลิตของชุมชน โดยเกิดจากการทำลายโดยไม่ตั้งใจ และเกิดจากความไม่เข้าใจของนักท่องเที่ยว รวมทั้งการทำลายระบบนิเวศด้วยการทิ้งขยะ เครื่องมือดังกล่าว ได้แก่

7.1) การฝึกอบรมและการสร้างความเข้าใจก่อนการท่องเที่ยวในชุมชนถึงผลกระทบที่อาจเกิดจากการทิ้งขยะ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การทำลายผลผลิตภายในชุมชน

7.2) การสร้างกลไกด้านระเบียบวินัยที่เข้มงวดให้เกิดแก่นักท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการณรงค์ในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน

7.3) การจัดทำคู่มือเพื่อเผยแพร่ระเบียบกฎเกณฑ์ การเข้าใช้บริการ กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว

4) การพัฒนากระบวนการส่งเสริมการผลิตและการตลาด ได้แก่

4.1) การพัฒนาความสามารถในด้านการผลิตผลผลิตทางการเกษตรตามที่สมาชิกชุมชนมีความต้องการ ดังนี้

1) การให้ความรู้ด้านการผลิตและการเกษตรตรงตามความต้องการของชุมชน

2) การให้ความรู้ในด้านการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การแก้ไขปัญหาดิน การใช้สมุนไพรจากธรรมชาติเพื่อกำจัดศัตรูพืช การเพาะพันธุ์พืชที่ปลูกยากแต่มีความต้องการของตลาดสูง

4.2) การพัฒนาความสามารถในกระบวนการผลิต ผลผลิตการเกษตร ผลผลิตการแปรรูป ผลผลิตจากทรัพยากรภายในชุมชน เช่น ไม้ผล ไม้ดอก พืชผักสวนครัว เสื่อกก ขนมหและอาหารประจำวันของชุมชน การแปรรูปผลไม้ ฯลฯ โดยใช้การมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาความรู้ และประสบการณ์ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยคิดช่วยทำอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งจะให้เกิดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายของกลุ่มกิจกรรมภายในชุมชนเข้าด้วยกันเพื่อร่วมพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อผลผลิตด้วยวิธีการดังนี้

1) การพัฒนาการจัดการด้านคลังเก็บผลผลิตที่สามารถรักษาคุณภาพและมาตรฐานของผลผลิตได้ยาวนาน

- 2) การพัฒนาความรู้ในด้านบรรณภัณฑ์ที่ไม่มีความซับซ้อนมากนัก
 - 3) การพัฒนาความรู้ด้านการตลาด เช่น ช่องทางการจัดจำหน่าย ข้อมูลด้านความต้องการของตลาด เป็นต้น
 - 4) การพัฒนาความรู้ความสามารถในด้านการประชาสัมพันธ์และการใช้เครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ เช่น อินเทอร์เน็ต โซเชียลเน็ตเวิร์ค การจัดทำแผ่นพับ และป้ายประกาศ เป็นต้น
 - 5) การสร้างความตระหนักในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริโภคนักท่องเที่ยวกับชุมชนผู้ให้บริการ
 - 6) การสร้างความตระหนักในความรับผิดชอบ หลักการในการให้บริการ การเอาใจใส่ต่อผู้บริโภคนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอและเท่าเทียมกัน
5. การพัฒนาความสามารถในการให้บริการแก่ผู้บริโภคและผู้ให้บริการ ซึ่งเป็นไปตามความต้องการของชุมชนโดยเฉพาะชุมชนที่มีการเปิดบริการที่พักในรูปแบบโฮมสเตย์ หรือที่พักในลักษณะที่คล้ายคลึงกันในสวนเกษตรเชิงท่องเที่ยว การพัฒนาความสามารถดังกล่าว ได้แก่
- 5.1) การพัฒนาทักษะในการพูดโน้มน้าว ชักชวนให้เกิดความพึงพอใจและความประทับใจแก่ผู้บริโภคนักท่องเที่ยว
 - 5.2) การพัฒนาความสามารถในการตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจด้วยการพูดคุยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนผู้ให้บริการกับนักท่องเที่ยวและผู้บริโภค
 - 5.3) การพัฒนาทักษะการใช้ลักษณะทางกายภาพ เช่น การแสดงกิริยา ลักษณะท่าทาง การปฏิบัติตนกับนักท่องเที่ยวเป็นเสมือนหนึ่งญาติมิตร และการให้ความสำคัญกับนักท่องเที่ยวและผู้บริโภคที่เข้ามาใช้บริการ
 - 5.4) การพัฒนาความสามารถในการรักษามาตรฐานและคุณภาพของผลผลิตและบริการอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะการพัฒนาบุคลิกภาพความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้และประสบการณ์เพื่อนำมาประยุกต์และปรับปรุงคุณภาพผลผลิตและบริการ
6. การพัฒนาความรู้และประสบการณ์ซึ่งเป็นความต้องการเบื้องต้นอีกประการหนึ่งของสมาชิกชุมชน ความต้องการดังกล่าว ได้แก่
- 6.1) การพัฒนาความรู้ในการจัดการปัญหาของทรัพยากรดิน และทรัพยากรน้ำ โดยเฉพาะชุมชนในพื้นที่ลุ่มต่ำ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ทรัพยากรดินและทรัพยากรน้ำ มีคุณภาพต่ำ
 - 6.2) การพัฒนาความสามารถในการเพาะพันธุ์พืชไม้ผล ไม้ดอกและความสามารถในการเพิ่มผลผลิตของไม้ผล

6.3) การพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อการเสริมสร้างทักษะและประสบการณ์ในการประกอบการทั้งด้านการเกษตร วิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้วยวิธีการดังนี้

1) การศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนต่างพื้นที่ซึ่งมีกิจกรรมประเภทเดียวกัน

2) การศึกษาอบรมจากผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ซึ่งอาจมาจากหน่วยงานภาคีหรือเป็นบุคคลภายในชุมชนหรือจากภายนอกชุมชน

3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในกิจกรรมวิสาหกิจที่ทำร่วมกันในชุมชนในลักษณะการประชุมสัมมนาเพื่อค้นหาความรู้และทักษะใหม่ ๆ

4) การพัฒนาความรู้ความสามารถจากการขอรับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภาคีทั้งที่เป็นภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งมีความรู้ที่ชุมชนต้องการนำมาประยุกต์ใช้กับการประกอบการ เช่น ความรู้ในด้านพันธุ์พืช ความรู้ในการกำจัดแมลงวันทองด้วยวิธีธรรมชาติ ความรู้ในการวางแผนกิจกรรมอาชีพ เป็นต้น

7. การพัฒนาภาคีและเครือข่าย ได้แก่

7.1) การพัฒนาแนวทางในการประสานเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานภาคีทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน โดยแสดงเจตน์จำนงค์ที่ชัดเจนต่อความต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานดังกล่าว

7.2) การสร้างกลไกการประสานเชื่อมโยงความสัมพันธ์ผ่านกระบวนการประชุมแลกเปลี่ยนแบบเผชิญหน้า เพื่อการสร้างความเข้าใจและสร้างทัศนคติที่ดีต่อกันโดยสามารถจัดปัญหาความขัดแย้งทางความคิดระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาคี

7.3) การพัฒนาแนวทางในการขยายเครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจที่เป็นประเภทเดียวกันทั้งในระหว่างชุมชนตลอดจนในระดับภูมิภาคเพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ รวมทั้งเพื่อขอรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากเครือข่ายดังกล่าว

8. การพัฒนาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการดำเนินงานของชุมชน ได้แก่

8.1) การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในกลุ่มอาชีพตามวิถีของหน้าที่และความถนัดของกลุ่ม เพื่อความสามารถในการเชื่อมโยงกิจกรรมของแต่ละกลุ่มที่มีหน้าที่และความถนัดเข้าด้วยกัน เช่น กิจกรรมของกลุ่มหัตถกรรม กิจกรรมของกลุ่มหน่อไม้ดอง และกิจกรรมของกลุ่มกระยาสารท เป็นต้น

8.2) การพัฒนารูปแบบการเชื่อมโยงกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันของชุมชน เพื่อความสามารถในการกำหนดทิศทางของกิจกรรมให้เป็นไปในทิศทางที่ชุมชนต้องการ เช่น กลุ่มกิจกรรม

การทำหม้อไม้ต้อง สามารถเชื่อมโยงกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนภายใต้การดำเนินงานในรูปแบบร้านค้าสหกรณ์ชุมชนเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการโฮมสเตย์ภายใต้กิจกรรมของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

8.3) การพัฒนาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามความถนัดของกลุ่มอาชีพภายในชุมชน ทำให้เกิดการประสานประโยชน์ของชุมชน และทำให้เกิดโครงสร้างการจัดการกิจกรรมที่สามารถตอบสนองผลประโยชน์ของชุมชนและสามารถสร้างปัจจัยที่มีผลต่อวิสาหกิจที่มีอยู่ในชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

โดยสรุป ตัวแบบผลผลิตในการสนองตอบต่อความต้องการจำเป็นของสมาชิกชุมชน เป็นผลผลิตที่ได้จากขั้นตอนในการศึกษาซึ่งประยุกต์กระบวนการสืบเพื่อผลกระทบทางสังคมมาใช้ในการศึกษา ทั้งนี้ ผลการศึกษาจะเป็นผลผลิตของกิจกรรมที่นำไปสู่การพัฒนาความสามารถของสมาชิกชุมชนต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ